

STUDIA
UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

SERIES OECONOMICA

1966

C L U J

În cel de al XI-lea an de apariție (1966) *Studia Universitatis Babeș—Bolyai* cuprinde seriile:

matematică—fizică (2 fascicule);
chimie (2 fascicule);
geologie—geografie (2 fascicule);
biologie (2 fascicule);
filozofie;
științe economice;
psihologie—pedagogie;
științe juridice;
istorie (2 fascicule);
lingvistică—literatură (2 fascicule).

На XI году издания (1966), *Studia Universitatis Babeș—Bolyai* выходит следующими сериями:

математика—физика (2 выпуска);
химия (2 выпуска);
геология—география (2 выпуска);
биология (2 выпуска);
философия;
экономические науки;
психология—педагогика;
юридические науки;
история (2 выпуска);
языкознание—литературоведение (2 выпуска).

Dans leur XI-ème année de publication (1966) les *Studia Universitatis Babeș—Bolyai* comportent les séries suivantes:

mathématiques—physique (2 fascicules);
chimie (2 fascicules);
géologie—géographie (2 fascicules);
biologie (2 fascicules);
philosophie;
sciences économiques;
psychologie—pédagogie;
sciences juridiques;
histoire (2 fascicules);
linguistique—littérature (2 fascicules);

STUDIA
UNIVERSITATIS BABEŞ-BOLYAI

SERIES OECONOMICA

1966

C L U J

STUDIA UNIVERSITATIS BABEȘ—BOLYAI
Anul XI. 1966

REDACTOR ȘEF:

Acad. prof. C. DAICOVICIU

REDACTORI ȘEFI ADJUNCȚI:

**Acad. prof. ȘT. PÉTERFI, Prof. AL. ROȘCA, membru corespondent al Academiei,
Prof. I. URSU, membru corespondent al Academiei**

COMITETUL DE REDACȚIE AL SERIEI ȘTIINȚE ECONOMICE

Conf. A. BERÉNYI, conf. A. NEGUCIOIU (redactor responsabil), prof. VL. HANGA

Redacția:

**CLUJ, str. M. Kogălniceanu, 1
Telefon 1—34—50**

SUMAR

GHEORGHE DIȚU, Industrializarea socialistă — obiectiv central al politicii economice a Partidului Comunist Român	7
AUREL NEGUCIOIU, Aspecte ale dezvoltării forțelor și relațiilor de producție în perioada desăvârșirii construirii socialismului	35
ELISA VELOVAN, Aspecte ale repartizării teritoriale raționale a forțelor de producție în etapa desăvârșirii construcției socialiste	59
ANA MARIA LUPAN, Unele aspecte ale folosirii depline și cu eficiență crescândă a forței de muncă în sfera producției materiale a economiei Republicii Socialiste România	75
AUREL GIURGIU, BELA CSAKÁNY și CONSTANTIN TULAI, Probleme ale regularizării bugetare interioare regionale	95
VASILE PĂCURARIU și ARON MUREȘAN, Corelația dintre proprietate și dreptul de proprietate. Semnificația acestei corelații	117
Din istoria gândirii economice românești	
TOADER IONESCU, Idei progresiste în gândirea economică a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu	127
Recenzii	
O lucrare deosebit de utilă economiștilor și inginerilor: Calcul economic (G. POSTELNICU, P. POPESCU)	147
Dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale (IOAN COVACI)	149

СО Д Е Р Ж А Н И Е

Г.ДИЦУ, Социалистическая индустриализация — центральная задача Экономической политики румынской коммунистической партии	7
АУРЕЛ НЕГУЧОЮ, Некоторые аспекты развития производительных сил и производственных отношений в период завершения социалистического строительства	35
ЕЛИЗА ВЕЛОВАН, Аспекты рационального размещения производительных сил на этапе завершения социалистического строительства	59
АНА МАРИЯ ЛУПАН, Некоторые аспекты полного и с растущей эффективностью использования рабочей силы в сфере материального производства экономики Социалистической Республики Румынии	75
А. ДЖУРДЖУ, БЕЛА ЧАКАНЬ, КОНСТАНТИН ТУЛАЙ, Вопросы внутреннего областного бюджетного регулирования	95
ВАСИЛЕ ПЭКУРАРУ, АРОН, МУРЕШАН, Соотношение собственности и права собственности. Значение этого соотношения	117
Из истории румынской экономической мысли	
ТОАДЕР ИОНЕСКУ, Передовые идеи в экономическом мышлении Богдана Петричейку Хашдеу	127
Рецензии	147

SOMMAIRE — CONTENTS

GHEORGHE DIȚU, The Socialist Industrialization as a Central Object of the Romanian Communist Party's Economic Policy	7
AUREL NEGUCIOIU, Aspects du développement des forces et des relations de production dans la période d'achèvement de la construction socialiste	35
ELISA VELOVAN, Aspects de la répartition territoriale rationnelle des forces de production à l'étape d'achèvement de la construction socialiste	59
ANA MARIA LUPAN, Aspects du plein emploi, avec efficacité croissante, de la force de travail dans la sphère de la production matérielle de l'économie en Roumanie socialiste	75
A. GIURGIU, BELA CSAKÁNY, CONSTANTIN TULAI, Problèmes de la régularisation budgétaire intérieure régionale	95
VASILE PĂCURARIU, ARON MUREȘAN, The Correlation between Property and the Property Right. The Significance of this Correlation	117
De l'histoire de la pensée économique roumaine — On the History of the Romanian Economic Thought	
TOADER IONESCU, Progressive Ideas in Bogdan Petriceicu Hasdeu's Economic Thought	127
Livres parus — Books	147

INDUSTRIALIZAREA SOCIALISTĂ — OBIECTIV CENTRAL AL POLITICII ECONOMICE A PARTIDULUI COMUNIST ROMÂN

de

GHEORGHE DIȚU

„Călăuzindu-se după învățătura marxist-leninistă și pornind de la realitățile țării noastre, partidul a pus în centrul politicii sale industrializarea socialistă a țării — baza progresului întregii economii, a dezvoltării multilaterale a societății socialiste, factor hotărâtor al independenței și suveranității naționale“.

N. Ceaușescu, Raport la cel de al IX-lea Congres al P. C. R.

Elaborind planul înaintării României pe drumul progresului social, P.C.R. a pornit de la teza materialistă despre *rolul determinant* al forțelor de producție în dezvoltarea societății și *rolul dezvoltării mijloacelor de muncă* în asigurarea progresului forțelor de producție. În majoritatea lor covârșitoare mijloacele de muncă, și îndeosebi cele mecanice și recipientele, sînt un produs al industriei.

În al doilea rînd, partidul a pornit de la analiza profundă a stării economice a țării noastre în condițiile orînduirii burghezo-moșierești. O analiză oricît de superficială a economiei României burghezo-moșierești dădea posibilitate să se constate faptul incontestabil că economia României se caracteriza printr-o industrie slab dezvoltată, în comparație cu țările dezvoltate din punct de vedere economic, locul preponderent în cadrul economiei ocupîndu-l agricultura.

În anul 1938 industria participa numai cu 30,8 % la producerea venitului național și cu 39 % la producerea produsului social în timp ce agricultura participa cu 38,5 % și respectiv 30,2 %¹.

Numai 10,2 % din populația activă a țării era ocupată în industrie, în timp ce în agricultură trudea 78,2 % din populația activă².

În cadrul industriei românești, în perioada premergătoare celui de-al doilea război mondial, predominau ramurile producătoare de bunuri de consum. Astfel, sectorul producției mijloacelor de producție dădea numai 45,5 % din producția industrială a țării, în timp ce ramurile producătoare de bunuri de consum dădeau 54,5 %.

Producția industriei construcțiilor de mașini și prelucrare a metalelor reprezenta în anul 1938 doar 10,2 % din producția industrială, producția de energie electrică și termică doar 1,1 %, a industriei chimice — 2,7 %, a metalurgiei feroase — 4,1 %, a metalurgiei neferoase — 2,6 %, în timp ce industria alimentară dădea 32,4 % din producția industrială a țării³.

România producea în anul 1938 numai 133 000 tone fontă și feroaliaje, 248 000 tone oțel, 1130 milioane Kwh energie electrică, extrăgea 139 000 tone minereuri de fier și producea 510 000 tone ciment⁴, aproximativ 0,16 % din producția mondială de fontă și feroaliaje, 0,25 % din producția mondială de oțel, 0,24 % din producția mondială de energie electrică. România producea de peste 4 ori mai puțină fontă și feroaliaje decât Austria, de peste 3 ori mai puțin decât Spania, de peste 5 ori mai puțin decât Suedia, etc. Producția de oțel era de 2,5 ori mai mică decât a Austriei, de 2 ori mai mică decât a Spaniei, de peste 3,5 ori mai mică decât a Suediei, de 2,5 ori mai mică decât a Ungariei.

În anul 1948 producția de fontă pe locuitor era de numai 8,5 kg, cea de oțel de 18,2 kg, de energie electrică de numai 72,4 Kwh⁵. Producția de energie electrică pe locuitor era de 2,2 ori mai mică decât în Polonia și de 8,7 ori mai mică decât în Cehoslovacia, iar consumul de fier pe locuitor era în același an de 3,7 ori mai mic decât în Cehoslovacia, de 6,6 ori mai mic decât în Germania, de 8,4 ori mai mic decât în Anglia și de 9,2 ori mai mic decât în Belgia.

Datorită acestui fapt România era nevoită să importe în ajunul celui de-al doilea război mondial circa 95 % din utilajul industrial necesar.

Structura comerțului exterior al României atesta caracterul agrar al economiei și slaba dezvoltare a industriei, rolul ei de furnizor de

¹ Anuarul statistic al R.P.R., 1965, p. 99.

² V. Madgearu, *Evoluția economiei românești după războiul mondial*, București, 1940, p. 138.

³ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 159.

⁴ *Idem*, p. 592, 601, 602, 604, 609.

⁵ *Dezvoltarea industriei Republicii Populare Române — culegere de date statistice*. Direcția Centrală de Statistică, București, 1964, p. 148.

materii prime și de produse agroalimentare. În anul 1936 ponderea diferitelor produse în exportul românesc se prezenta astfel: 41,3 % petrol, 36,8 % cereale, leguminoase și semințe 7,8 %, 5 % animale vii, 3,1 % produse animale și alimentare, iar 6 % alte produse⁶.

O caracteristică a industriei românești în anii regimului burghezo-moșieresc era nivelul scăzut al înzestrării tehnice, în comparație cu țările capitaliste dezvoltate. Înzestrarea energetică a muncitorilor din industria prelucrătoare era în anul 1939 de 2,90 CP la un muncitor. În industria României forța motrice la 1000 de locuitori era în 1930 de 4,5 ori mai mică decât în Franța, de 4,1 ori mai mică decât în Germania, de 2,1 ori mai mică decât în Italia, de peste 1,2 ori mai mică decât în Polonia⁷. Această stare de lucruri determina o productivitate scăzută a muncii și o slabă putere competitivă a produselor românești pe piața mondială.

Industria României se caracteriza printr-o puternică dependență față de capitalul monopolist străin. Astfel, în anul 1929 capitalul străin reprezenta 76 % din capitalul investit în industria petrolieră, cea mai mare parte a capitalului investit în industria carboniferă, o mare parte a capitalului investit în industria ușoară și alimentară precum și cea mai mare parte a capitalului băncilor.

Dominația capitalului monopolist străin a constituit cea mai puternică frână în calea dezvoltării industriei românești.

România burghezo-moșierească a fost caracterizată printr-o repartizare extrem de nerațională a forțelor de producție, și în primul rând a industriei pe teritoriul său. Gradul avansat de subordonare a economiei de către capitalul monopolist străin a accentuat și mai mult această trăsătură.

În anul 1938 circa 70 % din producția industrială a țării se obținea în orașul București, Valea Prahovei, Hunedoara, Timișoara, Reșița și împrejurimile, în timp ce Moldova, Dobrogea și Oltenia, care cuprindeau circa 38 % din populația țării, dădeau numai 12 % din producția industrială. Dacă în Banat era ocupată în industrie circa 18 % din populația activă, în regiunea vecină, Oltenia, ponderea acesteia era sub 4 %⁸.

În anul 1938, în Moldova, Dobrogea și Oltenia valoarea producției industriale pe locuitor (exprimată în prețurile anului 1938) se ridica la 2240 lei, în timp ce media pe țară era de 5300 lei. În orașul Iași existau sub 5000 salariați industriali, în Constanța sub 1600, iar în Craiova mai puțin de 1500.

⁶ N. N. Constantinescu, V. Axenciuc, *Capitalismul monopolist în România*, Ed. pol., București, 1962, p. 11.

⁷ *Idem*, p. 10—11.

⁸ *Industria României 1944—1964*. Ed. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 138.

Jumătate din producția metalurgiei prelucrătoare și construcțiilor de mașini era concentrată în București, iar restul aproape în întregime pe Valea Prahovei, în Reșița, Timișoara, Galați și Turnu Severin⁹. Deși erau cunoscute rezervele de petrol din Oltenia, Argeș, și Bacău, ele nu se exploatau, aproape întreaga extracție concentrându-se în Prahova, unde zăcămintele au fost exploatare extrem de nerațional. Regiuni întregi ale țării erau socotite zone nerentabile pentru investiții și în alte ramuri ale industriei, întrucât nu asigurau monopolurilor profituri ridicate cu investiții minime de capital; astfel erau condamnate la înapoiere economică, socială și culturală.

În felul acesta locul României în cadrul diviziunii internaționale capitaliste a muncii care „transformă o parte a globului pământesc în câmp de producție prin excelență agricol, lucrind pentru cealaltă parte a globului, devenită câmp de producție prin excelență industrial”¹⁰, era acela de sursă de materii prime și de produse agroalimentare pentru țările capitaliste dezvoltate.

Pornind de la analiza aprofundată a realităților economice din țara noastră, P.C.R. a arătat de la început că „progresul țării noastre este în directă și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării și că de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului nostru”¹¹.

Încă de la Conferința Națională din anul 1945, P.C.R. a demonstrat pe baza unei analize profund științifice că la temelia întregii activități de refacere și dezvoltare a economiei naționale trebuie să stea industrializarea țării, dezvoltarea cu prioritate a industriei grele și îndeosebi a industriei constructoare de mașini, crearea unei puternice industrii energetice și electrificarea țării.

Industrializarea socialistă s-a impus în condițiile țării noastre ca o necesitate obiectivă, determinată de starea de dezvoltare a forțelor de producție în momentul cuceririi puterii politice de către proletariat și de sarcinile construcției orînduirii noi, comuniste.

1. În primul rînd, industrializarea este singura cale de creare a bazei tehnico-materiale de producție a socialismului, fără de care este imposibilă victoria relațiilor noi socialiste în economia națională.

Cu peste o sută de ani în urmă, Marx a demonstrat că relațiile de producție existente în societate la un moment dat „corespund unei trepte de dezvoltare determinată a forțelor de producție materiale” și că „noi relații de producție, superioare, nu apar niciodată înainte” de a se fi creat condițiile materiale ale existenței lor, iar V. I. Lenin aprecia că, „baza materială a socialismului poate fi nu-

⁹ *Dezvoltarea economică a României 1944—1964*. Ed. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 516.

¹⁰ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, ed. IV-a, Ed. pol., 1960, p. 464.

¹¹ Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvintări*, 1951, Ed. P.M.R., p. 54.

mai marea industrie mecanizată, care este capabilă să reorganizeze și agricultura”¹².

Industrializarea constituie principalul rezervor al aprovizionării întregii economii naționale cu mijloace de muncă, elementul cel mai mobil al forțelor de producție, a căror dezvoltare cantitativă și calitativă atrage după sine dezvoltarea obiectelor muncii, a măiestriei și experienței forței de muncă. Tocmai de aceea, crearea unei puternice industrii, și în primul rînd a unei industrii grele, constituie principalul mijloc de creare a unor forțe de producție corespunzătoare asigurării victoriei relațiilor de producție socialiste. Într-o măsură sporită se impune aceasta pentru acele țări care au moștenit de la vechea ordine un nivel scăzut de dezvoltare al forțelor materiale de producție.

Experiența țării noastre ca și a altor țări a confirmat pe deplin justetea acestei indicații a învățaturii marxist-leniniste.

În condițiile victoriei depline și definitive a socialismului, continuarea susținută a industrializării socialiste determină creșterea impetuoasă a forțelor de producție și pe această bază asigură dezvoltarea și perfecționarea relațiilor socialiste de producție.

2. În al doilea rînd, creșterea intensă a industriei creează condițiile necesare dezvoltării rapide, multilaterale și echilibrate a întregului complex economic național.

Diferitele verigi ale complexului economic național se găsesc într-o strînsă interdependență și intercondiționare reciprocă. În cadrul acestei interdependențe și intercondiționări industria joacă rolul conducător, dat fiind faptul că ea asigură tuturor celorlalte ramuri ale economiei naționale partea cea mai importantă a mijloacelor de producție — mijloacele de muncă — și prelucrează de asemenea o parte considerabilă a produselor multor ramuri ale acesteia. De aceea dezvoltarea intensă a industriei constituie o condiție obiectiv necesară a dezvoltării rapide și a celorlalte ramuri, a asigurării proporțiilor juste în dezvoltarea economiei. Dimpotrivă, o slabă dezvoltare a industriei împiedică progresul celorlalte ramuri ale economiei, imprimă complexului economic național o dezvoltare lentă, unilaterală, disproporțională. Situația existentă în România burghezo-moșierească constituie o confirmare concludentă în această privință. În opoziție cu aceasta, dezvoltarea intensă a industriei în anii construcției socialiste a asigurat o dezvoltare rapidă, multilaterală și echilibrată a complexului național din România socialistă.

3. În al treilea rînd, industrializarea asigură introducerea pe scară largă a progresului tehnic în toate ramurile economiei naționale. Crearea și dezvoltarea unei puternice industrii, și în primul rînd a ramurilor cheie — construcții de mașini, energetică, chimică — asigură mijloacele necesare mecanizării complexe, automatizării, electrificării,

¹² V. I. Lenin, *Opere*, vol. 32, E.S.P.L.P., 1956, p. 465.

chimizării producției din toate ramurile economiei naționale, creează posibilitatea asimilării unor procedee tehnologice avansate atât în industrie cât și în celelalte ramuri. Rolul industriei, de promotor al introducerii în producție a celor mai noi descoperiri ale științei și tehnicii mondiale, sporește în mod deosebit în zilele noastre, când în lume se desfășoară o profundă revoluție tehnico-științifică cu implicații dintre cele mai importante în toate sferile de activitate umană.

4. În al patrulea rând, industrializarea este singura cale care permite valorificarea rațională și superioară a resurselor naturale. Dezvoltarea susținută a industriei grele, și în strînsă legătură cu ea a celorlalte ramuri ale industriei, creează condițiile favorabile atragerii în circuitul economic a bogățiilor naturale ale țării și valorificării lor superioare, în conformitate cu interesele dezvoltării economiei naționale, în scopul ridicării nivelului bunăstării întregului popor. Este știut că țara noastră a posedat însemnate bogății naturale și în trecut: petrol, minereuri de metale colorate, lemn, gaz metan etc. Dar din cauza slabei dezvoltări a industriei o parte însemnată a acestora a rămas în afara circuitului economic, țara noastră fiind nevoită să importe produse pentru producerea cărora existau materii prime în țară, în timp ce alte bogății au fost exploatare nerațional și exportate în stare de materii prime sau la un nivel scăzut de prelucrare — petrol, lemn etc. Înfăptuirea industrializării socialiste a permis valorificarea din ce în ce mai înaltă a bogățiilor naturale în interesul propriului nostru popor.

5. În al cincilea rând, industrializarea deschide posibilități dintre cele mai largi pentru utilizarea întregii forțe de muncă a poporului. Aceasta dobîndește o importanță deosebit de mare pentru acele țări, în care o mare parte a populației este ocupată în agricultură. Modernizarea agriculturii pe calea mecanizării ei complexe și a chimizării — trăsătură caracteristică dezvoltării agriculturii în toate țările civilizate ale globului — atrage după sine eliberarea unei însemnate cantități de forță de muncă, care trebuie să fie plasată în alte sfere de activitate. Numai dezvoltarea intensă a industriei, și în strînsă legătură cu ea a celorlalte ramuri neagricole ale economiei naționale, dă posibilitatea folosirii forței de muncă eliberate din agricultură.

Or, este știut că în țara noastră peste 78% din populația activă a țării era ocupată în agricultură, circa 57% continuînd să lucreze în agricultură și în prezent. Dezvoltarea industriei a permis și va permite și pe viitor crearea de noi posturi de muncă pentru acea parte a populației care se eliberează din agricultură pe măsura modernizării acesteia.

6. În al șaselea rând, industrializarea constituie o premisă necesară modernizării agriculturii. Dezvoltarea intensă a industriei grele și îndeosebi a industriei constructoare de mașini asigură posibilitatea înzestrării agriculturii cu mașinile și utilajele necesare mecanizării

lucrărilor în cultura plantelor, în sectorul zootehnic, asigură mijloacele cerute de efectuarea lucrărilor de asanări, îndiguiuri și irigații. Dezvoltarea industriei chimice asigură înzestrarea agriculturii cu îngrășăminte minerale, insecto-fungicide, etc. Mecanizarea și chimizarea constituie principalele căi de modernizare a agriculturii, baza sporirii continue a producției agricole vegetale și animale, condiție esențială a ridicării nivelului de trai al poporului. Deși în economia României burghezo-moșierești agricultura constituia ramura predominantă, ea se caracteriza printr-o slabă înzestrare tehnică. În anul 1938 agricultura dispunea de 4049 tractoare fizice, revenind peste 2493 ha suprafață arabilă la un tractor, în timp ce în țările cu o agricultură modernă revin la un tractor între 8—50 ha. Îngrășăminte minerale se foloseau cu totul incidental, în cantități neglijabile. Datorită slabei înzestrări tehnice, a slabei chimizări, producția la ha era scăzută în comparație cu țările dezvoltate — 10,3 chintale la grâu, 10,4 chintale porumb, 9,2 chintale secară¹³ — în timp ce în țările cu o agricultură modernă puternic mecanizată și chimizată producția medie la ha depășește 2000 kg grâu și 2500 kg porumb. Înzestrarea agriculturii cu o puternică bază tehnico-materială în anii construcției socialiste, a permis creșterea permanentă a producției agricole în țara noastră.

7. În al șaptelea rînd, industrializarea este instrumentul principal de îmbunătățire a repartizării forțelor de producție pe teritoriul țării. Ea creează condițiile necesare unei valorificări raționale a resurselor materiale și umane ale tuturor regiunilor țării, asigură lichidarea rămîinerii în urmă din punct de vedere economic a acelor regiuni și raioane a căror dezvoltare economică a fost neglijată sau ignorată în orînduirea burgheză. Dezvoltarea susținută a industriei asigură înflorirea tuturor orașelor patriei, duce la apariția de noi orașe în raioanele cu o economie agrară, creează condițiile materiale ale lichidării înapoierii economice și social-culturale a satelor, creează premisele ștergerii treptate a deosebirilor esențiale dintre sat și oraș.

8. În al optulea rînd, dezvoltarea intensă a industriei grele și îndeosebi a industriei constructoare de mașini, asigurînd promovarea progresului tehnic în toate ramurile economiei naționale, determină creșterea neîntreruptă și susținută a productivității muncii sociale, sporirea neîncetată a venitului național — baza sigură a ridicării nivelului de trai material și spiritual al întregului popor.

9. Dezvoltarea susținută a industriei, îndeosebi a ramurilor cheie, creează condițiile materiale necesare dezvoltării științei, înfloririi artei, culturii, ridicării țării noastre pe o treaptă superioară a civilizației umane.

¹³ Anuarul statistic al R.P.R., 1965, p. 231, 256.

10. În strinsă legătură cu industria se dezvoltă clasa muncitoare, cresc rindurile sale, crește gradul său de pregătire, crește capacitatea sa de organizare. Întărirea rolului industriei de ramură conducătoare în cadrul economiei naționale atrage după sine întărirea rolului clasei muncitoare, de clasă conducătoare în societate.

11. Industrializarea constituie singura cale de asigurare în fapt a independenței și suveranității naționale. Este știut că la baza inegalității dintre țări, la baza jefuirii și exploatării unor țări de către altele, în condițiile relațiilor de producție capitaliste, stă inegalitatea dezvoltării lor economice. Profitând de subdezvoltarea economică a unor țări, puterile imperialiste le subjugă economic, își subordonează economia lor și le transformă în surse de materii prime, de piețe de desfacere a produselor monopolurilor, în zone de investiții de capital.

Lăsând la o parte practica, specifică în condițiile capitalismului, de înșelătorie, jaf și asuprire, însuși mecanismul acțiunii legii valorii, pe plan internațional, determină inegalitatea în cadrul relațiilor de schimb dintre țări cu un nivel diferit al dezvoltării economice.

Este știut că producătorii diferiți cheltuiesc pentru producerea unei mărfi de aceeași speță cantități diferite de muncă, în funcție de nivelul tehnicii folosite, de productivitatea și intensitatea muncii. Aceste cheltuieli individuale de muncă determină valoarea individuală a mărfurilor. Dar mărfurile se vînd pe piață nu la valoarea lor individuală, ci la valoarea lor socială, determinată de timpul de muncă socialmente necesar. În felul acesta în cadrul schimbului dintre producători are loc o redistribuire a valorii create în societate, producătorii a căror muncă este mai productivă primind pentru o cantitate mai mică din munca lor o cantitate mai mare de muncă mai puțin productivă. Pe ansamblul economiei naționale pierderile unora și câștigurile altora se compensează.

Cu totul altfel stau lucrurile pe plan internațional. În schimburile internaționale țările mai dezvoltate din punct de vedere economic, cu o productivitate superioară a muncii, își însușesc în mod sistematic pentru o cantitate mai mică de muncă mai productivă, o cantitate mult mai mare de muncă mai puțin productivă a țărilor cu un nivel de dezvoltare mai scăzut. Aici nu mai poate fi vorba de o compensare în cadrul economiei naționale a pierderilor și câștigurilor ca în primul caz, ci de o pierdere directă și unilaterală de valoare din partea țărilor mai puțin dezvoltate.

„Pierderea și câștigul din cadrul unei țări — spunea Marx — se compensează. Nu același lucru se întîmplă între țări diferite. Se pot schimba trei zile de muncă ale unei țări contra unei zile de muncă a altei țări”¹⁴.

¹⁴ K. Marx, *Teorii asupra plusvalorii*. Partea a III-a, Moscova, 1961, p. 94.

Productivitatea muncii într-o țară sau alta se află în directă legătură cu nivelul dezvoltării economice, iar aceasta în directă legătură cu dezvoltarea industriei.

În al doilea rînd, este știut faptul că muncile producătorilor se caracterizează prin grade diferite de complexitate, iar în procesul schimbului o cantitate mai mică de muncă complexă se schimbă cu o cantitate mai mare de muncă simplă, brută, necalificată.

Munca incorporată în produsele industriale este o muncă mult mai complexă, cere o pregătire superioară în comparație cu munca cheltuită în agricultură. De aceea o cantitate mai mică de muncă complexă incorporată în produsele industriale se schimbă cu o cantitate sporită de muncă agricolă.

În felul acesta însuși mecanismul acțiunii legii valorii pe plan internațional determină schimbul inegal între țări cu nivel de dezvoltare economică diferit, între țările industriale dezvoltate și cele cu o economie agrară.

În afară de aceasta, industria constituie principalul rezervor care alimentează economia cu mijloace de producție și îndeosebi cu mijloace de muncă, precum și cu o mare parte a celorlalte bunuri necesare satisfacerii trebuințelor membrilor societății. Inexistența unei industrii proprii sau slaba dezvoltare a acesteia într-o țară, o pune în dependență economică față de țările industriale, dezvoltate, iar independența economică constituie baza unei independențe politice reale. Asigurarea în fapt a independenței și suveranității naționale impune, în consecință, ca o necesitate imperioasă industrializarea țării, dezvoltarea cu prioritate a industriei grele și îndeosebi a industriei constructoare de mașini.

Încă la sfîrșitul secolului trecut gînditori progresiști ca P. S. Aurelian, A. D. Xenopol, M. Eminescu și alții, au arătat necesitatea industrializării României, ca o necesitate a independenței și suveranității sale.

„Pe cît timp — spunea P. S. Aurelian — țara noastră pe lîngă agricultură nu va poseda și o industrie națională, noi nu vom fi în stare a ne apăra contra uneia dintre cele mai periculoase cotropiri, cotropirea economică”¹⁵.

Același lucru îl remarcă istoricul Xenopol: „Trebuie pe lîngă apărarea țării în contra pericolelor militare — scria el — s-o înarmăm împotriva unei alte cuceriri, care se face la întuneric și pe nesimțite, dar ale cărei izbînzi sînt mult mai trainice, de vreme ce se înalță pe pedestalul de granit al robirii economice”¹⁶.

Marele poet al românilor Mihai Eminescu arăta într-unul din studiile sale economice că: „Nația agricolă păgubește dublu în toate

¹⁵ P. S. Aurelian, *Viitorul nostru economic*, București, 1890, p. 31—32.

¹⁶ După *Studii economice*, Editura Samitca, Craiova, 1882, p. 4.

tranzacțiile ei, la vânzarea produselor ei, la cumpărarea celor străine. Apoi e cumplit de mare diferența între valori. Încărcînd 500 vagoane de grâu, capeți în schimb o jumătate de vagon de obiecte de lux. C-un cuvînt, nația agricolă e expusă de a fi exploatată de vecinul industrial¹⁷.

Dar aceste aspirații ale lor nu au putut fi îndeplinite în condițiile orînduirii burghezo-moșierești. Partidul Comunist Român a militat neobosit pentru industrializarea țării, arătînd că „de tăria industrială a țării depinde în mare măsură însăși independența statului nostru”.

12. Industrializarea este singura cale care asigură reducerea distanței ce desparte țara noastră de țările industriale dezvoltate ale lumii, care asigură ridicarea sistematică a României socialiste pe noi culmi ale progresului și civilizației.

În sfîrșit, industrializarea creează posibilitatea lărgirii permanente a legăturilor economice și culturale ale țării noastre cu celelalte țări ale lumii, asigură creșterea rolului țării noastre în cadrul circulației mondiale de valori materiale și spirituale.

Partidul Comunist Român a elaborat și fundamentat planul industrializării țării în condițiile unei lupte perseverente împotriva teoriilor reacționare din interior, care se opuneau industrializării țării încercînd să acrediteze ideea că în România „nu există condițiile care să ne facă să așteptăm o dezvoltare industrială care să transforme statul român într-un stat industrial”¹⁸, că în țara noastră condițiile geografice fac imposibilă industrializarea¹⁹, că pentru țara noastră, forma cea mai potrivită și cea mai rentabilă de economie este industrializarea produselor agricole, și de aceea, „industria alimentară este în drept să fie obiectul principalelor preocupări”²⁰.

O luptă perseverentă a trebuit să ducă P.C.R. împotriva tezelor greșite din exterior, fie că e vorba de teoria „industrializării pasive”, fie că e vorba de teoria dezvoltării industriei, „în funcție de tradiții” etc., a căror traducere în fapt ar fi condamnat țara noastră să rămînă în continuare o țară agrară, slab dezvoltată, dependentă din punct de vedere economic de „vecinul industrial”.

„Hotărîtoare pentru dezvoltarea țărilor care au moștenit de la capitalism o stare de înapoiere economică — se arată în Declarația din aprilie 1964 — este industrializarea socialistă, singura cale prin care se asigură creșterea armonioasă, echilibrată pe o linie mereu ascendentă și în ritm rapid a întregii economii naționale, sporirea continuă a productivității muncii sociale, dezvoltarea intensivă și com-

¹⁷ M. Eminescu, *Paralele economice*, în „Timpul”, 1877.

¹⁸ Vezi V. Madgearu, *Agrarism* (Discurs parlamentar), București, 1927, p. 6, 7, 24.

¹⁹ Gh. N. Leon, *Economia politică și politica economică*, București, 1944.

²⁰ Al. Topliceanu, *Locul ocupat de industrie în complexul economic al României*, București, 1923, p. 13—14.

plexă a agriculturii, ridicarea sistematică a nivelului de trai al poporului"²¹.

Elaborind planul concret al industrializării socialiste, P.C.R. a pornit de la o corelare justă a posibilităților țării noastre cu necesitățile izvorite din nevoile interne ale economiei naționale și din perspectivele lărgirii relațiilor economice cu celelalte țări ale lumii.

Înfăptuind cu perseverență politica de industrializare socialistă, partidul mobilizează principalele mijloace materiale și resurse naturale spre dezvoltarea industriei, creșterea cu precădere a industriei grele și îndeosebi a industriei constructoare de mașini.

Din suma de 293 241 milioane lei, investită în economia națională în perioada 1950—1964, peste 82%, adică 241 283 milioane lei, s-au îndreptat spre dezvoltarea ramurilor producției materiale — baza dezvoltării tuturor laturilor societății. A fost creată și se dezvoltă intens baza tehnico-materială de producție a socialismului. Ținând seama de rolul hotărîtor al dezvoltării industriei în crearea și dezvoltarea bazei tehnico-materiale de producție a socialismului, peste 51,5% din totalul investițiilor, 151 130 milioane lei, au fost îndreptate spre dezvoltarea și modernizarea industriei. Numai în anii șesenalului în industrie au fost investite peste 106 miliarde lei, ceea ce reprezintă peste 55% din suma investițiilor în economia națională²². În perioada 1966—1970, în conformitate cu Directivele Congresului al IX-lea al P.C.R., care a hotărît „continuarea neabătută a industrializării socialiste a țării”, vor fi investite în economia națională numai din fondurile centralizate ale statului 250—260 miliarde lei, cu peste 50% mai mult decît în anii șesenalului, din care circa 60% vor fi destinate dezvoltării industriei, continuîndu-se deci politica de mobilizare a principalelor resurse spre dezvoltarea industriei²³.

În anii industrializării socialiste au fost construite și date în folosință numeroase întreprinderi și secții noi, înzestrate cu mașini și utilaje la nivelul tehnicii mondiale, au fost reconstruite și modernizate numeroase întreprinderi și secții în toate ramurile industriei.

Numai în perioada 1955—1965 au fost construite și date în folosință 696 întreprinderi și secții noi²⁴.

Ca urmare a dezvoltării intense a procesului industrializării țara noastră s-a transformat în mai puțin de două decenii dintr-o țară agrară, cu o industrie slab dezvoltată, într-o țară cu o economie, care se dezvoltă multilateral, intens și echilibrat.

²¹ Declarație cu privire la poziția P.M.R. în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din aprilie 1964, Ed. pol., București, 1964, p. 31.

²² Calculat după „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 384 și „Congresul al IX-lea al P.C.R.”, București, 1965, p. 28.

²³ Congresul al IX-lea al P.C.R., București, 1965, p. 38.

²⁴ Calculat după „Congresul al III-lea al P.M.R.” Ed. pol., 1961, p. 21 și „Congresul al IX-lea al P.C.R.”, p. 23.

„România — constata Congresul al IX-lea al P.C.R. — înfățișează tabloul unei țări în plin avânt cu o economie socialistă multilateral dezvoltată, în care industria cunoaște un continuu proces de perfecționare și adaptare la cerințele progresului tehnic contemporan, iar agricultura socialistă pune în valoare tot mai larg marile ei rezerve, toate regiunile și raioanele țării cunosc o viață social-economică intensă, înflorește cultura nouă socialistă, crește an de an bunăstarea oamenilor muncii de la orașe și sate”²⁵.

Volumul producției globale industriale era la sfârșitul anului 1965 de peste 9,5 ori mai mare decât în 1938, iar în perioada 1965—1970 va crește cu încă 65% ajungând să întrecă în anul 1970 de 15,7 ori volumul producției globale atins în 1938. Întreaga producție a anului 1938 s-a produs în anul 1965 în circa 38 de zile, iar în anul 1970 se va produce în numai 24 zile²⁶.

Dezvoltarea susținută a industriei în anii construcției socialiste are drept consecință întărirea continuă a rolului ei conducător în cadrul economiei naționale. Dacă în anul 1938 în industrie se producea numai 39% din produsul social total și 30,8% din venitul național, în 1965 ea contribuia cu circa 60% la obținerea produsului social total și cu 48% la obținerea venitului național, urmînd ca în anul 1970 să se creeze în industrie circa 60% din venitul național al țării²⁷.

Întărirea rolului industriei, de ramură conducătoare în cadrul economiei naționale se reflectă de asemenea în creșterea continuă a ponderii populației ocupate în industrie și ramurile neagricole și reducerea sistematică a ponderii populației ocupate în agricultură, economie țării noastre dobîndind, astfel, într-o măsură tot mai mare trăsături noi, caracteristice țărilor cu economie avansată.

Ponderea populației ocupate în industrie, în totalul populației active a țării, a crescut de la 12% în anul 1950 la 18% în anul 1964, în timp ce ponderea populației ocupate în agricultură a scăzut de la 78% în 1938, la 57% în 1965 și în anul 1970 va reprezenta numai 50%²⁸.

Intensa desfășurare a procesului de industrializare socialistă a adus o contribuție remarcabilă la lărgirea relațiilor economice ale țării noastre atît cu țările socialiste cît și cu celelalte țări ale lumii.

În perioada 1950—1964 volumul total al mărfurilor exportate a crescut de 4,7 ori, de la 1274,2 milioane lei valută la 6000,4 milioane

²⁵ Congresul al IX-lea al P.C.R., p. 753—754.

²⁶ *Idem*, p. 38 și 750.

²⁷ *Anuarul statistic al R.P.R. 1965*, p. 99; *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, p. 38, 750.
— Datele din acest articol, privind anul 1965, au fost luate resp. calculate după *Comunicatul Direcției Centrale de Statistică cu privire la dezvoltarea economiei naționale a Republicii Socialiste România în anul 1965 și în perioada 1960—1965*, v. „Scînteia” nr. 6890, din 13 februarie 1966.

²⁸ *Idem*, p. 112—113 și respectiv p. 38.

lei, volumul exportului de produse industriale (mașini și utilaje, combustibil, materii prime minerale, produse chimice, materiale de construcții și accesorii, mărfuri industriale de larg consum) a crescut de 6,5 ori, de la 577,5 milioane lei la 3785,8 milioane lei.

Sub influența industrializării a avut loc nu numai sporirea volumului mărfurilor exportate dar și schimbări profunde în structura exportului, ce se concretizează în creșterea sistematică a ponderii produselor industriale în general, a celor rezultate din valorificarea superioară a resurselor naturale îndeosebi, și scăderea ponderii produselor de proveniență agricolă, în condițiile creșterii volumului absolut al exportului lor. Astfel, ponderea mașinilor și utilajelor în volumul exportului a crescut de la 4,2% în anul 1950 la 18,2% în 1964, a produselor chimice, îngrășăminte și cauciuc — de la 1,7% în 1950 la 5,7% în 1964, în timp ce ponderea materiilor prime de proveniență vegetală și animală a scăzut în aceeași perioadă de peste 2 ori²⁹.

Structura comerțului exterior al țării noastre va cunoaște noi și importante modificări în perioada actualului cincinal ca urmare a ritmului înalt de dezvoltare a industriei și gradului din ce în ce mai ridicat de valorificare a resurselor naturale, modificări ce vor oglindi înaintarea României socialiste cu pași rezezi pe calea făuririi unei economii moderne.

Industrializarea se înfăptuiește în țara noastră în condițiile cind în lume se desfășoară o profundă revoluție tehnică-științifică, care nu poate să nu imprime anumite particularități, anumite trăsături caracteristice întregii dezvoltări economice.

O trăsătură caracteristică esențială a industrializării socialiste în țara noastră o constituie faptul că ea are loc în condițiile unui progres tehnic multilateral și continuu.

„Desfășurîndu-se în epoca puternicei revoluții tehnice-științifice mondiale — spunea la Congresul al IX-lea al P.C.R. tovarășul Nicolae Ceaușescu — este imperios necesar ca industrializarea să se realizeze pe baza tehnicii celei mai avansate, să se asigure introducerea continuă în producție a celor mai noi cuceriri ale științei, acordîndu-se atenția principală mecanizării și automatizării proceselor de producție — condiția hotărîtoare a creării unei industrii și economii moderne”³⁰.

Fără promovarea largă a celor mai noi realizări ale științei și tehnicii pe plan mondial, fără introducerea mecanizării complexe a automatizării, a electrificării, a chimizării producției în toate ramurile economiei naționale, nu este posibilă asigurarea creșterii rapide a producției, sporirea continuă a productivității muncii, reducerea sis-

²⁹ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 438.

³⁰ Congresul al IX-lea al P.C.R., p. 34.

tematică a prețului de cost — baza sigură a creșterii nivelului de trai al poporului.

Pornind de la acest adevăr incontestabil și de la cerințele legilor obiective ce guvernează înfăptuirea reproducției socialiste lărgite, în cadrul dezvoltării generale susținute a industriei, caracteristică pentru industrializarea socialistă în țara noastră este asigurarea creșterii mai rapide a producției de mijloace de producție în general, a ramurilor cheie ale industriei îndeosebi, după cum rezultă și din datele de mai jos.

Dinamica volumului producției globale industriale și a principalelor ramuri ale industriei în perioada 1938—1970³¹ în ‰

Denumirea ramurii	1938	1948	1950	1955	1959	1965	1970	Ritmul mediu anual de creștere 1960—1965	Ritmul mediu anual de creștere 1966—1970
Total industrie	100	85	147	299	433	950	1 570	14,5	10,5
Grupa A	100	92	167	363	572	1 372	2 332,4	15,7	11,0
Grupa B	100	79	129	240	309	611	977,6	12,3	10,0
Prod. energ. electr.	100	132,7	187	384	603,8	1 522	2 831—3 008	16,7	12,6—14
Constr. maș. și prelucr. met.	100	87	179	496	868	2 256	3 948	17,6	12,0
Ind. chimică	100	101	171	502	948	3 412,8	7 849,4	24	18,5
Prod. de oțel	100	124	195,4	270	500	1 205,0	2 218	15,8	13,00
Prod. de fontă	100	140	240,6	428,5	636	1 518,0	3 082,7	15,6	15,2
Ind. textilă	100	91	172	299	345	690	—	12,3	—
Ind. alim.	100	62	107	181	229	391,6	587,4	9,4	8,45

○ premisă esențială a înfăptuirii reproducției lărgite în condițiile progresului tehnic continuu o constituie asigurarea creșterii cu prioritate a producției de mijloace de producție față de producția de bunuri de consum. Numai dezvoltând cu prioritate producerea de mijloace de producție se poate asigura înzestrarea celorlalte ramuri ale industriei și ale economiei naționale cu mijloacele de producție necesare dezvoltării lor, se poate asigura reorganizarea întregii economii naționale pe baza tehnicii contemporane.

Partidul Comunist Român încă de la început a arătat că nu orice dezvoltare a industriei înseamnă industrializare și a pus în centrul

³¹ Calculat după „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 148—149, 168—169 și „Congresul al IX-lea al P.C.R.” p, 23, 24, 750, 756, 757, 764, 765, 766.

politicii sale de industrializare asigurarea dezvoltării rapide în primul rînd a industriei grele, subliniind cu tărie faptul că numai „în jurul industriei grele, de pe urma dezvoltării ei și în legătură cu ea vor putea lua dezvoltarea necesară industriile existente și vor putea lua naștere noi industrii”³².

Urmărind neabătut politica sa de industrializare socialistă, partidul mobilizează principalele resurse materiale spre dezvoltarea în primul rînd a industriei grele, a ramurilor cheie ale industriei.

Investițiile făcute pentru dezvoltarea ramurilor producătoare de mijloace de producție ale industriei (grupa A) s-au ridicat în perioada 1950—1964 la suma de 132 736 milioane lei, reprezentînd 45,2% din suma investițiilor alocate dezvoltării întregii economii naționale, în timp ce în ramurile industriei producătoare de bunuri de consum au fost investite 18 394 milioane lei, reprezentînd 6,3%.

Orientarea investițiilor spre dezvoltarea cu prioritate a producerii de mijloace de producție determină o creștere susținută a producției grupei A. În anul 1965, după cum se vede din datele tabelului de mai sus, volumul producției grupei A a fost de 13,7 ori mai mare decît în 1938, iar în 1970 va depăși volumul anului 1938 de peste 23,3 ori, în timp ce volumul producției globale industriale depășește de 9,5 ori și respectiv de 15,7 ori nivelul anului 1938.

Creșterea mai rapidă a producției grupei A față de ansamblul industriei și față de grupa B, reiese cu deosebită claritate din deosebirile între ritmurile de dezvoltare. Astfel ritmul mediu anual de creștere a producției industriale în ansamblu a fost în anii șesenalului de 14,5% și va fi în perioada 1966—1970 de 10,5%, în timp ce ritmul mediu anual de creștere al grupei A a fost de 15,7% iar în noul cincinal se va ridica la 11%.

Dezvoltarea susținută a producției mijloacelor de producție asigură o creștere intensă și a producției de bunuri de consum. Volumul producției de bunuri de consum (grupa B) a depășit nivelul anului 1938 de peste 6 ori în 1965, iar în 1970 îl va depăși de aproape 10 ori.

Corelația dintre ritmurile de creștere a celor două sectoare (grupa A și grupa B) nu reprezintă o mărime statică, o dată stabilită pentru totdeauna. Creșterea cu precădere a producției de mijloace de producție nu constituie un scop în sine, ci instrumentul principal de asigurare a unei dezvoltări intense, multilaterale, armonioase și echilibrate a întregului complex economic național.

De aceea, proporția dintre ritmurile de dezvoltare se stabilește în fiecare moment în funcție de condițiile concrete, de sarcinile care stau în fața economiei naționale în etapa respectivă.

Astfel, apropierea ritmurilor de dezvoltare a celor două grupe A și B în perioada 1966—1970 nu poate fi interpretată ca o renunțare

³² Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, Ed. P.M.R., 1951, p. 54.

³³ *Anuarul statistic al R.P.R.*, 1965, p. 348.

treptată la creșterea cu precădere a producției mijloacelor de producție pînă la completa dispariție a deosebirilor dintre ritmurile lor de dezvoltare, ci stabilirea științific fundamentată în fiecare etapă a proporțiilor și corelațiilor în dezvoltarea economiei naționale ținînd seama de posibilitățile reale existente, de necesitățile economiei naționale, de nivelul atins în dezvoltarea economiei.

Dezvoltarea cu precădere a producerii mijloacelor de producție își găsește expresia într-un ritm mai rapid de dezvoltare a ramurilor cheie ale industriei, care condiționează dezvoltarea tuturor celorlalte ramuri și care sînt promotoarele introducerii progresului tehnic.

Introducerea progresului tehnic este în directă și nemijlocită legătură cu creșterea producției de energie electrică și termică, fără de care nu este posibilă nici extinderea continuă a mecanizării și automatizării, nici introducerea în producție a procedeelor tehnologice avansate, nici dezvoltarea unor ramuri ale industriei, mari consumatoare de energie electrică. Sporirea considerabilă a producției de energie electrică e cerută de asemenea de necesitățile dezvoltării agriculturii precum și de consumul de energie electrică de către sferile neproductive și din partea populației în continuă creștere.

„Energetica — spunea tovarășul Chivu Stoica la Congresul al IX-lea al P.C.R. — are un rol esențial în promovarea tehnicii avansate, constituie baza extinderii mecanizării și automatizării producției, a dezvoltării electronicii, a tuturor mijloacelor menite să asigure ridicarea nivelului tehnic al producției, creșterea productivității muncii și îmbunătățirea condițiilor de lucru. Dezvoltarea unor ramuri întregi, cum sînt producția de aluminiu, oțeluri electrice, modernizarea transporturilor, extinderea unor procedee tehnologice avansate precum și intensificarea mecanizării producției agricole și zootehnice, necesită sporirea însemnată a producției de energie”³⁴.

Producția de energie electrică a cunoscut un ritm de creștere deosebit de intens în anii industrializării. În anul 1965 producția de energie electrică s-a ridicat la 17 202 milioane Kwh față de numai 1130 milioane Kwh în anul 1938, depășind, astfel, nivelul anului 1938 de peste 15,2 ori. Ritmul mediu anual de creștere a producției de energie electrică a fost în anii șesenalului de 16,7%, cu mult superior nu numai ritmului mediu anual de creștere a producției industriale în ansamblu, dar și celui al creșterii grupei A. Ritmul susținut de sporire a producției de energie electrică se va menține și în perioada 1966—1970. Producția de energie electrică se va ridica în anul 1970 la 32—34 000 milioane Kwh, depășind de peste 28—30 de ori nivelul anului 1938, corespunzător unui ritm mediu anual de creștere de 12,6—14%.

³⁴ Congresul al IX-lea al P.C.R., p. 271.

Dezvoltarea și modernizarea industriei și a celorlalte ramuri ale economiei naționale, introducerea pe scară largă a progresului tehnic în toate sferile de activitate, impun cu necesitate dezvoltarea intensă a industriei constructoare de mașini. Mecanizarea, automatizarea proceselor de producție necesită cantități în continuă creștere de mașini, utilaje, mecanisme etc., precum și crearea de noi mașini, utilaje, aparate corespunzătoare cuceririlor științei și tehnicii pe plan mondial.

Fără o puternică industrie constructoare de mașini, în continuă dezvoltare și modernizare, nu este posibilă dezvoltarea rapidă, multi-laterală și echilibrată a economiei naționale.

În procesul industrializării socialiste a fost creată o puternică industrie constructoare de mașini în țara noastră. Dacă în anul 1938 România era nevoită să importe 95% din mașinile și utilajul necesar, astăzi industria constructoare de mașini asigură 2/3 din nevoile interne, produce însemnate cantități de bunuri de consum, și asigură cantități însemnate de mașini și utilaje pentru export (tractoare, motoare electrice, strunguri, instalații de foraj, utilaj pentru rafinării de petrol, utilaj pentru industria chimică, rulmenți). Volumul producției industriei constructoare de mașini a depășit în anul 1965 de peste 22,5 ori nivelul anului 1938, ritmul mediu anual de creștere ridicându-se în perioada 1960—1965 la 17,6%, superior ritmului mediu de creștere a producției industriale. În perioada 1966—1970 industria constructoare de mașini va continua să se dezvolte într-un ritm intens. Creșterea anuală de 12% va determina ca în anul 1970 producția acestei ramuri să depășească cu 75% nivelul anului 1965 și de aproape 40 de ori nivelul anului 1938. Se observă cu deosebită claritate menținerea, în continuare, a unui ritm mai rapid de dezvoltare a acestei ramuri deosebit de importante a economiei naționale.

Nu este însă vorba numai de o dezvoltare extensivă a industriei constructoare de mașini, ci în același timp și de o modernizare a ei, de adaptarea la cele mai noi descoperiri ale științei și tehnicii mondiale.

Avântul întregii economii naționale este condiționat de sporirea considerabilă a producției și consumului de metal, de dezvoltarea industriei siderurgice. Industria siderurgică face parte integrantă din ramurile cheie ale industriei, căreia i-a fost acordată o atenție deosebită în anii industrializării socialiste. Producția de oțel a sporit de la 284 mii tone în 1938 la 3425 mii tone în 1965, depășind în anul 1965 de peste 12 ori nivelul anului 1938. Ritmul mediu anual de creștere în anii șesenalului a fost de 15,8%, ritm deosebit de intens. Dezvoltarea în continuare susținută a economiei naționale determină o creștere rapidă a producției de oțel, care în anul 1970 va ajunge la 6300 mii tone, depășind de peste 22 ori nivelul anului 1938, corespunzătoare unui ritm mediu anual de circa 13,0%.

Un ritm deosebit de intens de dezvoltare cunoaște industria chimică. Industria chimică joacă un rol din ce în ce mai important în

promovarea progresului tehnic, în lărgirea bazei de materii prime a industriei prin crearea unor materii prime sintetice, în valorificarea superioară a bogățiilor naturale.

„Este meritul partidului nostru — spunea tovarășul Ion Gheorghe Maurer la Congresul al IX-lea al P.C.R. — de a fi atribuit din timp o importanță deosebită construcției unei industrii chimice moderne, a cărei producție va continua să crească impetuos și în cincinalul viitor. Această ramură este chemată să sporească și să diversifice baza tehnică materială a aprovizionării tuturor sectoarelor economice și să contribuie substanțial la ridicarea producției agricole; produsele chimiei de sinteză au devenit indispensabile vieții moderne și civilizate și pătrund zi de zi în domenii tot mai variate ale consumului productiv și individual”³⁵.

Ritmul de creștere a producției industriei chimice este cel mai rapid, ridicându-se în anii șesenalului la 24%, iar în perioada 1966—1970 va atinge 18,5%. Datorită acestui ritm deosebit de intens producția industriei chimice a depășit în anul 1965 de peste 34 ori nivelul anului 1938, iar în 1970 întreaga producție a anului 1938 se va produce în mai puțin de 5 zile.

O altă trăsătură caracteristică a procesului de industrializare socialistă în țara noastră, strins legată de cea analizată, o constituie perfecționarea continuă a structurii industriei.

Structura producției globale industriale pe ramuri ale industriei³⁶ în %

Nr. crt.	Denumirea ramurii	1938	1950	1955	1959	1964
1	Total industrie	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2	Grupa A	45,5	53	55,8	60,3	65,9
3	Grupa B	54,5	47	44,2	39,7	34,1
4	Energie electr. și term.	1,1	1,9	2,2	2,5	2,9
5	Constr. mașini și prelucrarea metal.	10,2	13,3	18,8	22,9	28,0
6	Chimie	2,7	3,1	4,7	6,0	9,3
7	Metalurgia feroasă	4,0	5,1	4,0	5,4	5,6
8	Combustibil-petrol	13,1	7,7	7,9	6,9	5,0
9	Ind. textilă	9,4	11,1	10,0	7,8	6,9
10	Ind. alimentară	32,4	24,2	21,7	19,2	15,3

Structura producției globale industriale a anului 1938 reflectă o slabă dezvoltare a industriei grele, orientarea dezvoltării industriei spre prelucrarea materiilor prime vegetale și animale și extragerea

³⁵ *Idem*, p. 178.

³⁶ *Anuarul statistic al R.P.R. 1965*, p. 158—159.

materiilor prime. Producția grupei A reprezenta numai 45,5% din producția industrială. Ramurile cheie ale industriei — construcții de mașini, energie electrică și termică, chimie, metalurgia feroasă — dădeau la un loc 18% din producția industrială, în timp ce industria alimentară și textilă dădeau 41,8%. În procesul industrializării socialiste, ca urmare a creșterii cu precădere a producției de mijloace de producție, a dezvoltării într-un ritm mai rapid a producției ramurilor cheie, a procesului de continuă modernizare și adaptare a industriei la cerințele economiei naționale în conformitate cu progresul tehnico-științific, structura industriei a cunoscut și cunoaște o continuă perfecționare, apropiindu-se tot mai mult de structura industriei țărilor dezvoltate din punct de vedere industrial. Ponderea grupei A a sporit la 65,9% în anul 1964, producția ramurilor cheie (energetica, metalurgia, construcții de mașini, chimică) reprezentând în același an 45,8% din producția industrială. Perfecționarea structurii industriei trebuie privită însă nu numai prin prisma modificării ponderii diferitelor ramuri în cadrul producției industriale, ci și sub aspectul modificării structurii ramurilor înseși, a creșterii ponderii acelor subramuri care sînt într-o măsură mai mare legate de progresul tehnic contemporan — electrotehnica în cadrul industriei constructoare de mașini, chimia de sinteză în cadrul industriei chimice, etc. Așa, de exemplu, ponderea producției industriei electrotehnice a crescut în perioada 1950—1964 de peste 4 ori, de la 0,9% în 1950 la peste 4% în 1964.

O caracteristică esențială a industrializării socialiste în țara noastră o constituie diversificarea continuă a ramurilor și subramurilor industriei, lărgirea gamei produselor ei.

Această diversificare a ramurilor și subramurilor se datorește, pe de o parte, adîncirii diviziunii muncii sub influența revoluției tehnico-științifice contemporane care pătrunde tot mai adînc în economia națională; în al doilea rînd, se datorește accentuării procesului de valorificare superioară a resurselor naturale ale țării; și în sfîrșit, adaptării într-o măsură tot mai mare a industriei la satisfacerea necesităților tot mai complexe ale economiei naționale în plină dezvoltare.

Astfel, în anii industrializării au apărut asemenea ramuri ale industriei ca: producția de utilaj petrolier de forat, producția de utilaj chimic, producția de mașini agricole, producția de mijloace de transport rutier, de mașini unelte, de rulmenți, de utilaj energetic, industria chimică de sinteză, producția de aluminiu etc.

Conform datelor furnizate de anuarul statistic, în perioada 1948—1964 a fost asimilată producția a peste 35 produse principale ca: mașini unelte pentru așchiera metalelor, instalații de foraj complete, escavatoare, tractoare, turbine cu abur, locomotive diesel electrice de 2100 CP, autovehicule, rulmenți, vagoane de pasageri, bauxită, mercur metalic, îngrășăminte chimice, coloranți organici, cauciuc sintetic, mase plastice

și rășini sintetice, fire și fibre sintetice, antibiotice, aparate de radio, televizoare, frigidere etc.³⁷

Procesul de diversificare al industriei este în plină desfășurare, structura ramurilor și subramurilor fiind într-o continuă modernizare și adaptare la cerințele unei economii moderne, bazată pe cele mai noi descoperiri ale științei și tehnicii mondiale, și chemată să asigure dezvoltarea rapidă, complexă și echilibrată a întregii economii naționale.

Accentuarea diversificării industriei în țara noastră se dezvoltă în următoarele direcții:

a) Asimilarea producției unor noi produse în vederea valorificării superioare a bogățiilor naturale ca de exemplu: producția de aluminiu, noi tipuri de benzine și uleiuri superioare din hidrocarburi, organizarea producției unor produse ce rezultă din valorificarea complexă a lemnului, minereurilor complexe, etc.

b) Asimilarea producției de noi produse, în vederea satisfacerii într-o măsură mai mare a necesităților variate ale economiei naționale din producția proprie.

c) Lărgirea gamei de produse dintr-o speță oarecare în vederea satisfacerii în condiții mai bune a necesităților de consum productiv sau individual. Congresul al IX-lea al P.C.R. atrăgea printre altele atenția asupra necesității producerii unei gamei mai variate de tractoare și mașini agricole pentru efectuarea diferitelor lucrări de întreținere a culturilor, a plantațiilor de pomi, viță de vie etc., adaptate la diferitele condiții de relief — cîmpie, zonă de deal, etc.

În mod deosebit se impune diversificarea bunurilor de consum, în vederea producerii unei gamei mai variate de produse care să corespundă cerințelor consumatorilor.

Concomitent cu diversificarea producției are loc un proces intens de ridicare a calității produselor. În raportul Comitetului Central al P.C.R. prezentat Congresului al IX-lea, se subliniază în mod deosebit necesitatea intensificării acțiunii de îmbunătățire sistematică a calității produselor, de ridicare a caracteristicilor lor tehnice și economice. Ridicarea calității produselor constituie „o condiție de bază pentru satisfacerea nevoilor de producție și consum, creșterea eficienței economice a industriei și pentru a face ca mărfurile românești să fie competitive pe piața externă”³⁸.

Calitatea produselor este o noțiune deosebit de complexă, ea nu se reduce la aspectul exterior al produselor, ci cuprinde în sine caracteristicile tehnico-economice ale produsului care determină o anumită eficiență a consumului productiv sau individual, imprimă un grad determinat de comoditate în procesul utilizării etc.

³⁷ *Idem*, p. 168—175.

³⁸ *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, București, 1965, p. 44.

Calitatea nu reprezintă o noțiune statică, ci dimpotrivă, una dinamică, ea dezvoltându-se o dată cu dezvoltarea științei și tehnicii pe plan mondial.

Ridicarea calității produselor, reprezintă un proces deosebit de complex, care presupune în mod obligatoriu:

a) ridicarea calității materiilor prime, a materiilor auxiliare, etc., aceasta influențând în mod considerabil calitatea produselor, gradul de folosire al materiei prime, productivitatea muncii, gradul de utilizare al mașinilor și utilajelor, prețul de cost al producției;

b) ridicarea performanțelor tehnico-economice ale mijloacelor de muncă, care permite reducerea consumurilor specifice de materie și materiale, o durată mai mare de funcționare a mașinilor și utilajelor, ridicarea productivității muncii, ridicarea calității produselor;

c) ridicarea continuă a calității bunurilor de consum, care influențează direct și nemijlocit nivelul de trai al oamenilor muncii.

Pe lângă o serie de măsuri în direcția creșterii cointeresării materiale a muncitorilor și întreprinderilor în creșterea calității producției, creșterii calificării lucrătorilor, asigurarea ridicării calității producției reclamă introducerea în producție a celor mai noi realizări ale științei și tehnicii contemporane.

Industria noastră a asimilat în decursul ultimilor ani producția unor mașini, utilaje, bunuri de consum, la nivelul celor mai bune produse pe plan mondial: utilaj petrolier, utilaj energetic, tractoare, mașini diesel electrice, autocamioane, strunguri, rulmenți etc. ca și numeroase alte produse, multe dintre ele bucurându-se de o bună apreciere nu numai în țară dar și în țările în care sînt exportate în cantități din ce în ce mai mari.

În condițiile progresului tehnic-științific contemporan, pentru a ține pasul cu realizările pe plan mondial e necesară asimilarea celor mai reușite produse obținute pe plan mondial, modernizarea permanentă a celor aflate în producție, intensificarea cercetărilor tehnico-științifice și aplicarea lor în producție.

Pe lângă o largă informare tehnică-științifică, pe lângă importul de mașini și utilaje, licențe și documentații, e necesară întreprinderea unor studii și cercetări fundamentale și aplicative, proprii.

„Știința, care stă la baza construcției socialismului, — spunea tovarășul Nicolae Ceaușescu — trebuie să-și aducă contribuția tot mai activă la întărirea continuă a forței economice a patriei, la dezvoltarea întregii societăți... Importul de utilaje, mașini, procese tehnologice și licențe nu trebuie să ducă la neglijarea activității de cercetare proprie; rămînerea în urmă în acest domeniu nu poate avea decît urmări negative în dezvoltarea economică și socială a țării, duce la dependență față de străinătate”³⁹.

³⁹ *Idem*, p. 60.

O trăsătură caracteristică a industrializării socialiste în țara noastră o constituie lărgirea continuă a bazei de materii prime și valorificarea superioară a resurselor naturale.

Dezvoltarea susținută a industriei este condiționată de dezvoltarea bazei de materii prime. De aceea statul nostru a făcut și face eforturi deosebite în vederea depistării și inventarierii a noi zăcăminte minerale, situându-se printre primele țări în lume în această direcție.

Sumele investite de stat pentru cercetări geologice în scopul lărgirii bazei de materii prime s-au ridicat în perioada 1950—1964 la 20 748 milioane lei, reprezentând 7,1% din totalul investițiilor în economia națională⁴⁰.

În perioada 1966—1970 vor fi investite în efectuarea cercetărilor geologice 16 miliarde lei, reprezentând 6,5% din suma investițiilor prevăzute a se face în economia națională⁴¹. Ca urmare a eforturilor depuse baza de materii prime a industriei cunoaște o continuă lărgire. Au fost descoperite noi zăcăminte de petrol, cărbune, gaz metan, minerale neferoase, etc. atît în regiunile vechi, cit și în regiunile noi.

Volumul producției industriei extractive cunoaște o sporire continuă.

Dinamica producției principalelor ramuri ale industriei extractive⁴²

	1938		1965		1970		
	În cifre	În %	În cifre absolute	În %	În cifre absolute	În % față de	
						1938	1965
Extracția de minereu de fier (în mii tone)	139	100	2 479	1783	—	—	—
Extracția de cărbune (în mii tone)	2 826	100	12 095	428	20 000 — 22 000	707 — 778	165 — 181
Țiței extras (mii tone)	6 594	100	12 571	190	13 100 — 13 300	circa 2 ori	105,0
Gaz metan (mil. m. c.)	301	100	12 867	4274,7	18 500	circa 61,5 ori	144,0
Sare (mii tone)	368	100	1 637	445	—	—	—

Extracția de minereu de fier a crescut de aproape 18 ori, lărgindu-se în acest fel considerabil baza de materii prime a industriei siderurgice. A sporit considerabil extracția de țiței, cărbuni, gaz metan, sare, etc. creîndu-se astfel premisa materială a dezvoltării industriei prelucrătoare. În perioada noului cincinal baza de materii prime va continua să sporească îndeosebi în ceea ce privește extracția de cărbune, sare etc.

⁴⁰ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 340.

⁴¹ Congresul al IX-lea al P.C.R. p. 758.

⁴² Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 168, 169, 601, 602 și Congresul al IX-lea al P.C.R., p. 757.

Concomitent cu lărgirea continuă a bazei de materii prime în industria noastră se desfășoară un intens proces de valorificare superioară a resurselor naturale.

Valorificarea superioară a resurselor naturale este un proces deosebit de complex, care prezintă multiple aspecte și direcții, determinate, printre altele, de natura resurselor respective, de modul de folosire, etc.

Principalele direcții ale procesului de valorificare superioară în economia țării noastre sînt:

a) Creșterea gradului de prelucrare industrială a materiilor prime, al cărei rezultat este sporirea valorilor de întrebuințare obținute și sporirea valorii produselor obținute din aceeași cantitate de materii prime.

Așa de exemplu, volumul lemnului exploatat în exploatările forestiere a sporit în perioada 1950—1964 de 2,65 ori, în timp ce volumul producției industriei prelucrării lemnului a crescut de 5,66 ori, ceea ce reprezintă o sporire a gradului de prelucrare de peste două ori. Valoarea producției de mobilă a crescut în aceeași perioadă de peste 40 ori, de la 64 milioane lei la 2585 milioane lei. Volumul producției de placaj a sporit de peste 12 ori, iar al celei de furnir de peste 19 ori.⁴³

În aceeași perioadă extracția de țiței și gaze a crescut de 2,84 ori, iar prelucrarea petrolului de 4,15 ori, gradul de prelucrare al țițeiului sporind în felul acesta de aproape 1,5 ori⁴⁴. Cifra octanică medie a benzinei, a sporit în 1963 față de 1950 cu 22,7%⁴⁵. A crescut considerabil gradul de prelucrare a metalelor feroase etc.

b) Ridicarea continuă a calității produselor obținute.

c) Reducerea sistematică a consumurilor specifice de materii prime și sporirea gradului de folosire a deșeurilor. Edificatoare în această privință este folosirea deșeurilor în industria de prelucrare a lemnului pentru fabricarea de plăci din particule aglomerate și plăci fibro-lemnoase. Numai în perioada 1959—1964 producția de plăci din particule aglomerate a crescut de la 964 tone la 125 900 tone, iar cea din plăci fibro-lemnoase a crescut de la 24 376 tone în 1962 la 128 132 tone în 1964.⁴⁶

d) Folosirea complexă a materiei prime. Dezvoltarea industriei chimice îndeosebi deschide perspective dintre cele mai mari în această privință.

Valorificarea superioară a resurselor materiale a asigurat și asigură o creștere permanentă a valorii produselor obținute dintr-o unitate de materie primă.

⁴³ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 150—151, 174—175.

⁴⁴ Calculat după „Anuarul Statistic al R.P.R. 1965”, p. 150—151, 173—174.

⁴⁵ Dezvoltarea industriei R.P.R. (Culegere de date statistice) D.C.S. București, 1964, p. 207.

⁴⁶ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 173—174.

Valoarea produselor obținute dintr-o tonă de țiței supus la prelucrare a crescut în perioada 1960—1965 cu 47%⁴⁷.

În anul 1963 valoarea producției obținute dintr-o tonă de metal depășea cu 75% nivelul anului 1955, iar valoarea produselor obținute dintr-un metru cub de masă lemnoasă a fost în anul 1965 cu circa 88% mai mare decât în anul 1959, și de peste 3,5 ori mai mare decât în anul 1951.⁴⁸

Înlocuirea pe scară tot mai largă a materialelor naturale cu înlocuitori și materiale sintetice (a metalelor colorate, a lemnului etc. cu mase plastice, a firelor și fibrelor de origine animală și vegetală cu fire sintetice, etc.) lărgeste considerabil baza de materii prime. Dezvoltarea chimiei de sinteză, a petrochimiei, etc. constituie o cale importantă de lărgire a bazei de materii prime și de valorificare superioară a resurselor naturale.

O trăsătură caracteristică a industrializării socialiste în țara noastră o constituie îmbunătățirea continuă a repartiției forțelor de producție pe întreg teritoriul țării.

În politica sa economică partidul și statul nostru urmăresc repartizarea forțelor de producție pe teritoriul țării, corespunzător „necesităților economiei naționale și condițiilor economice și naturale proprii fiecărei regiuni, urmărindu-se ridicarea treptată a regiunilor mai puțin dezvoltate și folosirea cât mai judicioasă a forțelor de muncă”⁴⁹.

Criteriile fundamentale care stau la baza repartizării forțelor de producție, și în primul rând a industriei, pe teritoriul țării urmăresc:

a) Asigurarea dezvoltării rapide, multilaterale și echilibrate a complexului economic național. Economia diferitelor regiuni și raioane ale țării reprezintă părți constitutive ale complexului economic național, verigi ale unui tot unitar, între ele existind o strânsă interdependență și interpătrundere. Dezvoltarea rapidă, armonioasă, echilibrată a complexului economic național reclamă dezvoltarea rapidă și multilaterală a tuturor regiunilor și raioanelor țării. Fără o dezvoltare rapidă, multilaterală a economiei fiecărei regiuni și raion nu poate să se dezvolte intens și echilibrat întreaga economie națională.

b) Asigurarea valorificării superioare a resurselor naturale ale tuturor regiunilor și raioanelor țării. Diferitele regiuni și raioane ale țării dispun într-o măsură mai mare sau mai mică de resurse materiale a căror atragere în circuitul economic și valorificarea cât mai rațională este o condiție indispensabilă a valorificării superioare a resurselor naturale pe ansamblul economiei naționale. Crearea și dezvoltarea unei industrii puternice în fiecare regiune și raion reprezintă calea principală a valorificării superioare a acestor resurse.

⁴⁷ Dezvoltarea industriei R.P.R. (Culegere de date statistice), p. 207.

⁴⁸ *Industria României 1944—1964*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 37, 58.

⁴⁹ *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, p. 776.

c) Folosirea rațională a resurselor de forță de muncă ale tuturor regiunilor și raioanelor țării. Folosirea rațională a resurselor de forță de muncă nu se reduce și nu poate să se reducă la asigurarea folosirii depline a forței de muncă, deși aceasta este o premisă importantă. Folosirea rațională a forței de muncă înseamnă de asemenea asigurarea transformării treptate a muncii simple în muncă complexă, care posedă calitatea de a produce o cantitate sporită de valori de întrebuințare și de valoare. Or, tocmai dezvoltarea industriei, asigurând transferul forței de muncă pe măsura mecanizării agriculturii în industrie și ramurile neagricole, în toate regiunile țării, asigură pe lângă folosirea forței de muncă eliberate din agricultură și transformarea muncii mai puțin productive în muncă mai productivă. Iată de ce, după părerea noastră, dezvoltarea industriei în toate regiunile țării se impune ca o condiție a folosirii superioare nu numai a bogățiilor naturale dar și a celei mai importante bogății — forța de muncă.

d) Asigurarea ridicării treptate a economiei regiunilor rămase în urmă. Capitalismul ne-a lăsat moștenire nu numai o slabă dezvoltare a industriei în general, în comparație cu țările dezvoltate din Europa și America de Nord, dar și o puternică inegalitate în repartitia acesteia pe teritoriul țării. Ridicarea treptată a regiunilor rămase în urmă la nivelul regiunilor dezvoltate, în condițiile dezvoltării rapide și a economiei acestora din urmă, reprezintă o condiție esențială a dezvoltării rapide și echilibrate a întregului complex economic național. Ridicarea economică a regiunilor rămase în urmă constituie o premisă a ridicării social-culturale. Egalizarea treptată a nivelurilor de dezvoltare economică a regiunilor nu înseamnă reproducerea structurii complexului național în fiecare regiune, nu înseamnă o dezvoltare în egală măsură a tuturor ramurilor economiei naționale în toate regiunile.

c) În sfârșit, în repartizarea forțelor de producție pe teritoriul țării trebuie avută în vedere eficiența economică a amplasării ramurilor și întreprinderilor într-o regiune sau alta. Eficiența economică are o importanță covârșitoare în amplasarea industriei pe teritoriul țării, dar ea nu poate fi criteriul unic și fundamental.

Urmind neabătut politica de ridicare și dezvoltare a economiei tuturor regiunilor țării, în cadrul asigurării creșterii susținute a industriei în toate regiunile țării, o atenție deosebită s-a acordat dezvoltării acesteia în regiunile lipsite de industrie sau cu o industrie mai puțin dezvoltată.

Peste 33% din suma investițiilor destinate dezvoltării industriei în perioada 1950—1964 au fost investite în regiunile cu o industrie slab dezvoltată din Moldova, Dobrogea și Oltenia⁵⁰. Construirea unui număr important de obiective industriale în aceste regiuni a imprimat un ritm rapid de dezvoltare industriei, superior ritmului mediu de creș-

⁵⁰ Calculat după „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 354—355.

tere a producției industriale pe ansamblul țării. Astfel, dacă pe ansamblul țării producția industrială a sporit în perioada 1951—1964 de 6,28 ori, cu un ritm mediu anual de 14%, în regiunea Argeș a sporit de 7 ori, în Bacău de 7,19 ori, în Dobrogea de 8,25 ori, în Iași de 11 ori, în regiunea Mureș-Autonomă Maghiară de 8,15 ori, în Oltenia de 8,17 ori etc. Această creștere mai rapidă a producției industriale în regiunile rămase în urmă a determinat reducerea distanței, ce le separă de regiunile cu industrie dezvoltată și creșterea ponderii lor în producția industrială a țării. Aceleași regiuni (Oltenia, Dobrogea, Moldova) care în 1938 dădeau numai 12% din producția industrială a țării, deși cuprindeau 38% din populația țării, participau în anul 1964 cu 21,9% la producția industrială a țării și în cadrul lor lucrau circa 21% din totalul salariaților ocupați în industrie⁵¹.

Repartizarea industriei pe întreg teritoriul patriei va continua să se îmbunătățească continuu și în perioada actualului cincinal asigurându-se în continuare un ritm mai rapid de dezvoltare industriei din regiunile rămase în urmă.

O trăsătură caracteristică a industrializării țării noastre este ritmul susținut de dezvoltare, superior ritmului de dezvoltare din principalele țări capitaliste, precum și ritmului mediu anual de creștere al producției industriale pe ansamblul sistemului mondial socialist.

Dinamica producției globale industriale în perioada 1950—1964⁵²

	1950	1959	1964	Ritm mediu anual 1951—1964	Ritm mediu anual 1960—1964	1970	Ritm mediu anual 1966—1970
Țările socialiste	100	321	468,6	11,7	7,9	—	—
Țările capitaliste	100	155	207,7	5,4	6,0	—	—
România	100	293	574	13,3	14,8	1082,9	10,5
S.U.A.	100	138	172,5	4,0	4,6	—	—
Anglia	100	126	153,72	3,1	4,1	—	—
Republica Federală Germană	100	225	312,75	8,5	6,8	—	—
Franța	100	179	243,4	6,5	6,3	—	—
Italia	100	200	306	8,3	8,9	—	—

Dacă în decurs de 14 ani producția industrială globală a S.U.A. a crescut numai cu 72,5%, a Angliei numai cu 59,72%, a R.F.G. și Italiei de circa 3 ori, producția industrială a țării noastre a crescut de peste 5,7 ori, iar în 1970 va depăși de aproape 11 ori nivelul anului 1950.

⁵¹ Idem, p. 154, 190, 191.

⁵² Calculat după „Anuarul statistic al R.P.R. 1962”, p. 484; „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 589; „Congresul al IX-lea al P.C.R.” p. 37.

Ritmul mediu anual de creștere a fost superior ritmului de dezvoltare a țărilor capitaliste dezvoltate din punct de vedere industrial. În perioada actualului cincinal ritmul de dezvoltare a industriei noastre se menține la un nivel înalt, permițând o dezvoltare intensă și echilibrată a întregii economii naționale. Ritmul înalt, susținut al industrializării socialiste a țării noastre reprezintă „expresia cea mai grăitoare a forței și vitalității economiei noastre, a justeții liniei politice a partidului, a inepuizabilelor resurse de energie și capacitate creatoare ale clasei muncitoare, ale întregului popor”⁵³.

Datorită ritmului superior de dezvoltare a industriei noastre socialiste distanța ce desparte țara noastră de țările dezvoltate din punct de vedere industrial se reduce sistematic.

Astfel, dacă în anul 1938 România producea numai 16% din cantitatea de energie electrică produsă în Elveția, 30% din cea a Olandei, 36% din producția Finlandei și 37% din cea a Spaniei, în anul 1964 producția de energie electrică a țării noastre reprezenta 60% față de cea a Olandei, 60% față de cea a Elveției, 68% față de a Austriei și 101,4% față de cea a Finlandei.

Producția de oțel reprezenta în anul 1938 numai 28% din producția Suediei, 12% din producția Belgiei, 13,2% din producția Cehoslovaciei, 42% din cea a Austriei și 45% din cea a Ungariei, ajungând în anul 1964 să reprezinte 67% față de producția Suediei, 95% față de Austria, 34% față de Belgia, 36% față de Cehoslovacia și 128% față de producția de oțel a R.P.Ungare.

Dacă în anul 1938 producția de ciment a țării noastre reprezenta doar 51,3% din cea a Suediei, 58,9% din cea a Australiei, 78,7% din cea a Austriei și 17% din cea a Belgiei, în anul 1964 ea reprezenta 81,3% din producția de ciment a Belgiei, 126,1% față de Austria, 133,3% față de Suedia și 145,5% față de Australia⁵⁴.

A sporit continuu ponderea României în producția industrială mondială. Suprafața țării noastre reprezintă 0,175% din suprafața globului, iar populația sa reprezenta în 1964 circa 0,60% din populația globului. După unele date ale Statisticii Ligii Națiunilor producția industrială a României reprezenta în anul 1928 circa 0,30% din producția mondială, ceea ce înseamnă că producția industrială pe locuitor era de două ori mai scăzută decât media mondială. Astăzi statistica internațională estimează ponderea țării noastre în producția mondială industrială la circa 1%, ceea ce înseamnă că producția industrială pe locuitor depășește cu circa 66% media mondială⁵⁵.

Traducerea în viață a mărețului plan de continuare pe o treaptă superioară a desăvârșirii construcției socialismului, elaborat de Con-

⁵³ *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, p. 820.

⁵⁴ Calculat după „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 592, 604, 609.

⁵⁵ Calculat după „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 567—568 și revista „Lumea” nr. 34 din 19 august 1965, p. 3.

gresul al IX-lea al P.C.R. va însemna „un nou și important pas înainte în creșterea puterii economice a țării și în perfecționarea relațiilor de producție socialiste, în ridicarea bunăstării materiale și culturale a poporului român”⁵⁶.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКАЯ ИНДУСТРИАЛИЗАЦИЯ-ЦЕНТРАЛЬНАЯ ЗАДАЧА
ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ РУМЫНСКОЙ КОММУНИСТИЧЕСКОЙ ПАРТИИ
(Р е з ю м е)

Румынская коммунистическая партия, творчески применив общие истины марксистско-ленинского учения к конкретным условиям нашей страны, положила в центр своей экономической политики социалистическую индустриализацию, являющуюся основой быстрого и многостороннего прогресса всего народного хозяйства, основой многогранного развития национального общества.

Автор приводит аргументы, касающиеся объективной необходимости социалистической индустриализации Румынии, а также её неуклонного продолжения в свете документов IX-го Съезда РКП.

В дальнейшем автор подчёркивает характерные черты индустриализации Румынии: непрерывный и многосторонний технический прогресс, преимущественное возрастание производства средств производства, непрерывное усовершенствование структуры промышленности, осуществление разнообразия отраслей и подотраслей, повышение качества производства, непрерывное расширение сырьевой базы, высшее освоение естественных богатств, постоянное улучшение размещения промышленности и быстрый темп развития промышленности, который позволяет постепенно уменьшить разрыв между уровнем экономического развития нашей страны и стран с развитой промышленной экономикой.

THE SOCIALIST INDUSTRIALIZATION AS A CENTRAL OBJECT OF THE
ROMANIAN COMMUNIST PARTY'S ECONOMIC POLICY

(S u m m a r y)

Applying creatively the general truth of the Marxist—Leninist teaching to the specific conditions of our country, the Romanian Communist Party placed in the centre of his economic policy the socialist industrialization — base of the rapid and multilateral progress of the whole economy, of the multilateral development of the national society.

The author argues the objective necessity of the Romania's socialist industrialization, as well as its firm carrying on discussed at the Ninth Congress of the Romanian Communist Party.

He insists also on the specific features of the Romania's industrialization: the multilateral and the continuous technical progress, the priority increase of the production of the means of production, the continuous improvement of the industry structure, the diversification of the branches and sub-branches, the growth in the quality of production, the continuous extension of the raw material basis, the superior turning to account of natural resources, the permanent improvement of the territorial distribution of industry and its developing rapid rate. This permits a gradual reduction between the developed economic level of our country and of those countries with a developed industrial economy.

⁵⁶ *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, p. 788.

UNELE ASPECTE ALE DEZVOLTĂRII FORTELOR ȘI RELAȚIILOR DE PRODUȚIE ÎN PERIOADA DESĂVÎRȘIRII CONSTRUIRII SOCIALISMULUI

de
AUREL NEGUCIOIU

Dezvoltarea economiei socialiste ca și făurirea ei reprezintă un proces *planic*, ce se desfășoară *conștient și organizat* de către milioane de oameni ai muncii. „Prin luarea în stăpânire a mijloacelor de producție de către societate — a scris F. Engels —, anarhia din sinul producției sociale este înlocuită prin organizarea planificată conștientă”¹. Deși economia socialistă *nu are* un caracter anarhic și spontan, ci *planic*, conștient dirijat, ar fi totuși greșit să se creadă că dezvoltarea ei s-ar desfășura automat, datorită virtuților sale interne. Și progresul economiei socialiste este rodul activității creatoare materiale a membrilor societății. Acest progres se asigură, însă, în mod conștient dirijat, prin desfășurarea politicii economice a partidului clasei muncitoare, politică întemeiată pe cunoașterea și folosirea legilor obiective ale societății. *Instrumentul principal* prin care statul socialist își realizează obiectivele sale politice și social-economice, stabilește direcțiile și ritmul de dezvoltare a economiei naționale, proporțiile ei fundamentale, acumulările, măsurile pentru ridicarea nivelului de trai material și cultural al poporului, este *planul de stat*. De aceea, conducerea și planificarea economiei reprezintă un domeniu în care se *îmbină* într-un grad înalt *economicul* cu *politicalul*. Planul de stat reprezintă instrumentul realizării politicii economice a partidului marxist-leninist.

I. Unitatea și interacțiunea forțelor și relațiilor de producție. Pornind de la *nivelul* obținut în dezvoltarea economică a țării, de la *necesitățile* dezvoltării ei, de la posibilitățile de care dispunem în prezent și în perspectivă, de la *cunoașterea aprofundată* a acțiunii legilor

¹ Fr. Engels, *Anti-Dühring*, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 313.

obiective ale societății și *aplicînd în mod creator* adevărurile fundamentale ale învățăturii marxist-leniniste la condițiile concrete din țara noastră, Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român, a hotărît direcțiile de dezvoltare a României în următorii cinci ani, în vederea *continuării pe o treaptă superioară a procesului de desăvîrșire a construcției socialiste în toate domeniile de activitate economică, științifică și culturală*. Directivele celui de al IX-lea Congres al P.C.R., prin prevederile lor, îndreaptă eforturile poporului nostru în direcțiile de însemnătate primordială pentru creșterea puternică a forțelor de producție, valorificarea superioară a tuturor resurselor țării, dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii, satisfacerea într-o măsură tot mai însemnată a cerințelor materiale și spirituale ale populației. Stabilind aceste direcții partidul a pus la baza progresului general al societății noastre *dezvoltarea continuă a economiei*², întrucît „modul de producție al vieții materiale determină în general procesul vieții sociale, politice și spirituale”³.

Avîntul economiei noastre naționale, unitare în structura sa socialistă, echilibrată și organic sudată între diversele ei sectoare este un proces *complex*, ce se concretizează în dezvoltarea rapidă a forțelor materiale de producție ale țării și în perfecționarea și dezvoltarea, pe această bază, a relațiilor de producție.

Intr-adevăr, Directivele celui de al IX-lea Congres al P.C.R. reflectînd cerințele obiective ale înaintării țării noastre pe calea desăvîrșirii socialismului fixează coordonatele cantitative și calitative ale progresului forțelor și relațiilor de producție pe care le eșalonează în timp și dimensionează în spațiu. Ele evidențiază atît *unitatea* cît și *interacțiunea* în care se află cele două laturi ale producției sociale în perioada continuării desăvîrșirii construcției socialiste. După cum se știe, forțele de producție devin *reale* (s. n.) numai în cadrul relațiilor și legăturilor dintre... indivizi⁴, deoarece orice producție — indiferent de nivelul și gradul ei de dezvoltare —, înseamnă însușirea obiectelor naturii de către indivizi *în cadrul și prin mijlocirea unei forme sociale determinate*. Producția are loc numai în societate, ea este socialmente determinată. Așa cum a subliniat Marx, producția unui individ izolat în afara societății „este ceva tot atît de lipsit de sens ca și dezvoltarea limbii fără indivizi care să trăiască împreună și să vorbească între ei”⁵. Raporturile dintre oameni și natura înconjurătoare — care constituie *conținutul* producției — au îmbrăcat în fiecare epocă istorică o formă

² N. Ceaușescu, *Raport la cel de al IX-lea Congres al P.C.R.*, Ed. politică, București, 1965, p. 19.

³ K. Marx, *Contribuții la critica economiei politice — Prefață* în „Marx—Engels, *Opere*, vol. 13”, Ed. politică, București, 1962, p. 8—9.

⁴ Marx—Engels, *Ideologia germană*, în „Marx—Engels, *Opere*, vol. 3” București, 1958, p. 68.

⁵ K. Marx, *Introducere*, (*Din manuscrisele economice din anii 1857—1858*) în „Marx—Engels, *Opere*, vol. 13”, Ed. pol., București, 1962, p. 658.

social-economică determinată. Forma social-economică de existență, funcționare, mișcare și dezvoltare a forțelor de producție o constituie relațiile economice de producție. De aceea *unitatea dintre* forțele și relațiile de producție este unitatea dintre conținutul și forma producției sociale. În cadrul acestei unități *rolul hotărîtor și determinant* revine forțelor materiale de producție. Așa „după cum la baza tuturor fenomenelor naturii stau cauze materiale, tot astfel, dezvoltarea societății omenеști este determinată de dezvoltarea unor forțe materiale, a forțelor de producție. De dezvoltarea forțelor de producție depind relațiile care se statornicesc între oameni în producția obiectelor necesare satisfacerii nevoilor omului”⁶. Forțele de producție, constituie, totodată, elementul *cel mai mobil și revoluționar* al producției sociale. La rîndul lor relațiile economice influențează asupra dezvoltării forțelor de producție în sensul *accelerării* sau *frînării* acesteia. Unitatea acestor laturi presupune deci nu numai *interconșionarea* ci și *interacșionarea* lor reciprocă.

În condițiile desăvîrșirii construirii socialismului în țara noastră, unitatea și interacșionarea forțelor și relațiilor de producție, pe lîngă *determinările, trăsăturile* generale, comune tuturor epocilor istorice, au un *conșionat concret specific* determinat de: 1. *starea* — nivelul de dezvoltare și caracterul — forțelor de producție și de 2. *specificul* relațiilor economice de producție.

După cum se știe, în anii construcșionii socialiste, forțele de producție au cunoscut o continuă și puternică înflorire; s-a dezvoltat în ritm rapid industria socialistă și pe această cale a fost creată baza tehnico-materială a socialismului care a asigurat progresul tuturor ramurilor economiei. Paralel cu aceasta, relațiile de producție socialiste s-au statornicit definitiv și ireversibil în întreaga noastră economie nașională. Triumful deplin al socialismului la orașe și sate, generalizarea relașionilor socialiste de producție în întreaga economie, au determinat extînderea sferei de acșionune a legilor economice ale socialismului la scara întregii economii nașionale. Datorită acestor transformări înnoitoare petrecute în modul de producție *unitatea și interacșionarea* forțelor și relașionilor de producție a dobîndit o serie de *trăsături specifice noi*, dintre care menșionăm:

a) conșionutul principal al unitășionii forțelor și relașionilor de producție îl constituie *concordanșionta* lor *permanentă*. În condișionile socialismului *tipul* relașionilor de producție corespunde caracterului forțelor de producție. Rămînerea în urmă a relașionilor de producție față de dezvoltarea forțelor de producție nu cuprinde în aceste condișionii întregul ansamblu al relașionilor economice, ci numai anumite laturi, trăsături, aspecte, elemente, și aceasta are numai un caracter *temporar*. Datorită

⁶ V. I. Lenin, „Friedrich Engels, Opere complete, vol. 2”, Ed. pol. București, 1960, p. 8.

acestui fapt, desăvîrșirea socialismului și trecerea la comunism reprezintă un proces de dezvoltare *permanent ascendentă* a societății;

b) interacțiunea dintre cele două laturi ale producției sociale este liberă de contradicții antagoniste și de conflicte lăuntrice. Contradicțiile dintre forțele și relațiile de producție au un caracter neantagonist și se rezolvă prin activitatea conștientă a membrilor societății. Aceasta se explică prin faptul că structura de clasă a socialismului se caracterizează prin *inexistența* claselor sociale *antagoniste*. Interesele fundamentale ale celor două clase prietene — clasa muncitoare și țărâniimea cooperatistă —, ale intelectualității și ale celorlalte categorii de oameni ai muncii, coincid și corespund direcției generale de dezvoltare a societății. Orînduirea noastră „se bazează pe comunitatea de interese și țeluri a claselor și categoriilor sociale din care este alcătuită societatea, pe unitatea întregului popor în jurul partidului și guvernului”⁷;

c) conținutul calitativ nou al unității și interacțiunii fac ca relațiile socialiste de producție în *ansamblul lor* să îndeplinească rolul de *motor permanent* ce propulsează dezvoltarea forțelor materiale de producție. Proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție, face ca relațiile economice ce se statornicesc între membrii societății să fie relații de colaborare tovarășească și ajutor socialist reciproc.

Înlocuirea relațiilor de producție burgheze cu cele socialiste eliberează forțele de producție de cătușele în care le-a legat modul de producție capitalist și creează posibilitatea unei dezvoltări neîntrerupte și rapide a acestora. Totodată, se înlătură risipa de forțe de producție și de produse care însoțesc inevitabil producția capitalistă și care ating punctul culminant în timpul crizelor. În afară de aceasta, pe baza colaborării tovarășești și a ajutorului socialist apar forme noi care duc la consolidarea concordanței dintre cele două laturi ale producției sociale, ceea ce la rîndul ei contribuie la dezvoltarea accelerată a forțelor materiale de producție. În socialism producția este subordonată *scopului nemijlocit* al creșterii bunăstării materiale și spirituale. Socialismul creează pentru prima oară posibilitatea „de a asigura tuturor membrilor societății, cu ajutorul producției sociale o existență care să fie nu numai pe deplin îndestulătoare, devenind pe zi ce trece mai îmbelșugată din punct de vedere material, dar care să le garanteze și o dezvoltare și manifestare pe deplin liberă a aptitudinilor lor fizice și spirituale”⁸. Aceasta cointereesează membrii orînduirii socialiste să participe activ la dezvoltarea accelerată a forțelor de producție — condiția primordială a ridicării nivelului lor de trai material și cultural;

d) proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție face ca întreaga dezvoltare a forțelor și a relațiilor de producție, concordanța

⁷ N. Ceaușescu, *Raport cu privire la proiectul de constituție a Republicii Socialiste România*, Ed. pol., București, 1965, p. 27.

⁸ Fr. Engels, *Anti-Dühring*, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 313.

și interacțiunea dintre ele să se înlăptuiască în *mod planificat* pe baza folosirii acțiunii legilor obiective ale societății. Orientarea activității materiale a membrilor societății în conformitate cu acțiunea legilor economice ferește societatea socialistă de zigzaguri și asigură avântul neîntrerupt al întregii economii naționale.

II. Un nou avânt al forțelor materiale de producție. Pornind de la adevărul fundamental — verificat și confirmat de experiența țării noastre, ca și de întreaga istorie a societății omenеști — că, forțele materiale de producție au rolul hotărîtor și determinant în asigurarea progresului multilateral în toate epocile istorice, partidul nostru a înarmat întregul popor cu un vast program de dezvoltare a forțelor de producție ale țării, de dezvoltare neîntreruptă a bazei tehnico-materiale de producție a socialismului.

1. *Izvorul dezvoltării forțelor de producție.* Dezvoltarea forțelor materiale de producție își are *izvorul* în:

a) dialectica internă — unitatea și interacțiunea elementelor constitutive ale forțelor de producție;

b) unitatea și interacțiunea dintre forțele și relațiile de producție.

După cum se știe, forța de muncă, mijloacele de muncă și obiectele muncii — sînt elemente *reale* ale forțelor de producție, forțe *reale* de producție numai în cadrul procesului de muncă, în afara acestuia ele sînt forțe de producție potențiale. „O mașină care nu servește în procesul muncii este inutilă. Afară de aceasta, ea cade pradă forței distrugătoare a proceselor chimice naturale. Fierul ruginеște, lemnul putrezește. Firul care nu este țesut sau tricotat este bumbac stricat. Munca vie trebuie să pună mina pe aceste lucruri, să le trezească din morți și să le transforme din valori de întrebuițare doar latente, în valori de întrebuițare reale și active”⁹. Forța de muncă, mijloacele de muncă și obiectele muncii, sînt elemente ale forțelor *reale* de producție numai în *unitatea și interacțiunea lor*. Interacțiunea dintre elementele componente ale forțelor de producție are un caracter complex și își găsește expresia în:

a) interacțiunea dintre forța de muncă și mijloacele de muncă;

b) interacțiunea dintre forța de muncă și obiectele muncii;

c) interacțiunea dintre mijloacele de muncă și obiectele muncii;

d) interacțiunea dintre diferitele părți constitutive ale mijloacelor de muncă etc.

Simpla înfățișare a procesului de muncă în elementele sale simple și abstracte arată că acesta este o *unitate a contrariilor*. Într-adevăr, omul în lupta sa permanentă cu natura și forțele ei observă și descoperă, pe de o parte, *imperfecțiuni* ale mijloacelor de muncă cu care acționează, iar pe de altă parte o oarecare limitare, insuficiență a

⁹ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 212—213.

obiectelor muncii. *Necesitatea* obiectivă a atragerii naturii și forțelor ei într-o măsură tot mai mare în procesul continuu al producției, precum și necesitatea sporirii volumului și perfecționării mijloacelor de muncă, sint fără îndoială *cauze interne* care determină dezvoltarea forțelor de producție, automișcarea lor.

Mijloacele de muncă — diferitele lor construcții și forme sint determinate înainte de toate de: a) proprietățile *fizice* și *chimice* ale materialului din care sint făcute; b) proprietățile *fizice*, *chimice*, ale obiectului muncii ce se supune prelucrării și c) de *caracterul* operațiilor pe care ele le îndeplinesc. Acești doi factori — proprietățile fizice și chimice ale obiectului muncii și funcțiile, operațiile pe care le îndeplinesc în procesul de muncă *determină diferențierea și specializarea* mijloacelor de muncă. Gradul de diferențiere a mijloacelor de muncă își găsește expresia în diviziunea muncii. Aceasta din urmă, presupune pe lângă specializare statornicirea unor raporturi de interdependență atât între diferitele verigi ale procesului de producție, cât și între diferite procese și chiar ramuri de producție. Datorită acestui fapt, dezvoltarea forțelor de producție într-o verigă, ramură, atrage după sine dezvoltarea lor și în alte verigi și ramuri. „Revoluționarea modului de producție într-o sferă a industriei — a scris Marx — provoacă revoluționarea lui și în altă sferă. Lucrul acesta este valabil mai întâi pentru acele ramuri industriale, care deși izolate prin efectul diviziunii sociale a muncii, astfel că fiecare din ele produce o marfă independentă, se împletesc totuși ca faze ale unui proces total”¹⁰.

Un rol important în dezvoltarea forțelor de producție revine interacțiunii dintre forța de muncă, principala forță de producție a societății și mijloacele de muncă. Acționînd asupra naturii exterioare, omul întîmpină materia acesteia ca pe o forță naturală. De aceea el pune în funcțiune organele naturale ce aparțin trupului său, și mijloacele de muncă pentru a-și însuși materia furnizată de natură într-o formă utilă propriei sale vieți. Un anumit nivel al dezvoltării mijloacelor de muncă presupune un anumit *nivel* de pregătire a forței de muncă. Interacțiunea dintre mijloacele de muncă și forța de muncă nu se reduce numai la aceasta. Dezvoltînd mijloacele de muncă omul își dezvoltă în același timp, propriile sale aptitudini și capacități — experiența și deprinderea în muncă, nivelul pregătirii sale tehnice și cultural-generale, etc. Ridicarea nivelului de pregătire a forței de muncă devine la rîndul său o *condiție esențială*, un *factor important* care impulsionează dezvoltarea mijloacelor de muncă.

La acestea trebuie să adăugăm și *interacțiunea* dintre *diferitele părți, elemente, laturi ale mijloacelor de muncă*. Încă Marx, analizînd producția întemeiată pe tehnica mașinistă a arătat că „orice instalație mecanică dezvoltată constă din trei părți esențialmente distincte,

¹⁰ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 398.

anume: *motorul, mecanismul de transmisie, și, în fine, mașina unealtă sau mașina de lucru*¹¹. Așa cum se știe, astăzi, tehnica mașinistă se îmbogățește tot mai mult cu o verigă nouă — *organismul de conducere*, care, transformând mașina într-un automat, asigură: transmiterea informațiilor de control și comandă, conducerea de la distanță și coordonarea funcțiilor, mișcărilor unui șir întreg de complexe automate. Între toate aceste verigi, care în unitatea lor constituie mijloacele de muncă mașiniste, există o strinsă interacțiune și influență reciprocă. Perfecționarea uneia dintre ele creează necesitatea perfecționării celorlalte. Așa cum ilustrează Max în *Capitalul*, încă în secolul al 17-lea s-a încercat să se pună în mișcare cu o *singură* roată hidraulică două pietre de moară, și deci două instalații întregi de măcinat. Volumul mult sporit al mecanismului de transmisie a intrat în contradicție cu forța hidraulică devenită insuficientă și aceasta a dus la cercetarea mai atentă a legilor frecării. De asemenea, acțiunea inegală a forței motrice la morile puse în mișcare prin împingere și tragere de manivele a condus la teoria și folosirea volantului, care mai tirziu a jucat un rol foarte important în marea industrie¹².

Toate contradicțiile, neconcordanțele care apar în interiorul forțelor de producție se rezolvă numai de către forța de muncă — principala forță de producție a societății.

Izvorul dezvoltării forțelor materiale de producție nu se reduce numai la interacțiunea și intercondiționarea *lăuntrică* a elementelor lor componente. După cum am văzut, forțele materiale de producție pot exista, funcționa și se pot dezvolta numai în cadrul unor relații social-economice determinate.

Reprezentind *unitatea* dialectică a forței de muncă, mijloacelor de muncă, obiectelor muncii și științei, forțele de producție constituie totodată o *latură* a unei alte unități, a producției sociale, a modului de producție a bunurilor materiale.

Interacțiunea, „lupta” dintre aceste două laturi contrarii reprezintă izvorul dezvoltării întregului mod de producție. „Cele două concepții fundamentale (sau cele două posibile? Sau cele două concepții constatate în istorie?) despre dezvoltare (evoluție), — scrie V. I. Lenin —, sînt: dezvoltarea ca mișcare și mărire, ca repetare, și dezvoltarea ca unitate a contrariilor (dedublare a unicului în contrarii, ce se exclud reciproc și raporturile reciproce dintr-acestea). Prima concepție despre mișcare lasă în umbră *auto-mișcarea*, forța ei *motrice*, izvorul ei, motivul ei (sau acest izvor este transpus în exterior — dumnezeu, subiectul etc.). În cadrul celei de a doua concepții, atenția principală se îndreaptă tocmai spre cunoașterea *izvorului „auto”* mișcării. Prima concepție este moartă, săracă, aridă, cea de a doua e viabilă”¹³. Înțe-

¹¹ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 388.

¹² Vezi, K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 392.

¹³ V. I. Lenin, *Caiete filozofice*, E.S.P.L.P., București, 1956, p. 322.

legerea producției sociale, a modului de producție, ca *unitate* care se dedublează în contrarii — forțele și relațiile de producție — și interacțiunea (raporturile reciproce) dintre ele permite dezvoltarea dialecticii dezvoltării modului de producție și a laturilor sale.

În decursul istoriei dezvoltării societății omenești, relațiile de producție au îndeplinit *rolul*:

- a) de forme ale dezvoltării forțelor de producție,
- b) de cătușe, frână, în calea dezvoltării forțelor de producție.

În perioada *desăvârșirii construirii* socialismului, relațiile de producție, în *ansamblul lor*, îndeplinesc rolul de *formă, motor* al dezvoltării forțelor materiale de producție. Triumful deplin și definitiv al socialismului la orașe și sate, generalizarea relațiilor socialiste de producție în întreaga economie națională, au creat un cadru favorabil și au asigurat cîmp liber dezvoltării accelerate a forțelor materiale de producție. Aceasta se explică prin următoarele:

a) victoria socialismului a asigurat statornicirea *concordanței* dintre relațiile de producție și caracterul forțelor de producție la *scara întregii* economii naționale;

b) generalizarea relațiilor socialiste de producție a determinat *extinderea sferei* de acțiune a legilor economice ale socialismului la *dimensiunile întregii* noastre economii naționale;

c) triumful *deplin* al socialismului a determinat ca întreaga producție socială să fie subordonată *scopului* satisfacerii cît mai depline a necesităților materiale și spirituale ale tuturor membrilor societății. În socialism, *scopul final* al producției sociale și *scopul nemijlocit* se *identifică*, spre deosebire de orînduirea capitalistă unde nu numai că nu sînt identice, dar între ele există ascuțite contradicții antagoniste¹⁴. Scopul producției socialiste poate fi înfăptuit numai prin dezvoltarea accelerată a forțelor materiale de producție. De aceea membrii societății sînt *direct* interesați în asigurarea progresului forțelor de producție. Subordonarea producției scopului satisfacerii cît mai depline a necesităților materiale și spirituale ale membrilor societății, sporește deosebit de mult *rolul consumului* ca factor de accelerare a dezvoltării producției;

d) înlocuirea proprietății private cu cea socialistă generează necesitatea conducerii și dezvoltării planificate a întregii economii naționale. Făcînd saltul din imperiul necesității în imperiul libertății, al necesității înțelese, societatea, pe baza cunoașterii acțiunii legilor obiective, orientează activitatea materială de producție a membrilor săi în concordanță cu acțiunea acestor legi, ceea ce asigură, în comparație cu orînduirile precedente, o considerabilă economisire de timp de muncă în folosul societății și o accelerare a dezvoltării ei. „... Eco-

¹⁴ După cum se știe scopul *final*, în ultimă instanță al *oricărei* producții sociale este consumul scopul nemijlocit al producției capitaliste este obținerea de cît mai multă plusvaloare cu nimum de cheltuială de capital.

nomia de timp la fel ca și reparația planică a timpului de muncă între diferite ramuri de producție rămâne prima lege economică pe baza producției colective. Aceasta devine într-un grad mult mai înalt lege¹⁵. Relațiile socialiste de producție generează nu numai *posibilitatea* cunoașterii și folosirii acțiunii legilor obiective, ci și *necesitatea* cunoașterii și folosirii lor. „Proprietatea socialistă — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu —, creează posibilitatea dezvoltării planificate a economiei naționale, utilizării rașionale a resurselor materiale și de muncă, imbinării activității diferitelor ramuri într-un tot unitar. Pe baza ei se înfăptuiește principiul socialist de retribuire — repartitia după cantitatea și calitatea muncii.

Cuprinzând bogățiile subsolului, minele, fondul funciar de stat, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, fabricile și uzinele, băncile, gospodăriile agricole de stat, stațiunile de mașini și tractoare, căile de comunicație, mijloacele de transport și telecomunicații, precum și alte bunuri materiale aparținând întregului popor, *proprietatea socialistă de stat are rolul conducător în dezvoltarea economică a țării, în ridicarea continuă a nivelului de trai al oamenilor muncii*¹⁶;

e) datorită relațiilor socialiste de producție, concordanței dintre acestea și caracterul forțelor de producție, economia socialistă este liberă de contradicțiile *antagoniste* imanente alcătuirii economice burgheze și de urmările acestora. Contradicțiile *neantagoniste* care apar în economia noastră socialistă, se dezvăluie și rezolvă la timp, ceea ce asigură dezvoltarea ei *continuă* și în ritm rapid;

f) la cele de mai sus, mai adăugăm și faptul că socialismul creează și alți stimulenți de ordin *ideologic* care acționează în *aceeași direcție* — accelerarea progresului multilateral al forțelor de producție. De aceea, în condițiile socialismului crește nemăsurat de mult rolul factorului *conștient* în dezvoltarea societății.

Continuarea pe o treaptă superioară a desăvârșirii construcției socialiste impune în mod obiectiv *dezvoltarea* forțelor de producție, — *factor hotărâtor, determinant și fundament material* al progresului multilateral al întregii noastre societăți. Avântul forțelor de producție își găsește expresia în:

- a) creșterea și dezvoltarea producției de mijloace de muncă;
- b) lărgirea continuă a gamei de obiecte ale muncii;
- c) perfecționarea continuă a principalei forțe de producție a societății — a celor ce muncesc;
- d) dezvoltarea științei și creșterea gradului aplicabilității sale tehnologice.

¹⁵ K. Marx—F. Engels, „Arhiva Marxa i Engelsa“, tom. IV, Partizdat, 1935, p. 119.

¹⁶ N. Ceaușescu, *Raport cu privire la proiectul de constituție a Republicii Socialiste România*, Ed. pol., București, 1965, p. 14.

2. *Dezvoltarea producției de mijloace de muncă.* Elementul cel mai dinamic, mai mobil al forțelor de producție îl reprezintă mijloacele de muncă iar în cadrul acestora mijloacele de muncă *meccanice* a căror totalitate K. Marx a denumit-o „scheletul și sistemul muscular al producției”¹⁷. Punînd în centrul politicii sale industrializarea socialistă — baza progresului întregii economii — partidul nostru „a concentrat cu consecvență principalele mijloace materiale și resurse naturale ale țării spre dezvoltarea industriei, creșterea cu precădere a industriei grele și îndeosebi a construcției de mașini”¹⁸. Într-adevăr, *dezvoltarea accelerată* a industriei constructoare de mașini a reprezentat și reprezintă o *trăsătură caracteristică principală* a industrializării socialiste a țării noastre.

Tabel 1

Dinamica producției industriale globale și a industriei constructoare de mașini în anii 1950—1964¹⁹ (1950=100)

	1955	1959	1964	Ritm mediu anual de creștere 1961—1964 în %
Total industrie	202	293	574	13,3
Grupa A	217	342	724	15,2
Grupa B	185	239	410	10,6
Construcț. mașini, prelucrarea metalelor	278	486	11 ori	18,8
Construcții de mașini	273	548	13 ori	20,3
Electrotehnică	349	651	23 ori	25,3
Construcț. metalice și produse mecanice.	312	458	10 ori	17,9
Reparații	243	347	533	12,7

Aceste date, care exprimă cifric — cantitativ — evoluția industriei constructoare de mașini arată că:

a) producția ei a crescut într-un *ritm mai rapid* nu numai decît producția industrială, ci și decît producția ramurilor industriale încadrate în grupa „A”;

b) în ritmul cel mai înalt a crescut producția electrotehnicii și a construcțiilor de mașini.

Ritmul mai înalt de creștere a producției în această ramură este cauza care a determinat sporirea ponderii ei în cadrul industriei în general, de la 10,2% în anul 1938, la 28% în anul 1964²⁰. Tot ritmul accelerat de dezvoltare a făcut posibil ca în prezent industria construc-

¹⁷ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 210.

¹⁸ N. Ceaușescu, *Raport la cel de al IX-lea Congres al P.C.R.*, Ed. pol., București, p. 7.

¹⁹ *Anuarul statistic al R.P.R.*, 1965, p. 150—151.

²⁰ *Anuarul statistic al R.P.R.*, 1965, p. 158—159.

toare de mașini să asigure două treimi din necesarul de utilaj al economiei. Astăzi, ea „satisface în cea mai mare parte nevoile de mașini, utilaje și instalații ale industriei petrolului, lemnului și ale industriei alimentare, ale transporturilor feroviare, auto și ale agriculturii, asigură într-o proporție însemnată echipamentul necesar celorlalte ramuri”²¹. Dezvoltarea industriei constructoare de mașini și-a găsit expresia pe lângă creșterea cantitativă a producției subramurilor existente, în: a) crearea și apoi extinderea noilor subramuri ale ei, și b) în ridicarea nivelului tehnic al întregii ramuri. Într-un timp relativ scurt, în cadrul industriei românești constructoare de mașini a fost creat un șir de subramuri ca: producția de utilaj petrolier, chimic, energetic și minier, industria electrotehnică, de materiale pentru comunicații, de mașini-unelte, de mașini agricole, de tractoare ca și cea de autocamioane și altele, ceea ce a contribuit la înzestrarea într-o măsură tot mai mare cu mijloace de muncă a ramurilor economiei naționale. Creșterea producției de mijloace de muncă, în anii puterii populare a avut și are loc pe fondul perfecționării lor neîntrerupte, și indestructibil legat de aceasta, a aplicării pe scară largă a procedurilor tehnologice moderne. Turnarea oțelului în vid, turnarea în forme și miezuri întărite cu bioxid de carbon, turnarea în forme-coji confecționate din amestecuri cu rășini termoreactive, turnarea sub presiune, topirea metalelor cu curenți de înaltă frecvență, turnarea centrifugală și altele, sînt numai cîteva din procedurile și metodele tehnologice noi, de înaltă productivitate, aplicabile însă pe baza tehnicii contemporane. Promovarea progresului tehnic, s-a concretizat de asemenea în asimilarea de noi produse ale căror caracteristici și performanțe să corespundă cerințelor ridicate de dezvoltarea rapidă a întregii noastre economii naționale. Astfel numai în anii 1959—1963 s-au reprojctat și modernizat 96% din totalitatea produselor ce se executau acum 6 ani. În același interval, în construcția de mașini s-au realizat 676 de proiecte tehnice, 720 de prototipuri de mașini și au fost puse în fabricație peste 400 de produse noi²². Într-un ritm și mai rapid s-a desfășurat procesul de perfecționare a industriei electrotehnice care și-a modernizat aproape complet producția din anul 1959²³. Tendința distinctivă, principală a perfecționării mijloacelor de muncă, se exprimă în extinderea mecanizării și automatizării producției. Numai între 1961—1963 au fost parțial sau total automatizate unele procese de producție la 38 de obiective principale²⁴. În industria siderurgică ponderea producției obținute în instalații cu operații automatizate a reprezentat în anul 1963: 77% la fontă, 71% la oțel și

²¹ N. Ceaușescu, *Op. cit.*, p. 9.

²² *Industria României 1944—1964*, Ed. Academiei R.P.R. 1964, p. 490.

²³ *Idem*, p. 493

²⁴ *Idem*, p. 493.

90% la laminate (exclusiv bluming și laminoare țevi) din totalul producției acestor produse²⁵.

Promovarea progresului tehnic în toate domeniile de activitate, extinderea mecanizării și automatizării, înzestrarea economiei cu instalații la nivelul tehnicii moderne, în vederea ridicării productivității muncii și reducerii în continuare a cheltuielilor de producție, este una din sarcinile de bază ale planului economic pe următorii cinci ani. Industria constructoare de mașini, a cărei producție va crește într-un ritm mediu anual de 12%, reprezintă factorul principal de care depinde îndeplinirea sarcinii amintite. Ea va trebui ca să asigure aproximativ două treimi din cantitatea de mașini, instalații și utilaje necesare înzestrării ramurilor economiei naționale. Un loc important îl vor ocupa: utilajul petrolier, mașinile agricole, utilajul energetic și mașinile-unelte. Conform prevederilor Directivelor celui de al IX-lea Congres al P.C.R.: „Producția de mașini-unelte va da un aport însemnat la reînnoirea și creșterea parcului de mașini din economia națională. Se va lărgi gama de fabricație a mașinilor-unelte. Prin echiparea mașinilor existente și a celor ce se vor însuși în fabricație cu dispozitive de acționare hidraulică, pneumatică, electrică și cu echipament de programare se va urmări creșterea productivității muncii”²⁶. În același timp, un accent deosebit se va pune pe fabricarea de linii tehnologice complete, și pe producerea utilajelor necesare noilor complexe ce se vor construi. Pentru a satisface cerințele tot mai înalte ale tuturor ramurilor economiei, industria electrotehnică își va spori producția — aparate și mașini electrotehnice, aparate de măsură, control și automatizare — într-un ritm mediu anual de 16%.

În condițiile actuale, ale dezvoltării multilaterale și rapide a industriei chimice și intensificării chimizării proceselor de producție, atât în industrie cât și în agricultură, un rol din ce în ce mai însemnat revine și acelor mijloace de muncă ce servesc doar ca recipiente pentru obiectul muncii, a căror totalitate a fost denumită cu totul general de Marx „sistemul vascular al producției”²⁷.

3. Lărgirea continuă a bazei de obiecte ale muncii. Experiența țării noastre atestă că ritmurile susținute de dezvoltare economică depind în măsură însemnată de a) valorificarea rațională și eficientă a resurselor țării și de b) introducerea în circuitul economic a noi materii prime. În condițiile actualei revoluții tehnico-științifice a crescut nemăsurat de mult rolul și importanța obiectului muncii în asigurarea progresului forțelor de producție. Producția și consumul de oțel, fier, fontă pe cap de locuitor — a dobândit valoarea unor importanți barometri ai potențialului economic. Tocmai de aceea, pe tot parcursul

²⁵ *Idem*, p. 429.

²⁶ *Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român*, Ed. pol., București, 1965, p. 763.

²⁷ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 210.

procesului de construire și desăvârșire a construcției socialiste s-a urmărit și se urmărește crearea unor condiții tot mai bune pentru introducerea în circuitul economic a noi materii prime, și valorificarea superioară, eficientă a resurselor țării. Întrucât unele ramuri de producție — ramurile industriei extractive și agriculturii, în măsura în care desțelenesc pentru prima oară pământurile — își găsesc *obiectul muncii în natură*, și altele prelucrează un *obiect* care este *materie primă* — obiect al muncii trecut prin filtrul unei munci anterioare —, lărgirea bazei de obiecte ale muncii s-a concretizat în: a) descoperirea de *noi zăcăminte* de gaz metan, țiței, cărbuni etc., b) descoperirea de *noi substanțe minerale* importante ca: bauxită, mangan, sulf, baritină, caolină, bentonite, diatomite, dolomite și altele, c) lărgirea considerabilă a bazei de materii prime obținute pe calea prelucrării industriale.

Tabel 2

Dinamica extracției și producției unor produse²⁸.

	1938	1964	Nivelul anului 1964 față de 1938	1970 (cca)	Nivelul anului 1960 față de 1965.
Minerul de fier, mii tone	139	1932	13,8 ori
Bauxită „	—	7	—	—	—
Cărbune brut extras mii tone	2826	11.123	3,9 ori	20000—22000	1,7—1,8 ori
Țiței extras „	6594	12.395	1,8 ori	13100—13300	105%
Gaze de sondă brute mil. m. ³	1725	4066	2,3 ori
Gaz metan mil.m. ³	301	11.417	37,6 ori	18,500	1,4
Oțel, mii tone	284	3039	10,6 ori	6.300	1,9 ori
Fontă, mii tone	133	1924	14,3 ori	4.100
Laminate finite pline	319	2057	6,4 ori	4.400

Datele din acest tabel pun în lumină *creșterea rapidă* a volumului unora dintre cele mai importante obiecte ale muncii. Totodată ele atestă *caracterul stabil* al fenomenului de lărgire continuă a bazei de obiecte ale muncii, conform cerințelor și nevoilor dezvoltării multilaterale, complexe și echilibrate și în ritm rapid a întregii noastre economii naționale. Rolul și importanța obiectelor muncii crește o dată cu ridicarea gradului de valorificare rațională și eficientă a lor. Valorificarea *superioară* a resurselor este o caracteristică a înaltei dezvoltări economice și totodată o *condiție* a asigurării unei asemenea dezvoltări. Deși căile, direcțiile și metodele valorificării superioare

²⁸ Tabel întocmit pe baza datelor din „Anuarul statistic al R.P.R., 1965”, p. 168—169 și „Congresul al IX-lea al P.C.R.” Ed. pol., București, 1965, p. 757—758.

prezintă trăsături caracteristice ce variază de la ramură la ramură, în virtutea *caracterului* deosebit de *complex* al acestui proces, valorificarea superioară depinde mai ales de: a) nivelul tehnicii și tehnologiei de producție, b) gradul de dezvoltare al științei și nivelul cunoașterii proprietăților mecanice, fizice și chimice ale resurselor, substanțelor naturii, și c) de caracterul și esența orinduirii social-economice.

Relațiile de producție statornicite în țara noastră creează cadrul social-economic care face imperios *necesară* valorificarea rațională superioară și eficientă a resurselor de care dispunem iar *perfecționarea* tehnicii și tehnologiei de producție reprezintă factorul material care permite și asigură satisfacerea acestei necesități.

În prezent valorificarea rațională, superioară se concretizează în principal în:

a) atragerea rațională în circuitul economic, în funcție de necesitățile imediate și de perspectivă, ale economiei, a resurselor naturale;

b) folosirea cât mai *eficientă* a resurselor *prin creșterea gradului de complexitate a prelucrării* lor, ceea ce duce la înmulțirea valorilor de întrebuințare obținute și la obținerea de valori tot mai ridicate pe unitate de materie primă;

c) ridicarea *calității* produselor în toate fazele procesului de producție;

d) reducerea consumurilor specifice de materiale în condițiile îmbunătățirii calității;

e) lărgirea continuă a bazei de materii prime prin folosirea pe scară tot mai mare a materialelor sintetice și a înlocuitorilor materiilor naturale etc.

Aceste direcții ale valorificării sint organic legate între ele, se condiționează și influențează reciproc intensificarea lor constituind o latură a procesului dezvoltării forțelor materiale de producție.

4. *Perfecționarea principalei forțe de producție a societății*. Perfecționarea și dezvoltarea *elementelor materiale* ale forțelor de producție este de neconceput fără unirea lor cu forța de muncă, fără dezvoltarea și perfecționarea acesteia. După cum se știe, *forța de muncă* sau *capacitatea de a munci* reprezintă „totalitatea aptitudinilor fizice și intelectuale existente în personalitatea vie a omului și pe care el le pune în funcțiune atunci când produce valori de întrebuințare de un fel oarecare”²⁹. Forța de muncă a societății poate fi privită *cantitativ* și *calitativ*. Întrucât forța de muncă nu există decît ca aptitudine a individului viu, latura *cantitativă* a ei își găsește expresia în numărul, masa membrilor societății în stare să presteze muncă. Latura *calitativă* se manifestă în nivelul de pregătire tehnico-culturală, ni-

²⁹ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, București, 1957, p. 196.

velul deprinderii și îndemînării în muncă, nivelul experienței acumulate etc.

Victoria relațiilor socialiste de producție, lichidarea claselor exploatare, antagoniste, parazitare, dezvoltarea rapidă și multilaterală a economiei și culturii asigură utilizarea deplină și rațională a forței de muncă a societății. De aceea, în socialism crește numărul celor ce prestează muncă în mod efectiv, și aceasta contribuie la accelerarea dezvoltării societății socialiste. Utilizarea deplină, corelată cu folosirea rațională — corespunzător necesităților societății — a forței de muncă este o expresie concretă a superiorității socialismului asupra capitalismului.

Socialismul generează *necesitatea și posibilitatea* dezvoltării neîntrerupte *calitative* a principalei forțe de producție. Baza materială care face imperios necesară ridicarea nivelului *tehnic-cultural*, îmbogățirea experienței, perfecționarea îndemînării și deprinderii de a munci — o constituie dezvoltarea tehnicii și tehnologiei de producție. Înlocuirea muncii manuale cu munca ce se efectuează cu ajutorul mașinilor, a mașinilor mai puțin perfecționate cu altele *mai* perfecționate și a acestora din urmă cu altele *și mai* perfecționate, determină, pe de o parte, schimbarea corelației dintre munca fizică și cea intelectuală în favoarea celei din urmă, iar pe de altă parte, necesitatea ridicării nivelului de calificare a celor care minuesc mașinile respective. Aceste modificări dobîndesc un caracter mult mai pronunțat în condițiile automatizării proceselor de producție. Așa cum a subliniat K. Marx, cu ajutorul mașinilor, al proceselor chimice și al altor metode, industria modernă, transformă în continuu o dată cu baza tehnică a producției, funcțiile muncitorilor și combinațiile sociale ale procesului de muncă³⁰.

Pe lângă aceasta, *necesitatea* ridicării nivelului *tehnic-cultural* al membrilor societății socialiste izvorăște din însăși *natura planică a acesteia*. „... Industria dirijată în comun, pe baza unui plan, de către întreaga societate”, preciza F. Engels în *Principiile comunismului*, presupune „existența unor oameni cu aptitudini omnilateral dezvoltate, oameni în stare să aibă o privire de ansamblu asupra întregului sistem al producției”³¹. *Factorul hotărîtor și determinant* care permite ridicarea calificării, a nivelului *tehnic-cultural* al membrilor societății este *satisfacerea cît mai deplină a necesităților materiale și spirituale* ale lor. Societatea socialistă, asigură totodată și *formele, căile și metodele* de ridicare permanentă planificată a nivelului de pregătire a membrilor ei, corespunzător nevoilor imediate și de perspectivă.

³⁰ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 498.

³¹ F. Engels, *Principiile comunismului*, în „Marx-Engels, Opere, vol. 4”, Ed. pol., București, 1958, p. 378.

Revoluția culturală înfăptuită în anii construcției și desăvîșirii construcției socialiste a însemnat din punct de vedere economic dezvoltarea și perfecționarea multilaterală a principalei forțe de producție a societății. Ca urmare s-a schimbat radical *structura* profesională a celor ce muncesc. Datele recensămîntului din 1930 arată că peste 62% din numărul total al muncitorilor ocupați în industrie erau necalificați, iar în construcții 78%³². Necesitățile construcției socialiste au impus pregătirea cadrelor corespunzătoare, s-a dezvoltat puternic învățămîntul *profesional și tehnic* care a format numeroase contingente de muncitori calificați și tehnicieni. În cursul perioadei 1949—1964 numărul absolvenților școlilor profesionale a atins cifra de 533 767. Dintre aceștia 45,3% s-au pregătit pentru ramurile industriei grele, în special construcția de mașini, 12,7%, pentru industria ușoară și 17,0% pentru agricultură. La aceștia se mai adaugă cei 213 850 absolvenți ai școlilor *medii tehnice*³³.

În acțiunea de formare a cadrelor de muncitori calificați alături de sistemul de învățămînt, o contribuție substanțială au adus-o formele de calificare la locul de muncă. Între anii 1950—1963 peste 1 000 000 de muncitori *au fost calificați* prin cursuri special organizate, iar circa 600 000 au urmat diferite cursuri de *specializare și ridicare a calificării*³⁴. Paralel cu aceasta, în structura profesională a populației active a țării noastre, a crescut masa și ponderea cadrelor *cu calificare superioară*. De la reforma învățămîntului și pînă astăzi învățămîntul superior a dat economiei și culturii 170 000 de specialiști³⁵. În cadrul acestuia a crescut mereu ponderea învățămîntului *tehnic superior*. Astfel, dacă în anul 1939 numărul absolvenților învățămîntului tehnic superior a fost de numai 787³⁶, în anul 1964 el s-a ridicat la 4008, crescînd deci de peste 5 ori și reprezentînd 28,8% din totalul absolvenților învățămîntului superior³⁷. În următorii cinci ani, paralel cu creșterea absolută a numărului de salariați vor avea loc schimbări în structura pe ramuri a populației active, în *direcția* creșterii ponderii populației ocupate în industrie și alte sectoare neagricole și reducerii celei ocupate în agricultură. În anul 1970 în agricultură va lucra 50% din populația activă față de 57% în prezent. Perfecționarea forței de muncă se va concretiza și în viitor în ridicarea continuă a calificării muncitorilor, tehnicienilor și în perfecționarea pregătirii inginerilor în pas cu introducerea tehnicii noi, cu progresul tehnico-

³² Citat după „Dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale”, Ed. pol., București, 1965, p. 151—152.

³³ Citat după „Idem”, p. 153—154.

³⁴ Citat după „Idem”, p. 154.

³⁵ Citat după „Idem”, p. 155.

³⁶ *Industria României 1944—1964*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 181.

³⁷ *Anuarul statistic al R.P.R.*, 1965, p. 490—491.

științific contemporan. În decursul cincinalului învățămîntul va da circa 550 000 de cadre, din care circa 310 000 muncitori calificați prin școli, circa 130 000 de cadre medii de specialitate și circa 110 000 cadre cu pregătire superioară³⁸.

5. *Dezvoltarea științei și creșterea gradului de aplicare tehnologică.* Promovarea progresului tehnic în toate sectoarele producției materiale este de neconceput fără dezvoltarea științei și fără aplicarea celor mai noi cuceriri ale ei. „Programul de dezvoltare a societății în următorii cinci ani, satisfacerea nevoilor mereu crescînde ale economiei naționale — a spus tovarășul Nicolae Ceaușescu —, sînt indisolubil legate de progresul științific, de *intensificarea cercetărilor fundamentale și aplicative în toate ramurile*”³⁹. Eliberarea energiei atomice, făurirea și folosirea mașinilor electronice de calcul, automatizarea celor mai complexe procese din industrie, agricultură, transport etc., crearea materialelor sintetice polimerice, înlocuirea pe scară tot mai mare nu numai a muncii fizice dar și a celei intelectuale cu munca ce se desfășoară cu ajutorul mașinilor — sînt numai cîteva dovezi care atestă că în zilele noastre are loc o *contopire, o îngemănare tot mai organică* a științei și producției, are loc *transformarea științei într-una din cele mai dinamice și revoluționare forțe de producție ale societății*.

Intr-adevăr, producția generează necesitatea cunoașterii naturii și societății. Mai mult, necesitățile producției materiale o transformă pe aceasta în *obiect al cunoașterii nemijlocite*. În același timp, producția asigură și *baza materială* pentru știință. Concentrarea și rezolvarea de către știință a unor probleme ale producției ridică în fața ei *noi* probleme spre rezolvare, și în felul acesta, *însăși aplicarea științei în producție este un factor de dezvoltare a ei*. Din acest punct de vedere *producția materială reprezintă, cum spunea K. Marx, „știință experimentală, știință material-creatoare, știința înfăptuirii concrete*”⁴⁰.

Știința este organic legată de producția materială atît prin funcția sa *gnoseologică* cit și prin cea *aplicativă*. De aceea, ea fiind influențată de producție, exercită la rîndul ei o influență puternică asupra producției. Această influență a ei, își găsește expresia și se materializează în:

a) perfecționarea și dezvoltarea mijloacelor de muncă. „Sub forma de mașină — scrie K. Marx —, mijlocul de muncă dobîndește un mod de existență material care presupune înlocuirea forței omenești prin forțele naturii și a rutinei bazate pe experiență prin aplicarea conștiență a științei”⁴¹. O expresie concretă a influenței științei asupra

³⁸ *Congresul al IX-lea al P.C.R.*, Ed. pol., București, 1965, p. 779.

³⁹ N. Ceaușescu, *Raport la cel de al IX-lea Congres al P.C.R.*, Ed. pol., București, 1965, p. 48—49.

⁴⁰ K. Marx, *Din manuscrisele nepublicate*, „Bolșevik”, nr. 11—12, 1939, p. 65.

⁴¹ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, Ed. III-a, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 400.

mijloacelor de muncă o oferă mișcarea tot mai largă a *inovațiilor*. Numai în întreprinderile aparținând Ministerului Industriei Construc-toare de Mașini și Ministerului Industriei Metalurgice, au fost făcute în decursul anilor 1960—1963, peste 94 000 de propuneri de inovații din care 44 268 au și fost aplicate⁴²;

b) descoperirea de noi zăcăminte de obiecte ale muncii, îmbună-tățirea calității lor, producerea pe cale artificială de noi obiecte ale muncii deficitare, descoperirea de noi proprietăți ale lor, producerea de substanțe ce nu se găsesc în natură. „Știința pune tot mai mult, pe zi ce trece, forțele naturii în slujba oamenilor”⁴³;

c) perfecționarea proceselor tehnologice; descoperirea și aplica-rea de noi metode de prelucrare a obiectului muncii etc.;

d) dezvoltarea și perfecționarea principalei forței de producție — a forței de muncă.

Știința influențează asupra producției din *însuși interiorul ace-s-teia*. La început știința *pătrunde* tot mai mult în procesul de produc-ție, apoi se *contopește* cu acesta și *devine forță de producție nemij-locită*. „Munca”, precizează F. Engels, include „în afară de capital încă un al treilea element, la care economiștii nici nu se gândesc, vreau să spun elementul spiritual al invenției, al gândirii, alături de cel fizic al simplei munci”, și apoi continuă: „elementul spiritual ține mai ales de elementele producției și își va găsi și în economia poli-tică locul său printre cheltuielile de producție”⁴⁴.

Întrepătrunderea, unirea științei cu producția devin atit de *strînse*, de *organice*, încît prima — producția — se transformă în *aplicarea tehnologică a științei*, iar cea de a doua — știința — devine o *funcție a producției*. „Dacă procesul de producție devine o aplicare a științei — scria Marx —, atunci și invers, știința devine un factor, ca să spunem așa, o funcție a procesului de producție”⁴⁵. Acest *nou loc* al științei în producție este rezultatul unui *îndelung și complex* proces istoric care s-a concretizat în liniile sale cele mai generale în:

a) dezvoltarea considerabilă a științei;

b) schimbarea caracterului procesului de producție;

c) modificarea *locului și rolului* omului în procesul de muncă.

Început încă în condițiile capitalismului, procesul de transformare a științei într-o forță de producție, dobîndește cadrul social-econo-mic pentru desăvîrșire numai în condițiile noii orînduiri sociale, în socialism, întrucît la *baza* construirii socialismului stă știința și ea *trebuie să-și aducă contribuția* tot mai activă la întărirea continuă a forței economice, la dezvoltarea întregii societății. Întărirea *bazei*

⁴² *Industria României 1944—1964*, Ed. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 499.

⁴³ F. Engels, *Schîță a unei critici a economiei politice*, în „Marx-Engels, opere, vol. I”, E.S.P.L.P., București, 1957.

⁴⁴ *Idem*, p. 554.

⁴⁵ *Din manuscrisele lui K. Marx*, „Kommunist” nr. 7/1958, p. 26.

materiale a științei, creșterea rindurilor oamenilor de știință, îmbunătățirea sistemului de organizare a activității științifice, stringerea legăturii dintre cercetarea științifică și practică, producție, imbinarea armonioasă a cercetării fundamentale cu cea aplicativă; folosirea în cercetare și în activitatea practică a tot ceea ce știința și tehnica mondială creează mai bun, intensificarea legăturilor, schimburilor de experiență, a informației și documentării științifice — sint câteva căi care vor contribui la creșterea contribuției pe care știința o va aduce la rezolvarea problemelor importante ridicate de continuarea pe o treaptă superioară a operei de desăvârșire a construcției socialiste.

Piatra unghiulară a dezvoltării forțelor de producție în întreaga noastră economie națională o constituie *continuarea neabătută a industrializării țării*, dezvoltarea cu precădere a industriei grele, în special a industriei constructoare de mașini. Industrializarea socialistă este singura cale care asigură așezarea producției pe tehnica mașinistă în toate ramurile economiei noastre naționale, inclusiv producția agricolă. „Pirghia principală a dezvoltării bazei tehnico-materiale a agriculturii o constituie industrializarea socialistă a țării, care asigură mijloacele mecanice și chimice necesare procesului de producție precum și condiții corespunzătoare pentru valorificarea eficientă a produselor”⁴⁶.

Desfășurându-se în epoca puternicii revoluții tehnico-științifice mondiale, este imperios necesar ca industrializarea să se înfăptuiască pe *baza tehnicii celei mai avansate*, și să asigure introducerea continuă a celor mai noi cuceriri ale științei, acordându-se o atenție deosebită mecanizării și automatizării proceselor de producție. În felul acesta, baza tehnico-materială a socialismului va cunoaște o nouă dezvoltare.

III. **Perfecționarea continuă a relațiilor de producție.** Și în condițiile socialismului elementul cel mai mobil, cel mai revoluționar al modului de producție îl constituie forțele de producție. Dezvoltarea acestora atrage după sine, în mod obiectiv necesar, dezvoltarea relațiilor economice. „Relațiile sociale în cadrul cărora produc indivizii —, *relațiile sociale de producție, se schimbă deci, se transformă o dată cu schimbarea și dezvoltarea mijloacelor materiale de producție, a forțelor de producție*”⁴⁷.

Schimbarea, dezvoltarea relațiilor economice, ca urmare a dezvoltării forțelor materiale de producție constituie modul de *restabilire și menținere a concordanței* dintre conținutul și forma social-economică a producției sociale. Ținând seama de legea concordanței între

⁴⁶ N. Ceaușescu, *Cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării agriculturii*. Raport prezentat la Plenara C.C. al P.C.R. din 11—12 nov. 1965, Ed. pol., București, 1965, p. 14.

⁴⁷ K. Marx, *Muncă salariată și capital*, în „Marx—Engels, Opere, vol. 6”, Ed. pol., București, 1959, p. 455.

caracterul forțelor de producție și relațiile de producție, cel de-al IX-lea Congres al P.C.R. a subliniat *necesitatea* „ca odată cu dezvoltarea forțelor de producție să perfecționăm continuu și relațiile de producție”⁴⁸. *Conținutul principal* al dezvoltării relațiilor de producție îl constituie perfecționarea lor neîntreruptă, astfel, ca ele să corespundă nivelului tot mai înalt și caracterului tot mai social al forțelor materiale de producție. Perfecționarea permanentă a relațiilor economice constituie *forma specifică de manifestare*, în condițiile socialismului, a legii concordanței. Ea se înfăptuiește în mod *conștient* de către membrii societății pe temeiul politicii economice științifice a partidului marxist-leninist. Dezvoltarea relațiilor de producție, în condițiile continuării pe o treaptă superioară a desăvârșirii construcției socialiste, este un *proces complex și multilateral* și își găsește expresia în perfecționarea *tuturor laturilor* relațiilor economice și în *toate* momentele procesului unic al reproducerii: producția nemijlocită, repartiția, schimbul și consumul. Se perfecționează treptat *toate verigile* întregului sistem al relațiilor socialiste de producție. Aceasta se concretizează în dezvoltarea proprietății socialiste de stat și cooperatiste, în lărgirea sferei ei, creșterea gradului de concentrare, accentuarea caracterului ei social; dezvoltarea și perfecționarea multilaterală a diviziunii muncii, specializării și cooperării în producție; îmbunătățirea și perfecționarea organizării procesului de producție și a conducerii și planificării economiei naționale; dezvoltarea schimbului de activități între membrii societății, între cele două clase prietene ale societății noastre socialiste, în perfecționarea formelor de repartiție a bunurilor de consum, etc. Se perfecționează și se dezvoltă relațiile economice ce se statornicesc în cadrul sectorului *socialist de stat*, *socialist cooperatist* și multiple raporturi economice *dintre aceste sectoare*.

Pe măsura înaintării societății noastre pe calea desăvârșirii construcției socialiste creșterea *volumului elementelor materiale* ale forțelor de producție înseamnă în mod nemijlocit și creșterea sferei *proprietății socialiste* asupra mijloacelor de producție. *Calea* de asigurare a măririi sferei proprietății este *reproducția socialistă lărgită* continuă și în ritm rapid, iar *mijlocul principal* de înfăptuire a acesteia îl constituie investițiile capitale. Paralel cu creșterea sferei proprietății socialiste — de stat și cooperatiste —, în cadrul acesteia au loc și alte modificări: ridicarea gradului de *concentrare*, schimbări în structura ei, accentuarea gradului de socializare a producției etc. Forma socialistă a proprietății asupra mijloacelor de producție și dezvoltarea planică a economiei imprimă muncii membrilor societății socialiste un *caracter nemijlocit social*, iar pe măsura creșterii și în-

⁴⁸ N. Ceaușescu, *Raport la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R.*, Ed. pol., București, 1965, p. 18.

tării proprietății socialiste, se accentuează acest caracter al muncii. În afară de aceasta dezvoltarea proprietății socialiste duce la lărgirea arenei și la intensificarea acțiunii legilor economice obiective.

„Măsura dezvoltării forțelor de producție ale unei națiuni, — au precizat Marx și Engels —, este indicată în modul cel mai evident de gradul de dezvoltare a diviziunii muncii”⁴⁹. Într-adevăr, dezvoltarea forțelor materiale de producție determină adâncirea: a) diviziunii muncii «în general», b) a diviziunii muncii «în special», c) a diviziunii muncii «în detaliu» și d) a diviziunii teritoriale a muncii. Dezvoltarea diviziunii muncii la rîndul ei își găsește expresia în adâncirea *specializării* și accentuarea *diversificării* producției materiale. Acestea, la rîndul lor, fac imperios necesară *intensificarea și lărgirea cooperării și a schimbului de activități*. Oamenii „nu produc — precizează K. Marx —, decît cooperînd într-un anumit fel și făcînd între ei schimb de activități”⁵⁰. Astfel, de pildă, la fabricarea autocamioanelor, uzinele „Steagul roșu” cooperează cu 53 de întreprinderi, la realizarea locomotivelor diesel-electrice participă peste 90 de întreprinderi⁵¹, iar la producția tractorului românesc cooperează 40 de întreprinderi. Aceste exemple pun în lumină legătura organică dintre diviziunea muncii — specializarea și diversificarea producției ca forme de existență ale ei — și cooperare; cu cît este mai dezvoltată diviziunea muncii, cu atît mai dezvoltată trebuie să fie și cooperarea dintre unitățile economice, și cu cît este mai dezvoltată aceasta din urmă, cu atît se amplifică mai mult și devin mai complexe raporturile economice dintre diferitele unități care concură la obținerea unui produs, cu atît este mai *pronunțat caracterul social* al muncii, al producției.

Adâncirea diviziunii sociale a muncii determină dezvoltarea cooperării — cooperăției — în muncă, între unitățile economice din cadrul sectorului socialist de stat, al sectorului socialist cooperatist, precum și între aceste două sectoare social-economice.

Pe temeiul dezvoltării diviziunii muncii se va extinde neîntrerupt schimbul de activități care se va concretiza în: a) lărgirea contactului direct dintre muncitorii de specialități diferite, dintre muncitori și personalul tehnico-ingineresc, etc., b) lărgirea schimbului de produse — mijloace de producție necesare creării de noi bunuri, c) lărgirea schimbului de produse — bunuri de consum. În perioada desăvîrșirii construcției socialiste partea principală a schimbului de produse — mijloace de producție și bunuri de consum — îmbracă forma *schimbului de mărfuri*.

⁴⁹ K. Marx—F. Engels, *Ideologia germană*, în „Marx—Engels, Opere, vol. 3”, Ed. pol., București, 1958, p. 22.

⁵⁰ K. Marx, *Muncă salariată și capital*, în „Marx—Engels, Opere, vol. 6”, Ed. pol., București, 1959, p. 454.

⁵¹ M. Cernea, *Despre dialectica construirii socialismului*, Ed. științifică, București, 1964, p. 253.

Procesul complex al dezvoltării relațiilor socialiste de producție cuprinde și *perfecționarea* relațiilor de *repartiție* care își găsește expresia în: a) sporirea cointeresării materiale a membrilor societății prin repartitia după cantitatea și calitatea muncii, b) repartizarea cit mai judicioasă a venitului național în fond de acumulare și fond de consum, c) în împărțirea cit mai judicioasă a acestuia din urmă în fond de consum individual și fond de consum social etc. La rîndul ei, perfecționarea repartiției după cantitatea și calitatea muncii s-a concretizat și se va concretiza: în îmbunătățirea sistemului de salarizare în sectorul socialist de stat, în îmbunătățirea repartiției în natură și în bani în sectorul socialist-cooperatist etc. Astfel, de pildă, pornind de la: a) necesitatea sporirii cointeresării țăranilor cooperatori în sporirea producției agricole, și b) de la faptul că „retribuirea făcută exclusiv după zile de muncă nu ține seama în măsură suficientă de calitatea muncii depuse și din această cauză nu constituie un stimulent suficient de puternic pentru cooperatori în creșterea producției agricole”⁵². Plenara C.C. al P.C.R. din 11—12 noiembrie 1965 a apreciat că este necesar să se *generalizeze*, alături de retribuirea de bază după zile-muncă, sistemul de retribuire suplimentară, precum și plata cu regularitate a avansurilor bănești, și în mod deosebit a avansurilor lunare. La acestea mai adăugăm și măsurile privind stabilirea unui *sistem unitar*, pe întreaga țară, de pensionare la bătrînețe sau în caz de boală a țăranilor cooperatori.

O latură importantă a perfecționării relațiilor de producție o constituie *îmbunătățirea* organizării procesului de muncă, a conducerii și planificării economiei naționale. Aceasta este o *necesitate* obiectivă generată de proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție și evidențiază *lolosirea* conștientă de către societate a acțiunii legilor obiective care generează dezvoltarea societății. „Complexitatea problemelor ridicate de economie, știință, cultură, de întreaga activitate de edificare a noii societăți impune ca o necesitate obiectivă îmbunătățirea continuă a formelor organizatorice și a metodelor de conducere”⁵³. În lumina sarcinilor trasate de cel de-al IX-lea Congres al P.C.R., Plenara C.C. al partidului nostru din 11—12 noiembrie 1965 a elaborat măsurile concrete menite să asigure îmbunătățirea conducerii și planificării agriculturii. Acestea se concretizează în principal în: a) îmbunătățirea formei de organizare și a metodelor de muncă ale Consiliului Superior al Agriculturii și consiliilor agricole regionale și raionale ca *organe ale statului*, de conducere a agriculturii; b) constituirea cooperativelor agricole de producție în uniuni coope-

⁵² N. Ceaușescu, *Cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării agriculturii*, Raport prezentat la Plenara C.C. al P.C.R., din 11—12 noiembrie 1965, Ed. pol., București, 1965, p. 35.

⁵³ N. Ceaușescu, *Raport la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R.*, în „Congresul al IX-lea al P.C.R.”, Ed. pol., București, 1965, p. 64.

ratiste raionale, regionale și Uniunea Națională a Cooperativelor Agricole; c) îmbunătățirea modului de îndrumare *unitară, planificată* a agriculturii socialiste prin încadrarea ei organică împreună cu celelalte ramuri ale producției materiale în planul unic național; d) reglementarea problemelor noi apărute în viața cooperativelor agricole de producție pe baza *lărgirii democrației cooperatiste și a aplicării neabătute a principiului conducerii colective*.

Îmbunătățirea conducerii și planificării economiei — domeniu în care se îmbină într-un înalt grad economicul și politicul — poate avea *un singur sens — împlinirea liniei politice a partidului* și trebuie să se întemeieze pe luarea în considerare și respectarea acțiunii legilor obiective ale dezvoltării societății. De aceea, pornind de la propria noastră experiență, îmbunătățirea activității de conducere și planificare privește *forme și metodele* acesteia, și nu modificarea, ci aplicarea consecventă a *principiilor* care stau la baza ei și anume: a principiului *centralismului democratic* — principiul fundamental de organizare a activității economice —, și a principiului *conducerii colective* — principiul călăuzitor după care trebuie să-și desfășoare activitatea organele economice și de planificare.

*

Perfecționarea planică a relațiilor socialiste de producție ducând la menținerea concordanței relațiilor de producție cu nivelul și caracterul dezvoltării forțelor de producție, la accentuarea caracterului de colaborare și ajutor reciproc al acestor relații, la intensificarea acțiunii legilor economice ale socialismului, sporește influența lor asupra accelerării progresului forțelor materiale de producție, dezvoltării complexe, echilibrate și rapide a întregii economii naționale, în *scopul* ridicării neîntrerupte a bunăstării materiale și spirituale a întregului nostru popor.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫХ СИЛ И ПРОИЗВОДСТВЕННЫХ ОТНОШЕНИЙ В ПЕРИОД ЗАВЕРШЕНИЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

(Р е з ю м е)

Подъём нашего народного хозяйства, унитарного в своей социалистической структуре, уравновешенного и органически сплавленного в различных его отраслях, процесс *сложный* и сознательно регулированный, находит своё выражение в быстром развитии материальных производительных сил и на этой основе в усовершенствовании и развитии производственных экономических отношений. Исходя из этой действительности, автор обращает внимание на:

1. Развитие *специфического содержания* единства и взаимодействия производительных сил и производственных отношений в условиях завершения социалистического строительства, причём выявляются: *постоянное соответствие типа* экономи-

ческих отношений характеру производительных сил, *неантагонистический* характер противоречий между сторонами социального производства в социализме, а также выполнение экономическими отношениями роли *двигателя* развития производительных сил;

2. Изложение объективных причин, определяющих развитие материальных производительных сил, причём анализируются как внутренние противоречия производительных сил, так и неантагонистические противоречия между производительными силами и экономическими отношениями, а также развитие *всех* составных элементов производительных сил;

3. В последней части работы анализируется *сложный* процесс усовершенствования экономических производственных отношений, который конкретизируется в развитии государственной и кооперативной социалистической собственности, в расширении сферы её степени концентрации и её социального характера, в развитии и усовершенствовании социального разделения труда, в улучшении и усовершенствовании организации производственного процесса, в управлении и плановом ведении народного хозяйства, в развитии обмена деятельностью между двумя дружескими классами, в усовершенствовании форм распределения товаров потребления и т. д.

ASPECTS DU DÉVELOPPEMENT DES FORCES ET DES RELATIONS DE PRODUCTION DANS LA PÉRIODE D'ACHÈVEMENT DE LA CONSTRUCTION SOCIALISTE

(Résumé)

L'élan de notre économie nationale, unitaire dans sa structure socialiste, équilibrée et organiquement soudée dans ses divers secteurs — processus complexe, consciemment dirigé — trouve son expression dans le développement rapide des forces matérielles de production et, sur cette base, dans le perfectionnement et le progrès des relations économiques de production. Cette réalité dûment constatée, l'auteur porte son attention sur les aspects suivants:

1. Le développement du *contenu spécifique* de l'unité et de l'interaction des forces et relations de production dans les conditions de l'achèvement de la construction du socialisme, avec mise en évidence: de la *concordance permanente* du type de relations économiques et du caractère des forces de production; du caractère *non-antagoniste* des contradictions entre les aspects de la production sociale dans le socialisme; enfin, du rôle de moteur du développement des forces de production assuré par les relations économiques;

2. La présentation des causes objectives qui déterminent le développement des forces matérielles de production, ainsi que l'analyse tant des contradictions internes des forces de production que des contradictions non-antagonistes entre celles-ci et les relations économiques, en même temps que l'analyse du développement de *tous* les éléments composants des forces de production;

3. Enfin, dans la dernière partie de l'exposé, l'analyse du processus complexe de perfectionnement des relations économiques de production, qui se concrétise dans le développement de la propriété socialiste d'état et coopératiste, l'accroissement de la sphère de son degré de concentration et de son caractère social, l'amélioration et le progrès de l'organisation du processus de production, de la direction et de la planification de l'économie nationale, le développement de l'échange d'activités entre les deux classes alliées, le perfectionnement des formes de répartition des biens de consommation etc.

ASPECTE ALE REPARTIZĂRII TERITORIALE RAȚIONALE A FORȚELOR DE PRODUCȚIE ÎN ETAPA DESĂVÎRȘIRII CONSTRUCȚIEI SOCIALISTE

de

ELISA VELOVAN

Repartiția teritorială rațională a forțelor de producție constituie o parte integrantă a politicii partidului și statului nostru de construire a socialismului, de dezvoltare complexă, armonioasă și echilibrată a economiei, pe baza creșterii cu prioritate a industriei grele, în condițiile mobilizării intense a propriilor forțe și valorificării maxime a resurselor naturale.

Realizările istorice obținute de poporul român în anii regimului democrat-popular, adâncile transformări petrecute în economia țării, în structura societății, în viața celor ce muncesc, realizări încununate prin triumful deplin al socialismului la orașe și sate și lichidarea pentru totdeauna a exploatării omului de către om — cea mai mare victorie politică a partidului nostru după cucerirea puterii politice, — au confirmat justețea acestei politici, caracterul ei profund științific și realist, bazat pe aplicarea creatoare a învățăturii marxist—leniniste la condițiile concrete ale României, pe analiza temeinică a necesităților și posibilităților economiei și țării noastre.

În ansamblul lor, o reafirmare și continuare consecventă a politicii generale a partidului de construire a socialismului, Directivele celui de-al IX-lea Congres al partidului, stabilesc direcțiile de dezvoltare a României în următorii cinci ani, în vederea continuării pe o treaptă superioară a procesului de desăvârșire a construcției socialiste în toate domeniile de activitate, partidul nostru situînd la temelie progresul general social și a înfloririi multilaterale a țării dezvoltarea continuă a economiei, creșterea puternică a forțelor de producție, pe baza continuării neabătute a industrializării socialiste.

Caracterul și condițiile repartizării teritoriale a forțelor de producție sînt determinate de modul de producție respectiv, de însuși gradul de dezvoltare a forțelor de producție și de esența relațiilor de producție, de acțiunea legilor economice obiective specifice fiecărei orînduri sociale. În condițiile capitalismului, repartizarea teritorială a forțelor de producție avînd loc sub imperiul acțiunii spontane și anarhice a legilor economice specifice acestui mod de producție, înainte de toate a legii plusvalorii, și în procesul luptei de concurență dintre capitaliști, se caracterizează, pe plan național, printr-o specializare unilaterală în profil teritorial, prin dezechilibre regionale chiar în țările dezvoltate, ceea ce condamnă regiuni întregi la înapoiere și mizerie, iar pe plan internațional prin existența, alături de țări capitaliste industriale, a numeroase țări cu caracter predominant agrar, constituind și menținute fiind în situația de surse de materie primă ieftină și piață de desfacere rentabilă pentru țările dezvoltate. Aceasta, desigur, nu exclude o anumită tendință manifestată în capitalism, de orientare a industriei spre regiuni nedezvoltate, dar realitatea arată că încercările timide pe care le face în unele cazuri statul capitalist în acest sens, în general nu au dat efecte concrete, din considerente de rentabilitate a investițiilor suplimentare de capital.

Supusă unei sistematice acțiuni de exploatare și jefuire de către burghezia și moșierimea română, în cîrdășie cu capitalul monopolist internațional, economia României burghezo-moșierești cumula ambele aspecte, repartizarea nerațională, anarhică a forțelor de producție pe teritoriul țării și înainte de toate a industriei, fiind agravată de relativ slaba dezvoltare economică de ansamblu precum și de dominația capitalului străin în principalele ramuri ale economiei. Astfel, în anul 1938 industria era concentrată în cîteva localități — regiuni întinse, îndeosebit în Oltenia, Dobrogea, Moldova, Estul Transilvaniei, aproape lipsite fiind de întreprinderi industriale. Orașul București și regiunile Ploiești, Brașov, Cluj, Hunedoara, Banat concentrau 70% din producția globală industrială, 72% din forța motrice instalată și 60% din forța de muncă folosită în industrie. În același timp, Moldova, Oltenia și Dobrogea care cuprindeau 38% din populația țării, livrau în ajunul celui de al doilea război mondial, abia 12% din producția industrială a țării.¹ În 1938, în aceste provincii valoarea producției industriale pe locuitor (exprimată în prețurile anului 1938) era de numai 2240 de lei, față de 5300 de lei media pe țară.² În timp ce regiunile Cluj, Ploiești, Banat și orașul București dădeau împreună 68% din producția materialelor de construcții, regiunile Bacău, Iași și Suceava dădeau

¹ Datele, după Roman Moldovan, *Dezvoltarea economică a regiunilor în trecut înapoiate*, în „Studii de economie socialistă”, București, Ed. Academiei R.P.R., 1961, p. 179.

² Sursa datelor: *Geografia economică a R.P.R.*, Ed. șt., 1957, p. 35.

numai 1,6%, deşi pentru această ramură, ca şi pentru altele, exista o bază de dezvoltare mai în toate regiunile ţării; în oraşul Bucureşti se concentra 19% din volumul producţiei materialelor de construcţii, în timp ce populaţia sa reprezenta doar 4% din întreaga populaţie a ţării. De asemenea, în timp ce oraşul Bucureşti şi regiunile Banat şi Braşov dădeau 39,7% din producţia industriei alimentare, regiuni ca: Bucureşti, Oltenia, Iaşi şi Dobrogea, cu un pronunţat specific agricol, contribuiau numai cu 14,9% la producţia totală a acestei ramuri³. Situaţie asemănătoare exista şi în agricultură, în special în ceea ce priveşte culturile tehnice şi creşterea animalelor, precum şi în domeniul comunicaţiilor şi al mijloacelor de transport — mult mai dezvoltate în Transilvania şi în Banat în comparaţie cu Muntenia, Moldova, Oltenia şi Dobrogea, dar şi aici, în cadrul unor mari disproporţii între diferitele tipuri de transport şi fără a fi subordonate nevoilor reale de dezvoltare armonioasă a producţiei sociale pe întreg teritoriul ţării. Astfel, în timp ce în Transilvania şi Banat densitatea căilor ferate la 1000 km² era în 1938 de 53 km, în Muntenia, Moldova, Oltenia şi Dobrogea aceasta era numai de 30 km⁴. Cu totul insuficientă şi într-o accentuată stare de degradare era reţeaua de şosele în regiuni ca Oltenia, Dobrogea, Moldova etc. Reflectînd nivelul scăzut de dezvoltare a unor regiuni, această distribuire disproporţionată a căilor de comunicaţie, a mijloacelor de transport a constituit totodată unul din factorii accentuării inegalităţii dezvoltării economice şi social-culturale pe teritoriul ţării, inegalitate agravată, fundamental, în timp, de contradicţiile interne ale capitalismului şi cunoscînd o exprimare deplină în perioada celui de-al doilea război mondial.

Accentuînd dezvoltarea inegală şi anarhia din producţia socială, agravînd disproporţiile din economie, capitalismul şi-a dovedit, astfel, incapacitatea de a lichida înapoierea regiunilor slab dezvoltate din punct de vedere economic. S-a adăugat la aceasta, ca un alt element determinant al stării de fapt, adversitatea de clasă a burgheziei şi moşierimii române guvernante faţă de o dezvoltare economică conformă cu interesele economiei naţionale şi ale poporului român. Departe de această dezvoltare, ideologii regimului burghezo-moşierimii, prin concepţiile lor privitoare la dezvoltarea industriei româneşti, au căutat să justifice rămînerea în urmă a economiei noastre, să o ridice la rangul de doctrină economică, justificînd în acelaşi timp repartizarea disproporţionată a forţelor de producţie pe teritoriul ţării, după cum şi locul şi rolul României în sistemul diviziunii mondiale capitaliste a muncii, acela de a fi „complimentară” economiei ţărilor capitaliste dezvoltate.

³ Datele, după *Industria României 1944—1964*, Ed. Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964, p. 25.

⁴ *Industria României, 1944—1964*, Ed. Academiei R.P.R., Bucureşti, 1964, p. 138.

Premisele fundamentale pentru lichidarea inapoierei în nivelul de dezvoltare economică a țării noastre și, o dată cu aceasta, înfăptuirea unor repartizări teritoriale raționale a forțelor de producție, în primul rând a industriei, ca ramură conducătoare în cadrul economiei, s-au creat numai o dată cu cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare, în frunte cu partidul sau marxist—leninist, cu instaurarea proprietății socialiste asupra principalelor mijloace de producție și organizarea conducerii planificate a economiei naționale. În fapt, repartizarea teritorială rațională a forțelor de producție devine, astfel, pe deplin realizabilă numai în condițiile economiei socialiste. *Repartizarea rațională a forțelor de producție pe teritoriu constituie o trăsătură caracteristică a bazei materiale de producție a socialismului.* „Numai o societate care face ca forțele ei de producție să se angreneze armonios după un plan mare, unic — scrie Fr. Engels —, poate permite industriei să se răspîndească pe întinsul țării într-un fel care să corespundă cel mai bine propriei sale dezvoltări și menținerii, respectiv dezvoltării celorlalte elemente ale producției”⁵. În socialism, un asemenea proces nu este numai posibil, el este în același timp și obiectiv necesar, fiind determinat de legile economice ale socialismului; este subordonat înfăptuirii cerințelor legii economice fundamentale a socialismului și ține seama de cerințele legii dezvoltării planice proporționale a economiei naționale, ale legii creșterii neîntrerupte și în ritm rapid a productivității muncii ș.a. În acest sens, *repartizarea teritorială a forțelor de producție — ca proces ce se înfăptuiește conștient, în mod planificat, reprezintă o latură, o expresie în profil teritorial, a dezvoltării proporționale, multilaterale a economiei naționale în ansamblul său, un aspect important al procesului planic al reproducției socialiste lărgite.* Vorbind, încă în aprilie 1918, despre necesitatea întocmirii unui plan de reorganizare a industriei și de ridicare a Rusiei, Lenin arată că acest plan trebuie să aibă în vedere „repartizarea rațională a industriei în Rusia din punctul de vedere al apropierii de materiile prime și al posibilității unor cit mai mici pierderi de muncă la trecerea de la prelucrarea materiilor prime la toate fazele următoare de prelucrare a semifabricatelor inclusiv obținerea produsului finit”⁶. Scopul general al amplasării raționale a forțelor de producție îl constituie — prin urmare — creșterea productivității muncii, atragerea în circuitul economic și maxima valorificare a resurselor naturale, îmbunătățirea continuă a utilizării forței de muncă. Acest scop este subordonat scopului producției socialiste, iar realizarea lui presupune o organizare corespunzătoare a producției sociale, criterii științifice în aprecierea eficienței economice a repartizării teritoriale, principii științific fundamentate de știința

⁵ Fr. Engels, *Anti-Dühring*, ed. III-a, E.S.P.L.P., 1955, p. 328—329.

⁶ V. I. Lenin, *Opere*, vol. 27, E.S.P.L.P., 1955, p. 288.

marxist—leninistă și verificate de practica construcției socialiste, principii care să stea la baza politicii statului socialist în domeniul planificării repartizării teritoriale a producției sociale în conformitate cu necesitățile dezvoltării întregii economii naționale ca un tot unitar și potrivit particularităților economice și naturale ale regiunilor. Un asemenea principiu, fundamental, orientează repartizarea teritorială planificată a forțelor de producție ținându-se seama de *întreaga muncă socială* organizată, — producția materială și sfera neproductivă, — de *toate ramurile economiei naționale*, de necesitatea dezvoltării complexe multilaterale și armonioase a *tuturor regiunilor*, a specializării și cooperării între regiuni pe scara întregii economii naționale, precum și de necesitatea valorificării multilaterale, raționale, a resurselor naturale și de muncă, a atragerii lor maxime în procesul reproducției socialiste lărgite. În acest sens, un aspect important îl constituie apropierea industriei de izvoarele de materii prime, precum și apropierea de regiunile de consum al producției, în scopul reducerii transporturilor neeconomice. Asigurarea formării în regiuni agrare, în trecut înapoiate, de noi orașe și centre industriale, și ca atare, ridicarea regiunilor rămase în urmă, la nivelul celor dezvoltate, apropierea agriculturii de industrie în vederea lichidării deosebirilor esențiale dintre oraș și sat sînt, de asemenea, principii de o hotărîtoare importanță în repartizarea teritorială rațională, în construcția și desăvîrșirea construcției socialismului. În legătură cu traducerea în viață a acestor principii și direcții generale de orientare în repartizarea teritorială a forțelor de producție trebuie precizat că prin dezvoltarea economică a regiunilor nu se înțelege nicidecum uniformizare în ce privește creșterea producției tuturor ramurilor, după cum nici reproducerea structurii de ansamblu a economiei în fiecare regiune. Procesul se realizează și se concretizează, de fapt, sub forma și existența unor structuri, niveluri, și ritmuri diferențiate, și concomitent cu dezvoltarea complexă, multilaterală, sub forma unei profilări și specializări a regiunilor, în funcție de condițiile de care dispun și de necesitățile de dezvoltare, ceea ce permite formarea anumitor proporții și corelații între ramurile existente în cadrul regiunilor și între regiuni. Ca urmare, în regiunile țării, organic legate în complexul economic național unitar, se formează o structură nouă, rațională a ramurilor economiei, corespunzătoare nevoilor economiei naționale în ansamblu și criteriilor de eficiență economică, de valorificare la un nivel cît mai înalt a condițiilor naturale și economice de pe întreg cuprinsul țării. Întărirea și diversificarea legăturilor economice complexe — unele dintre acestea, cu totul noi, — între toate regiunile, raioanele și centrele țării, permit ca acestea să se completeze reciproc în cadrul complexului rațional de producție, repartiție, schimb și consum, indestructibil, al economiei naționale.

Economia socialistă creează, astfel, toate condițiile pentru îmbinarea unei repartii optime a forțelor de producție pe teritoriu cu eficiența maximă a activității economice.

Locul central în repartizarea teritorială a forțelor de producție îl ocupă industria. De aceea, aspectele principale în procesul repartizării teritoriale a forțelor de producție sint determinate de gradul și de condițiile de dezvoltare a industriei, de înfăptuirea politicii de industrializare socialistă a țării, procesul — treptat și de mai lungă durată — realizându-se pe măsura dezvoltării forțelor de producție, a lichidării repartiției teritoriale moștenite de la capitalism.

*

Punînd la baza elaborării programului de construire a societății socialiste în țara noastră principiile politicii leniniste de industrializare și transformare socialistă a agriculturii. P.C.R. a urmărit, încă în primii ani după eliberarea țării, o repartizare rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, manifestînd o permanentă preocupare de îmbunătățire continuă a acestei repartiții, în scopul dezvoltării armonioase, economice și social-culturale a tuturor regiunilor. Un obiectiv însemnat al politicii de repartiție teritorială a forțelor de producție l-a constituit ridicarea regiunilor și orașelor rămase în urmă din punctul de vedere al dezvoltării economice și culturale.

Fundamentarea profund științifică pe care partidul a dat-o necesității unei asemenea repartizări, a dezvoltării armonioase a regiunilor în cadrul complexului multilateral și echilibrat al economiei naționale are ca premisă științifică, esențială, cunoașterea profundă a acțiunii legilor economice și a realităților din țara noastră, în primul rînd sub aspectul situației moștenite de la vechiul regim, interesele construcției socialiste și ale îmbunătățirii continue a condițiilor de viață ale întregului popor. În procesul general al industrializării socialiste și al creării unei noi industrii în regiunile înapoiate, partidul nostru a aplicat în mod complex și creator la condițiile țării noastre, principiile repartizării teritoriale socialiste a forțelor de producție. Încă la Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945 a fost subliniată necesitatea creării industriei grele, a creării unor mari unități industriale în regiunile țării care dispun de condiții favorabile, în scopul valorificării resurselor naturale existente. O dată cu trecerea la economia planificată, partidul a indicat și principalele sarcini și măsuri privind dezvoltarea armonioasă a regiunilor țării, lichidarea disproporțiilor moștenite de la capitalism și crearea proporțiilor necesare procesului producției socialiste lărgite. Urmărind cu consecvență dezvoltarea într-un ritm rapid și perfecționarea continuă a forțelor de producție pe întreg cuprinsul țării, crearea și dezvoltarea bazei tehnice-materiale a socialismului, politica economică a partidului a stabilit, în acest sens, —

folosind criteriile științifice — sarcinile cu caracter specific pentru fiecare etapă a construcției socialiste.

Astfel, primul plan cincinal a contribuit într-o măsură însemnată la distribuirea rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării, în scopul dezvoltării armonioase din punctul de vedere economic și social a tuturor regiunilor. Potrivit directivelor partidului nostru, în perioada 1948—1955 s-a dat o atenție deosebită dezvoltării industriei în acele regiuni pe care burghezia le lăsase în părăsire și ruină. În anii primului cincinal, numai în Oltenia, Moldova, Dobrogea, regiunea Mureș-Autonomă Maghiară și în nord-vestul țării au fost construite 9 centrale electrice, 52 de fabrici și uzine ale industriei grele, dintre care 24 de importanță republicană, 33 întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare, au fost deschise 19 mine. În perioada 1956—1959 au fost construite în toate regiunile țării 101 întreprinderi noi, 93 de secții noi, iar 294 de întreprinderi au fost reutilitate și dezvoltate. Au intrat în funcțiune o serie de obiective importante la Hunedoara, Roman, Săvinești, Bicaz, Făgăraș, Victoria, Rîșnov, Brăila etc. Importantele investiții alocate în perioada 1948—1960 regiunilor în trecut înapoiate au asigurat un ritm de creștere a producției industriale superior celui mediu pe țară — regiunea Dobrogea înregistrând cel mai rapid ritm de creștere dintre toate regiunile țării —, precum și o creștere a greutateii specifice a producției lor industriale în producția globală industrială a țării. Astfel, în perioada 1950—1959, în condițiile creșterii de peste 3 ori a producției globale industriale, greutatea specifică a producției industriale a regiunilor Argeș, Bacău, Crișana, Dobrogea, Iași, Maramureș, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia a crescut de la 19,9% la 24,2%. Lărgirea bazei industriale a acestor regiuni, în procesul de industrializare socialistă a țării, și-a găsit expresia pregnantă, în ce privește producția într-o serie de ramuri importante ale industriei grele, în creșterea simțitoare a aportului acestor regiuni în producția ramurii respective pe întreaga țară. Astfel, în industria petrolului, producția regiunilor Bacău, Argeș și Oltenia în totalul producției țării a crescut de la circa 5% în 1950 la peste 34% în 1959. În industria construcțiilor de mașini și a prelucrării metalelor, greutatea specifică a producției livrate de regiunile Oltenia și Iași, a crescut de la 3% în 1950 la circa 7% în 1955. În aceeași perioadă, deși regiunile Ploiești, Brașov, Banat și orașul București au continuat să țină locul preponderent în producția acestei ramuri industriale, care s-a dezvoltat și în aceste regiuni, totuși greutatea lor specifică a scăzut de la 86% în 1950 la circa 72% în 1959. În ce privește industria materialelor de construcții, greutatea specifică a regiunilor Oltenia, Bacău, Suceava, Iași, Argeș și Dobrogea a crescut de la circa 7% în 1950 la circa 24% în 1959⁷. Producția de energie

⁷ Datele, după Roman Moldovan, *Dezvoltarea economică a regiunilor în trecut înapoiate*, „Probleme economice”, 4/1964, p. 85—86.

electrică pe teritoriul regiunilor Argeș, Bacău, Cluj, Dobrogea, Galați, Iași, Maramureș, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia și Suceava a crescut în perioada 1950—1960 de aproape 3 ori mai mult decât întreaga producție de energie electrică obținută în 1938 în România burghezo-moșierească. În unele regiuni au apărut noi ramuri industriale cu ponderi importante în producția regiunilor respective și chiar a țării; extracția petrolului în regiunile Argeș și Oltenia; industria chimică în regiunile Bacău, Dobrogea, Suceava, Iași etc. Repartizarea judicioasă a noilor întreprinderi industriale a contribuit și ea, în măsură însemnată, la înfăptuirea procesului de lichidare treptată a diferențierilor mari ce existau în trecut în dezvoltarea economică între regiuni. Creșterea greutății specifice a regiunii Oltenia în producția industrială a țării, de la 2,6% în anul 1950, la 3,4% în 1955 și 3,7% în 1960 și a regiunii Iași de la 1,6% în 1950, la 2,1% în 1955 și 2,3% în 1960 ilustrează convingător acest proces⁸.

Pe baza creșterii rapide a industriei și a îmbunătățirii repartizării ei teritoriale, alături de vechile orașe care au cunoscut o dezvoltare deosebită, au apărut pe hartă noi orașe și centre muncitorești, a sporit considerabil populația urbană și îndeosebi numărul clasei muncitoare, s-a îmbunătățit continuu nivelul de trai material și cultural al oamenilor muncii. Astfel, între anii 1948—1959 populația urbană a crescut cu circa 57% iar numărul clasei muncitoare a sporit, în același interval, cu peste 213%.

Congresul al VIII-lea al partidului, în condițiile când au fost create baza tehnică materială și baza economică a socialismului, a marcat intrarea țării noastre într-o nouă etapă, superioară a dezvoltării ei — etapa desăvârșirii construcției socialiste. Pe baza succeselor obținute în dezvoltarea de ansamblu a economiei naționale și ca urmare a îmbunătățirilor realizate în repartizarea teritorială a forțelor de producție și a succeselor în ridicarea economică a tuturor regiunilor țării, a trasat ca o sarcină de bază în realizarea obiectivului principal al planului șesenal „îmbunătățirea în continuare a repartizării teritoriale a forțelor de producție, creșterea potențialului economic al regiunilor, raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate”⁹. Apare, astfel ca o trăsătură nouă, caracteristică etapei actuale în ce privește dezvoltarea proporțională în profil teritorial, *îmbunătățirea repartiției forțelor de producție, asigurându-se dezvoltarea economică nu numai a regiunilor țării, ci, și, în interiorul acestora, dezvoltarea raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate*. Sarcinile prevăzute în planul de 6 ani, stabilite în mod științific, au creat premisele — pentru perioada șesenalului — unei dezvoltări rapide multilaterale, pe o linie mereu ascendentă a economiei

⁸ Datele, după *Probleme ale creării și dezvoltării bazei tehnice materiale a socialismului în R.P.R.*, Ed. Academiei R.P.R., 1963, p. 65.

⁹ *Congresul al III-lea al P.M.R.*, Ed. pol., 1960, p. 27.

naționale, ale unei dezvoltări multilaterale și armonioase a tuturor regiunilor, continuându-se repartizarea judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul țării, în primul rînd a industriei.

Subliniind caracteristicile esențiale și principalele realizări ale politicii de industrializare socialistă a țării în perioada scursă de la Congresul al VIII-lea al partidului, în Rezoluția adoptată de Congresul al IX-lea al P.C.R. se arată: „A fost asigurată creșterea cu precădere a industriei grele, s-a introdus pe scară largă baza tehnică de înaltă productivitate, s-a acordat o atenție deosebită valorificării resurselor naturale și a fost continuată politica de repartizare judicioasă a forțelor de producție pe teritoriul întregii țări, de dezvoltare economică multilaterală a tuturor regiunilor”¹⁰.

Ca un criteriu deosebit de important în aprecierea repartizării forțelor de producție pe un teritoriu, s-a urmărit permanent obținerea unei eficiențe economice ridicate. Subliniind rolul hotărîtor al industriei în ridicarea economică și social-culturală a regiunilor rămase în urmă și în îmbunătățirea continuă a repartizării teritoriale a forțelor de producție, Congresul al VIII-lea al P.C.R. a precizat principalele criterii de orientare în amplasarea noilor obiective industriale: obținerea eficienței economice maxime prin folosirea condițiilor economice și naturale ale fiecărei regiuni, ridicarea economică a regiunilor mai puțin dezvoltate, crearea unei baze industriale în orașele lipsite de industrie sau slab industrializate, folosirea cît mai judicioasă a forței de muncă în toate regiunile țării. Totodată, s-a subliniat că amplasarea concretă a noilor obiective industriale, se va stabili pentru fiecare caz în parte, pe bază de studii tehnice-economice aprofundate, care să justifice eficiența economică precum și încadrarea în profilul economic al regiunii.

Respectarea acestor criterii prezintă o deosebită importanță, întrucît este cunoscut faptul că factorii care determină eficacitatea economică a amplasării teritoriale a întreprinderilor stau, în general, și la baza procesului de ridicare economică a regiunilor mai puțin dezvoltate. Totodată experiența a dovedit că, avîndu-se în vedere criteriul eficienței economice, se ajunge, în fapt, la situația că o dată cu creșterea forțelor de producție în regiunile lipsite de industrie sau cu o industrie relativ mai slabă se dezvoltă și regiunile unde există deja industrie.

Pe baza introducerii tehnicii celei mai noi și a proceselor tehnologice avansate, s-a urmărit valorificarea complexă, multilaterală și la un nivel tot mai ridicat a resurselor naturale existente în fiecare regiune și astfel sporirea volumului resurselor naturale atrase în circuitul economic, concomitent cu folosirea tot mai rațională a forței de muncă,

¹⁰ Rezoluția Congresului al IX-lea al P.C.R., Ed. pol., 1965, p. 7.

obținându-se — în condițiile cînd rolul conducător al industriei a sporit simțitor — importante creșteri în privința productivității muncii și a venitului național.

Repartizarea investițiilor pe teritoriul țării a constituit una din pirghiile cele mai importante în ridicarea economiei regiunilor. *Efectuarea unor importante investiții în vederea dezvoltării vechilor centre industriale, paralel cu crearea de noi centre ale industriei socialiste în regiunile rămase în urmă, constituie una din principalele trăsături ale procesului de dezvoltare continuă a regiunilor țării.* Investițiile făcute în industrie și agricultură au fost în așa fel orientate, încît să contribuie și la dezvoltarea complexă a tuturor regiunilor țării, la ridicarea nivelului economic al regiunilor, raioanelor și orașelor mai puțin dezvoltate. Aceasta a determinat obținerea unor ritmuri mai înalte de creștere a producției în regiunile mai puțin dezvoltate, spre care au fost orientate investiții mai mari. Aceste investiții s-au reflectat în construirea, în primul rînd, a unor mari obiective industriale, care au antrenat în circuitul economic al țării potențialul de resurse materiale și umane al acestor regiuni și prin a căror creare se realizează o apropiere a producției de sursele de materii prime, se asigură o diviziune a muncii mai rațională între regiuni. În regiunile Argeș, Bacău, Brașov, Hunedoara, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia și Ploiești investițiile alocate industriei au depășit jumătate din totalul investițiilor efectuate în perioada 1960—1963 fiind superioare ponderii pe ansamblul economiei. Investițiile pentru industrie dețin ponderi însemnate și în celelalte regiuni, variînd între 26,7 % (Dobrogea) și 47,7 % (Galați). În regiunea Oltenia s-a construit o uzină de utilaj electrotehnic și o fabrică de unelte și mașini agricole la Craiova, s-au reorganizat și dezvoltat șantierul naval de la Turnu-Severin, s-a creat o puternică industrie de extracție a petrolului, s-au construit fabrici pentru prelucrarea lemnului, întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare etc.; în regiunea Bacău s-au construit: Complexul petrochimic Orașul Gheorghe Gheorghiu-Dej — Borzești, Fabrica de țevi de la Roman, hidrocentrala de la Bicăz, cu o putere instalată de 210 000 Kwh, o fabrică de ciment, o fabrică de prefabricate de beton, numeroase fabrici de cărămizi și cuptoare de var, fabrici de cherestea și mobilă, întreprinderi ale industriei ușoare și alimentare. Totodată, regiunea Bacău a devenit un reprezentant de seamă al industriei chimice românești, aici fiind reprezentate toate ramurile chimiei moderne bazate pe procedee tehnologice la nivel mondial. În regiunea Dobrogea s-au construit, printre altele, Uzina de superfosfați de la Năvodari, termocentrala Ovidiu, o fabrică de ciment, o întreprindere mecanică metalurgică, o fabrică de celuloză din paie la Palas, o fabrică de prelucrare a peștelui la Tulcea etc.

Spre deosebire de aceste regiuni mai puțin dezvoltate, unde, după cum am văzut, investițiile au fost realizate în primul rînd prin con-

struirea de obiective industriale noi, în celelalte regiuni (Banat, Brașov, Hunedoara, Ploiești și orașul București) investițiile au fost desinate îndeosebi reutilării, lărgirii și modernizării întreprinderilor existente, în același timp acordându-se atenție și construirii de obiective industriale noi amplasate, în special, în raioanele mai puțin dezvoltate din punct de vedere industrial. Aceasta a îmbunătățit repartizarea industriei pe teritoriul regiunilor respective și a asigurat folosirea mai eficientă a resurselor naturale și de muncă existente.

O latură importantă a politicii de investiții subordonată dezvoltării complexe și armonioase a economiei naționale în ansamblu, îmbinate cu dezvoltarea tuturor regiunilor și cu *dezvoltarea mai accentuată a celor rămase în urmă*, se reflectă în repartizarea investițiilor pe ramuri ale industriei. Aceasta, de asemenea a asigurat, în dezvoltarea corelată a diferitelor ramuri ale industriei, obținerea unor ritmuri susținute, determinând schimbări în raportul între ramuri și între regiuni. Astfel, în timp ce în regiunile care în trecut au cunoscut o dezvoltare industrială mai importantă investițiile au fost orientate în special spre ramurile industriei moderne: construcțiile de mașini, chimică, și, într-o proporție mai redusă, industriilor de exploatare și prelucrare a lemnului, materialelor de construcții, industriei ușoare și alimentare etc., în regiunile mai slab dezvoltate industrial: Argeș, București, Crișana, Dobrogea, Iași, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia, Suceava fondurile de investiții industriale au fost orientate în primul rând spre dezvoltarea bazei energetice (industria energiei electrice și a combustibililor), spre industria chimică, spre ramura construcțiilor de mașini și prelucrarea metalelor; în al doilea rând, spre dezvoltarea acelor ramuri care asigură valorificarea principalelor bogății naturale, spre ramurile avînd cele mai favorabile condiții de dezvoltare, condiții și resurse naturale în trecut nevalorificate sau mai puțin valorificate decît în restul țării: exploatarea și prelucrarea lemnului, celuloză și hîrtie, materiale de construcții, industria alimentară, industria ușoară, cele două din urmă cunoscînd o dezvoltare în toate regiunile țării. În ce privește regiunile dispunînd de condiții economice și naturale favorabile, s-a avut în vedere, paralel cu diversificarea producției industriale, crearea unor puternice centre ale industriei moderne.

Consecvența politicii partidului nostru de industrializare socialistă, ca verigă hotărîtoare în dezvoltarea și perfecționarea bazei tehnico-materiale a socialismului și îmbunătățirea repartizării teritoriale a forțelor de producție, s-a reflectat în *ritmul intens al dezvoltării industriale în ansamblu, în ritmul de creștere a producției industriale în regiunile în trecut lipsite de industrie sau slab industrializate, superior ritmului mediu pe economia națională și, în majoritatea cazurilor, mai înalt decît ritmul realizat în regiunile mai dezvoltate din punct de vedere economic și cultural, ritmuri care au cunoscut o intensificare*

în anii șesenalului. „Datorită politicii de îmbunătățire continuă a repartizării teritoriale a forțelor de producție — se arată în Directivile Congresului al IX-lea al partidului cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970 —, regiuni ca Dobrogea, Iași, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia, Bacău și Argeș, în trecut rămase în urmă, au cunoscut în această perioadă un ritm mediu anual de creștere a producției superior celui pe țară”¹¹. *Un asemenea ritm constituie o necesitate obiectivă pentru ridicarea regiunilor economice mai puțin dezvoltate, la nivelul — în continuă creștere și el — al celorlalte regiuni ale țării, reflectând modificările intervenite în profilul economic al diferitelor regiuni și raioane precum și în ceea ce privește locul pe care îl ocupă aceste regiuni și raioane în cadrul economiei naționale.* Analizând aceste modificări, ca urmare a politicii de repartizare planificată a forțelor de producție, avem în vedere asemenea indicatori: dinamica producției globale industriale pe regiuni, greutatea specifică a regiunilor în producția globală industrială, ponderea ramurilor în industria, respectiv în agricultura regiunii ș. a.

Astfel, în timp ce ritmul mediu anual de creștere a producției globale industriale a țării în perioada 1959—1964 a fost de 14,8 %, în regiunile rămase în urmă ritmul a fost mai rapid: 21,1 % în regiunea Iași, 17,0 % în regiunea Oltenia, 16,7 % în regiunea Mureș-Autonomă Maghiară, 16,3 % în regiunea Bacău, 15,3 % în regiunea Argeș, etc.¹² În 1964, cea mai mare creștere a producției globale industriale s-a înregistrat în regiunea Iași (11 ori față de 1950) depășind cu mult creșterea pe țară (628 %) și fiind superioară creșterii înregistrate în regiunile dezvoltate din punct de vedere industrial (Brașov 773 %, Hunedoara 594 %, Ploiești 468 %). Creșteri însemnate au fost înregistrate, de asemenea, în regiunile Oltenia 817 %, Dobrogea 825 %, Mureș-Autonomă Maghiară 815 %, Bacău 719 %, Argeș 700 %, Maramureș 650 %¹³ etc. Comparată cu producția realizată în 1938, creșterea producției industriale în regiunile rămase mai în urmă arată că regiunea Oltenia a realizat în 1963 în numai 3 săptămâni producția obținută în întreg anul 1938, regiunea Crișana în 60 de zile, regiunea Mureș-Autonomă Maghiară în 40 de zile, iar în regiunea Maramureș numai sporul de producție realizat în 1963 față de 1961 a fost de circa 2 ori mai mare decât în întreaga producție a regiunii din anul 1938. În privința ponderii producției industriale a regiunilor mai puțin dezvoltate în producția globală industrială, în 1964 greutatea specifică a regiunilor Argeș, Crișana, Dobrogea, Iași, Maramureș, Mureș-Autonomă

¹¹ Chivu Stoica, *Raport asupra Directivelor Congresului al IX-lea al P.C.R., privind planul de 10 ani pentru dezvoltarea energiei*, Ed. pol., 1965, p. 10.

¹² Sursa datelor, *Anuarul statistic al R.P.R. 1965*, p. 155.

¹³ *Ibidem*, p. 154.

Maghiară, Oltenia și Suceava a fost de 28,8 % față de mai puțin de 10% în anul 1938¹⁴.

Industrializarea socialistă, dezvoltarea cu precădere a industriei grea, cu pivotul ei construcția de mașini, a modificat în anii șesenalului, locul industriei în economia națională, *transformînd-o în ramura hotărîtoare a dezvoltării întregii economii naționale, creînd posibilitatea valorificării superioare a resurselor proprii, existente în toate regiunile țării*. Această modificare a locului industriei, pe baza creșterii cu precădere, poate fi observată și în economia fiecărei regiuni luată separat — rezultat al repartizării investițiilor pe ramurile industriale încadrate în grupa A și B — *în prezent industria, iar în cadrul ei industria grea ocupînd ponderi importante nu numai în economia regiunilor care au moștenit un nivel de dezvoltare industrială mai ridicat, dar și în regiunile rămase în urmă în anii regimului burghezo-moșieresc*. Astfel, deși ramuri ca: exploatarea forestieră, industria alimentară și industria ușoară, dețin o pondere însemnată în valoarea producției globale industriale a unor regiuni în trecut înapoiate, totuși ponderea lor a scăzut, o dată cu creșterea absolută a producției industriale, în favoarea unor ramuri industriale noi, puternic dezvoltate în procesul industrializării socialiste: industria energiei electrice, petroliereă, minieră, construcții de mașini, chimică, materiale de construcții et. Construirea de centrale electrice în regiunile Bacău, Maramureș, Oltenia, Argeș și Mureș-Autonomă Maghiară în cadrul planului de electrificare și al planului de 6 ani, a determinat creșterea ponderii acestor regiuni în producția de energie electrică și termică de la 16,3 % în 1950 la 43,3 % în 1964. De asemenea, darea în exploatare a unor zăcăminte petroliere în regiunile Argeș, Bacău, Oltenia a făcut ca aceste regiuni să dea în 1964 peste 27,5 % din producția de petrol a țării. În ce privește *industria construcțiilor de mașini, aceasta a devenit în anii construcției socialiste ramura principală în aproape toate regiunile țării*. Greutatea specifică a industriei construcției de mașini și prelucrarea metalelor în producția globală industrială era în 1964 de 47,4 % în regiunea Brașov, 48,4 % în regiunea Oltenia, 33,7 % în orașul București, 29,7 % în regiunea Ploiești, 29,6 % în regiunea Iași, 32,4% în regiunea Banat, 26,3% în regiunea Galați, 25,4% în regiunea Argeș, 22,8 % în regiunea Dobrogea, 20,7 % în regiunea Maramureș¹⁵. De menționat totodată faptul că „punerea în valoare a numeroaselor resurse energetice răspindite în toată țara, precum și existența unui sistem energetic național capabil să asigure alimentarea cu energie electrică a oricărui consumator au contribuit într-o măsură însemnată

¹⁴ Datele, după *Dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale*, Ed. pol., București, 1965, p. 181—182.

¹⁵ *Anuarul statistic al R.P.R.* 1965, p. 166—167.

la ridicarea economică și culturală a tuturor regiunilor, la repartizarea rațională a forțelor de producție pe teritoriul țării¹⁶.

Totodată, pe baza dezvoltării transporturilor au fost puse în valoare resursele naturale și de forță de muncă din toate zonele și regiunile țării, acestea transformându-se din resurse de importanță locală în resurse de interes general pentru dezvoltarea întregii economii naționale, contribuind astfel la determinarea noului loc și rol al acestor zone și regiuni în ansamblul diviziunii teritoriale.

Folosirea mai rațională a forței de muncă în toate regiunile pe baza dezvoltării multilaterale a regiunilor, paralel cu profilarea și specializarea lor în cadrul economiei naționale, își găsește expresia în creșterea populației active în toate regiunile, în primul rând în regiunile în trecut înapoiate, în creșterea raportului dintre numărul de salariați și populația activă, în creșterea ponderii muncitorilor în totalul salariaților, ritmul de creștere al muncitorilor devansând, în toate regiunile țării, ritmul de creștere al salariaților. Creșterile cele mai mari le înregistrează regiunile în trecut mai slab dezvoltate: Argeș, Galați, Maramureș, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia. Un alt aspect al îmbunătățirii repartizării teritoriale a clasei muncitoare îl constituie dezvoltarea ei în mediul rural, *creșterea numărului muncitorilor din mediul rural într-o proporție mai mare decât a numărului muncitorilor din mediul urban*. Acest proces prezintă o deosebită importanță, întrucât, *în condițiile creșterii neîntrerupte a numărului de muncitori pe ansamblul țării, consolidează alianța muncitorească-țărănească, contribuie la întărirea rolului conducător al clasei muncitoare*.

Pe baza acestor procese și succese înregistrate, *tendința obiectivă care se manifestă tot mai mult în legătură cu repartizarea teritorială a forțelor de producție, este aceea de apropiere a nivelului de dezvoltare industrială, economică, în general, a regiunilor, tendință care apare mai evidentă în cazul unor indicatori calitativi: productivitatea muncii, gradul de înzestrare tehnică, gradul de urbanizare, valoarea mărfurilor desfăcute prin comerțul socialist, nivelul de trai etc. Aceasta reprezintă o realizare de o deosebită importanță a repartizării raționale a industriei pe teritoriul țării*. Apropierea care se realizează, în condițiile schimbării locului industriei și creșterii rolului ei conducător în economia tuturor regiunilor, precum și în condițiile diversificării și diferențierii structurii, pe ramuri, a economiei regiunilor, a determinat și determină, pe lângă o valorificare înaltă a resurselor naturale și o folosire mai eficientă a forței de muncă, realizarea unui ritm ridicat de creștere a produsului social total și a venitului național, contribuind, totodată, la dezvoltarea celorlalte ramuri ale producției materiale, la dezvoltarea și înflorirea social-culturală a tuturor regiunilor.

¹⁶ *Directivele Congresului al IX-lea al P.C.R.* Ed. pol., 195, p. 8.

Ca urmare, în anul celui de-al IX-lea Congres al partidului, România înfățișează tabloul unei țări în plin avânt, în care toate regiunile și raioanele țării cunosc o viață social-economică intensă, înflorește cultura nouă, socialistă, crește an de an bunăstarea oamenilor muncii de la orașe și sate.

*

Îmbunătățirea continuă a repartiției teritoriale a forțelor de producție, ridicarea nivelului de dezvoltare economică și culturală a tuturor regiunilor reprezintă un obiectiv principal al politicii P.C.R. de continuare pe o treaptă superioară a procesului de desăvârșire a construcției socialiste în perioada noului plan cincinal, pe baza continuării neabătute și în ritm susținut a industrializării socialiste. Congresul al IX-lea al P.C.R. a acordat o atenție deosebită acestei probleme, ca uneia din direcțiile și căile importante de creștere puternică a forțelor de producție și de folosire intensă a posibilităților de care dispune economia noastră pentru această creștere. Directivele Congresului cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970 subliniază că „Repartizarea forțelor de producție pe teritoriul țării va fi orientată și în viitor potrivit necesităților economiei naționale și condițiilor economice și naturale proprii fiecărei regiuni, urmărindu-se ridicarea treptată a regiunilor mai puțin dezvoltate și folosirea cât mai judicioasă a forțelor de muncă¹⁷.”

Subliniindu-se faptul că îmbunătățirea continuă a repartizării teritoriale a forțelor de producție este o latură importantă a politicii economice a partidului, în Raportul prezentat la Congresul al IX-lea tovarășul Nicolae Ceaușescu dă indicația că: „În alegerea localităților unde se vor construi noile obiective trebuie să îmbinăm și în viitor politica de ridicare a regiunilor și raioanelor mai slab dezvoltate cu criteriile de eficiență economică¹⁸.”

Mentținerea în continuare, în anii noului cincinal, a unui ritm intens de dezvoltare industrială a țării, întărirea și mai mult a poziției industriei ca ramură conducătoare a economiei naționale — expresie a politicii neabătute a partidului, de creștere și perfecționare sistematică a forțelor de producție ale țării — vor crea noi condiții pentru dezvoltarea armonioasă, complexă și multilaterală a economiei naționale în ansamblu cât și a fiecărei regiuni în parte.

Îndeplinirea sarcinilor trasate în această direcție de Congresul al IX-lea al P.C.R. va îmbogăți conținutul și înfăptuirile politicii științifice a partidului nostru de repartizare teritorială a forțelor de producție, aspect esențial al luptei pentru desăvârșirea construcției socialiste în patria noastră.

¹⁷ *Ibidem*, p. 31.

¹⁸ N. Ceaușescu, *Raport la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R.*, Ed. pol., 1965, p. 43—44.

АСПЕКТЫ РАЦИОНАЛЬНОГО РАЗМЕЩЕНИЯ ПРОИЗВОДИТЕЛЬНЫХ СИЛ НА ЭТАПЕ ЗАВЕРШЕНИЯ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОГО СТРОИТЕЛЬСТВА

(Резюме)

Работа занимается некоторыми аспектами, определяющими политику РКП в отношении рационального размещения производительных сил и успехи, достигнутые в этом направлении в годы социалистического строительства.

Рассматривая рациональное размещение производительных сил и, прежде всего, промышленности как составной части политики строительства социализма, проведенной нашей партией и государством, автор работы подчёркивает последовательность политики социалистической индустриализации, как решающего звена в осуществлении этого процесса. В дальнейшем, показывая глубоко научное обоснование, которое наша партия дала необходимости рационального размещения производительных сил, автор утверждает, что одним из важных объектов политики размещения производительных сил является подъём областей, районов и городов, отставших с точки зрения экономического и культурного развития, а также тот факт, что в общем процессе социалистической индустриализации и создания новой промышленности в слаборазвитых областях, РКП применила комплексно и творчески критерии и принципы, — научно обоснованные марксистско-ленинским учением, — социалистического размещения производительных сил. Отмечается затем, как важная сторона политики инвестиций, более усиленное развитие отсталых областей, получение в этих областях высших темпов роста промышленного производства по сравнению со средним темпом роста народного хозяйства в целом.

В свете документов IX-го Съезда РКП автор подчёркивает, что непрерывное улучшение размещения производительных сил, подъём уровня экономического и культурного развития всех областей являются главным объектом продолжения на высшей ступени процесса завершения социалистического строительства в период пятилетнего плана 1966—1970 гг.

ASPECTS DE LA RÉPARTITION TERRITORIALE RATIONNELLE DES FORCES DE PRODUCTION À L'ÉTAPE D'ACHÈVEMENT DE LA CONSTRUCTION SOCIALISTE

(Résumé)

L'étude s'arrête sur quelques aspects définissant la politique du P.C.R. relative à la répartition territoriale rationnelle des forces de production et sur les succès obtenus dans cette direction durant la période de construction socialiste.

Considérant cette répartition, avant tout celle de l'industrie, comme une partie intégrante de la politique du parti et de l'Etat en matière de construction du socialisme, l'auteur souligne la cohérence de la politique d'industrialisation socialiste, élément cardinal dans la réalisation de ce processus. On souligne ensuite le fondement strictement scientifique que notre parti a donné à la nécessité d'une répartition territoriale rationnelle des forces de production et l'on montre qu'un objectif important de cette politique de répartition est le relèvement des régions, des rayons et des villes restés en retard au point de vue du développement économique et culturel; on souligne aussi le fait que dans le processus général d'industrialisation socialiste et de création d'une industrie nouvelle dans les régions faiblement développées, le P.C.R. a appliqué de façon complexe et créatrice les critères et principes, démontrés par la science marxiste-léniniste de la répartition territoriale socialiste des forces de production. L'auteur relève également, comme aspect important de la politique d'investissements le développement plus accentué des régions en retard, l'accélération, dans ces régions du rythme d'augmentation de la production industrielle, rythme supérieur au rythme moyen de l'économie nationale.

A la lumière des prévisions du IXe Congrès du P.C.R., l'étude souligne que l'amélioration continue de la répartition territoriale des forces de production et l'élévation du niveau de développement économique et culturel de toutes les régions constituent un des objectifs principaux de la poursuite, sur un plan supérieur, du processus d'achèvement de la construction socialiste dans la période du plan quinquennal de 1966—1970.

UNELE ASPECTE ALE FOLOSIRII DEPLINE ȘI CU EFICIENȚĂ CRESCÎNDĂ A FORȚEI DE MUNCĂ ÎN SFERA PRODUCȚIEI MATERIALE A ECONOMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

de

ANA MARIA LUPAN

Posibilitatea folosirii în întregime și cu maximă eficiență economică a forțelor de producție, atât a celor materiale cât și a principalei forțe de producție a societății — forța de muncă a omului, — este creată de înseși relațiile de producție socialiste. Mai mult, în urma acțiunii legii economice fundamentale a socialismului, a legii creșterii neconținute și în ritm rapid a productivității muncii, a legii valorii și a altor legi ale economiei socialiste, aceasta devine nu numai posibilă, ci și obiectiv necesară.

Economia capitalistă exclude această posibilitate prin caracterul relațiilor de producție, prin contradicțiile antagoniste specifice acestui sistem.

„Acumularea capitalistă produce în continuu, și anume în mod proporțional cu energia și volumul ei, o populație muncitorească excedentară, adică excedentară în raport cu necesitatea medie de valorificare a capitalului, deci o populație muncitorească de prisos sau suplimentară”¹. O dată cu acumularea capitalului „pe care ea însăși o produce, populația muncitorească produce deci în proporții mereu crescînde mijloacele pentru propria ei transformare în suprapopulație relativă. Aceasta este o lege a populației caracteristică modului de producție capitalist...”².

Deși Marx arată clar imposibilitatea obiectivă, legică a atragerii forței de muncă, în totalitatea ei, în producția capitalistă, iar economia țărilor capitaliste confirmă acest lucru, ideologii burgheziei au negat și neagă cu perseverență acest lucru deosebit de dureros pentru clasa muncitoare. În fața faptelor incontestabile, reprezentanții

¹ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 632.

² K. Marx, *Capitalul*, vol. I, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 633.

burgheziei monopoliste constată rămânerea în afara producției capitaliste a unei părți a forței de muncă a clasei muncitoare, dar evită cu grijă să facă legătura între aceasta și contradicția fundamentală a capitalismului. Economistii burghezi conchid fără excepție că șomajul poate fi înlăturat prin amestecul statului capitalist în economie. Încercările practice îndreptate spre atragerea forței de muncă în producție s-au înmulțit o dată cu dezvoltarea capitalismului monopolist de stat. Eforturile economiștilor burghezi, ale oamenilor de stat nu pot însă schimba legile economice ale capitalismului, nu pot acționa împotriva acestora. De aceea, aceste încercări au rămas în esență infructuoase.

Recunoașterile silite ale reprezentanților burgheziei s-au înmulțit în etapa actuală, în legătură cu șomajul amplificat de consecințele capitaliste ale revoluției tehnico-științifice contemporane. Sociologul burghez vest-german F. Pollock scrie, de pildă, următoarele: "... aplicarea principiilor automatizării duce spre situația pe care încă mișcarea de raționalizare a lăsat-o să se întrevadă: transformarea unei părți tot mai mari a populației într-un fel de «surplus population»"³.

În condițiile socialismului, posibilitatea și necesitatea obiectivă a atragerii în activitatea socială a tuturor oamenilor muncii sînt dovezi incontestabile ale superiorității acestui sistem economic. Atragerea în întregime a forței de muncă în activitatea socială, reproducția ei lărgită sub aspect cantitativ și calitativ, este trăsătura cea mai importantă a legii socialiste a populației.

Avînd la bază posibilitățile create de relațiile de producție socialiste și acțiunea legilor economice obiective specifice socialismului, folosirea deplină și cu eficiență crescîndă a forței de muncă este unul din obiectivele principale ale politicii economice a Partidului Comunist Român.

Punerea pe prim plan a preocupării pentru folosirea deplină și cu eficiență a forței de muncă, este un rezultat firesc al concepției de bază a politicii partidului nostru promovată pe tot parcursul construcției socialismului, exprimată în *Declarația cu privire la poziția Partidului Comunist Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale*, adoptată de Plenara lărgită a C.C. al P.C.R., din aprilie 1964, conform căreia "... soluționarea cu succes a sarcinilor dezvoltării economiei depinde în primul rînd de folosirea tuturor posibilităților interne ale fiecărei țări, prin mobilizarea intensă a propriilor forțe și maxima valorificare a resurselor ei naturale"⁴. Mobili-

³ F. Pollock, *L'automation. Ses conséquences économique et sociale*. Les Éditions de Minuit, Paris, 1957.

⁴ *Declarația cu privire la poziția Partidului Muncitoresc Român în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale adoptată de Plenara C.C. al P.M.R. din aprilie 1964*, Ed. politică, București, 1964, p. 31.

zarea intensă a propriilor forțe materiale și umane rezultă din concepția fundamentală a partidului nostru, conform căreia construirea noii orînduiri, a economiei socialiste trebuie să fie opera istorică proprie a fiecărui popor.

În condițiile create de relațiile de producție socialiste și ale politicii economice științifice promovată de P.C.R., în scurt timp după eliberare a fost lichidat șomajul, însoțitor al producției capitaliste în România burghezo-mosierească. În urma creării economiei socialiste, pe măsura dezvoltării ei, participarea la activitatea socială, prestarea unei munci plătite a devenit posibilă pentru toți oamenii muncii din țara noastră. Mai mult, aceasta a devenit o îndatorire față de societate a fiecărui cetățean apt de muncă și totodată și un drept al lui, garantat prin Constituție. În articolul 18 din Constituție se arată: „În Republica Socialistă România, cetățenii au dreptul la muncă. Fiecărui cetățean i se asigură posibilitatea de a desfășura, potrivit pregătirii sale o activitate în domeniul economic, administrativ social sau cultural, remunerată după cantitatea și calitatea ei”⁵. Transformarea participării la munca socială într-un drept real și garantarea acestuia prin Constituție este una din realizările cele mai importante ale politicii partidului și statului nostru, a economiei noastre socialiste.

Importanța acordată factorului uman, utilizării sale raționale, dezvoltării multilaterale a personalității omului de către partidul și statul nostru, a dat naștere proiectului de rezoluție elaborat și prezentat din inițiativa delegației țării noastre în Comitetul economic și financiar al O.N.U. la XX-a sesiune a Adunării Generale a O.N.U., privind *Punerea în valoare și utilizarea resurselor umane*. Proiectul care are la bază experiența țării noastre în acest domeniu și își propune să împărtășească această experiență și altor țări, a fost aprobat în unanimitate, bucurîndu-se de o deosebită apreciere în special din partea țărilor în curs de dezvoltare.

Promovarea cu fermitate a politicii de folosire deplină și cu eficiență crescîndă a forței de muncă — în condițiile programului vast trasat de Congresul al IX-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970 și cu privire la valorificarea resurselor energetice și electrificarea țării în perioada 1966—1975 — este menită să grăbească ritmul dezvoltării economice, să accelereze desăvîrșirea construcției socialismului pe o treaptă superioară în etapa care urmează.

Promovînd cu consecvență această politică, partidul nostru se achită de răspunderea istorică pe care o poartă față de soarta poporului nostru, față de cea a întregului sistem mondial socialist, fapt care imprimă acestei politici un caracter și mai profund patriotic și mai profund internaționalist.

*

⁵ *Constituția Republicii Socialiste România*, p. 7.

Cele două aspecte ale folosirii forței de muncă, folosirea ei deplină și cu maximă eficiență sînt strins legate una de alta. Dar în timp ce folosirea deplină se rezolvă prin atragerea tuturor celor apti de muncă într-una din ramurile activității sociale — indiferent care —, folosirea rațională, cu eficiență crescîndă adică intensivă, presupune nu numai simpla includere în procesul de producție, ci o asemenea folosire care să dea un randament economic maxim, concretizat în producerea unei cantități maxime de valori de întrebuițare și de valori. De aceea, din punctul de vedere al folosirii ei eficiente are o importanță hotărîtoare dacă forța de muncă este inclusă în sfera productivă sau neproductivă a activității sociale; dacă în cadrul sferei productive este atrasă în ramurile cu o productivitate mai ridicată sau mai puțin ridicată, sau dacă forța de muncă este calificată sau necalificată, adică dacă depune o muncă mai mult sau puțin complexă sau simplă, și deci, în același timp, creează o cantitate mai mare sau mai mică de valori de întrebuițare și de valori.

Folosirea deplină și cu eficiență crescîndă a forței de muncă în țara noastră este rezultatul politicii economice a partidului, care a pus în centrul activității sale crearea unei industrii socialiste puternice, asigurînd creșterea cu precădere a industriei grele, cu pivotul ei: industria constructoare de mașini.

Promovînd această politică, P.C.R. a avut în vedere, de la început, că de crearea unei industrii puternice este strins legată nu numai așezarea întregii economii pe o bază tehnică nouă, nu numai menținerea independenței și suveranității țării, crearea unui belșug de produse industriale și agricole, ci și folosirea deplină și cu eficiență sporită a forței de muncă.

La Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, Gh. Gheorghiu-Dej sublinia: „Dezvoltînd industria grea, se deschid posibilitățile cele mai largi pentru utilizarea întregii forțe de muncă a poporului nostru...”⁶. Această concepție a fost reluată și subliniată în nenumărate alte documente de partid, iar o politică corespunzătoare acestei concepții a fost promovată cu consecvență pe tot parcursul construcției socialismului.

Prin construirea de noi întreprinderi, lărgirea întreprinderilor existente și sporirea capacității acestora, industrializarea socialistă sporște continuu numărul locurilor de muncă. Industrializarea socialistă creează în același timp posibilitatea angrenării forței de muncă în activitatea socială și prin faptul că atrage după sine dezvoltarea tuturor celorlalte ramuri de activitate, a transportului, comerțului, a activității științifice, social-culturale etc.

⁶ Gh. Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvîntări*, ed. a IV-a, E.S.P.L.P., București, 1955, p. 64.

Dezvoltarea industriei și a celorlalte ramuri ale economiei naționale are menirea să atragă în producție forța de muncă rezultată din sporul natural anual al populației. Industria încă mai este chemată să creeze locuri de muncă și celor care lucau în agricultură și au devenit disponibili. În primul rînd, trebuia absorbită suprapopulația agrară moștenită de la capitalism. După unele calcule, surplusul anual al populației rurale a fost, în perioada 1927—1939, de 150 000—200 000 de persoane din care industria mare prelucrătoare absorbea anual aproximativ 7500⁷. De asemenea, trebuie absorbită sistematic forța de muncă eliberată din agricultură în anii construcției socialiste în urma trecerii la marea gospodărie socialistă și a dezvoltării acesteia pe cale intensivă și multilaterală.

Dezvoltarea industriei și a altor ramuri neagricole ale economiei naționale asigură în același timp și folosirea mai eficientă a forței de muncă. Aceasta nu numai pentru că, spre deosebire de agricultură, ea asigură ocuparea permanentă și sistematică a forței de muncă, ci și pentru faptul că munca industrială este executată cu mijloace de producție mai perfecționate, că ea necesită o calificare mai înaltă și, în consecință, este mai productivă.

Politica de atragere în producție și de folosire cu eficiență crescîndă a forței de muncă pe calea industrializării socialiste, promovată cu perseverență în toți anii construcției socialiste, este reafirmată și va continua pe o treaptă superioară în perioada anilor 1965—1970.

În fundamentarea științifică a necesității obiective a continuării neabătute a industrializării socialiste, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în raportul prezentat la Congresul al IX-lea al P.C.R., a pus un accent deosebit pe problemele legate de folosirea forței de muncă. A arătat că „Industrializarea în ritm susținut a țării atrage în sectoarele industriale și în celelalte sectoare neagricole marea majoritate a populației active, aceasta fiind o premisă a desăvîrșirii construcției socialiste și a creării condițiilor pentru trecerea la comunism”⁸.

Concentrarea majorității populației active în industrie este o caracteristică importantă a țărilor industrializate. Impărțind țările lumii în trei mari grupe, J. D. Bernal, în cartea sa *Știința în istoria societății* arată că în grupul țărilor capitaliste dezvoltate, în care cuprinde S.U.A., Marea Britanie, R.F.G., Franța, Italia și alte state industriale mai mici, dintr-o populație de 400 milioane, 250 milioane sînt muncitori industriali și 150 milioane muncitori agricoli. În nucleul propriu-zis al capitalismului, în S.U.A. în statele de răsărit și din jurul marilor lacuri,

⁷ Gh. Surpat, *Pauperizarea clasei muncitoare din România burghezo-moșierească*, Ed. științifică, București, 1962, p. 132.

⁸ N. Ceaușescu, *Raportul C.C. al P.C.R. cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al VIII-lea și Congresul al IX-lea al P.C.R.* „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român”, Ed. politică, București, 1965, p. 34.

iar în Europa în regiunile industriale din Anglia și Ruhr, acest raport este și mai favorabil muncitorilor industriali.

Un alt sector al lumii capitaliste, care cuprinde celelalte regiuni din Europa și Asia, împreună cu întreaga Africă, Oceania și America Centrală și de Sud — principalele regiuni furnizoare de materii prime și alimente ale vechilor țări imperialiste —, din populația totală de 1,2 miliarde — numai 5% sînt ocupați în industrie, concentrată aproape în întregime în Japonia, singura țară industrială capitalistă din Asia.

În țările care s-au eliberat de sub dominația capitalistă și au atins diferite trepte în construirea societății socialiste și comuniste, țări care în trecut au avut o situație similară cu țările din grupa a 2-a, proporția dintre populația industrială și agricolă se îmbunătățește continuu. Populația acestor țări este de 900 milioane de oameni reprezentînd 1/3 din populația totală a lumii. Dacă includem în calcule și China, 90 milioane, adică 10% din populația totală a acestor țări sînt muncitori industriali. Dacă nu includem China, unde marea majoritate a populației o formează încă țărani, ponderea populației industriale se ridică la 25%. „Caracteristica semnificativă a acestui sector — arată J. D. Bernal — este procesul extrem de rapid de industrializare prin care trece acum”⁹.

Urmînd linia trasată de Congresul al IX-lea al P.C.R. în domeniul concentrării majorității populației active în ramurile neagricole, în perioada 1966—1970 țara noastră va face un nou și însemnat pas înainte pe calea progresului economic și social.

Continuarea neabătută a industrializării socialiste este în mod obiectiv necesară, deoarece, după cum ni se arată în continuare în Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu: „Dezvoltarea industriei duce la înflorirea orașelor noastre, la transformarea acestora în puternice centre economice și culturale, are ca urmare creșterea rîndurilor și ridicarea nivelului de pregătire a clasei muncitoare, întărirea rolului ei conducător în societatea noastră socialistă, ceea ce exercită o puternică înrîurire asupra întregii vieți sociale”¹⁰.

Documentele Congresului al IX-lea al P.C.R. ne dau indicații prețioase referitoare la calea concretă de absorbire a forței de muncă din agricultură de către industrie, în condițiile continuării neabătute a industrializării. Această problemă trebuie rezolvată nu numai prin dezvoltarea industriei în orașe, ci așa cum subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu: „O dată cu dezvoltarea industriei în orașe este necesară construirea unor întreprinderi industriale în raioanele agricole, creîndu-se astfel noi centre muncitorești, ceea ce va determina schimbări înnoitoare în viața satelor, a țărănimii”.

⁹ John Bernal, *Știința în istoria societății*, Ed. politică, București, 1964, p. 893—894.

¹⁰ N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 34.

Promovarea cu consecvență a politicii de industrializare și asigurarea folosirii depline și cu eficiență sporită a forței de muncă, vor „crea condiții — se arată în continuare în Documentele Congresului al IX-lea al P.C.R. — pentru lichidarea rămănerii în urmă de veacuri a satului față de oraș, pentru reducerea treptată a deosebirilor dintre oraș și sat, pentru ridicarea social-culturală a satului la un nivel de viață civilizat”¹¹. „Aceasta este singura cale care duce spre progres și civilizație, spre ridicarea standardului de viață...”¹².

Care sînt schimbările, modificările rezultate din aplicarea consecventă a politicii P.C.R., de folosire deplină a forței de muncă în țara noastră?

Rezultatul principal al folosirii depline a forței de muncă constă în faptul că sînt incluși în măsură crescîndă în activitatea socială cei apti de muncă, și o dată cu aceasta crește rapid volumul forței de muncă utilizate; creșterea rapidă a populației ocupate are loc datorită creșterii numărului salariaților; iar aceasta din urmă are loc în primul rînd în urma creșterii numărului muncitorilor.

Rezultatele politicii de folosire deplină a forței de muncă se concretizează, înainte de toate, în creșterea rapidă numerică a forței de muncă ocupate și o dată cu aceasta în schimbarea raportului între populația ocupată și populația totală.

În urma promovării consecvente a progresului tehnic, creșterea producției în economia țării noastre se realizează nu în principal datorită creșterii proporționale a forței de muncă ocupate în economia națională, ci datorită creșterii continue și în ritm rapid a productivității muncii. Creșterea productivității muncii se caracterizează prin faptul că, o cantitate descrescîndă de muncă vie pune în mișcare o cantitate crescîndă de muncă materializată. Acest lucru se poate constata în industria noastră, în raportul dintre dinamica fondurilor fixe productive și dinamica populației ocupate. În timp ce în industrie în perioada 1950—1964 fondurile fixe productive s-au mărit de 3,27 ori¹³, numărul salariaților din industrie s-a mărit de 1,95 ori¹⁴.

Datorită faptului că sporirea productivității muncii este calea principală a creșterii producției, aceasta din urmă nu este însoțită de o sporire corespunzătoare a forței de muncă ocupate. Astfel, în perioada 1950—1964, în condițiile creșterii productivității muncii în industrie

¹¹ N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 35.

¹² N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 35.

¹³ *Anuarul statistic al R.P.R.*, 1965, p. 104.

¹⁴ *Anuarul statistic al R.P.R.* 1965, p. 117.

de 3,2 ori¹⁵, pe salariat, producția industrială a sporit de 5,74 ori¹⁶, iar numărul salariaților numai de 1,95 ori¹⁷.

Din datele referitoare la creșterea producției industriale și a productivității muncii se poate ajunge la concluzia că, pentru obținerea producției industriale a anului 1965, a fost nevoie de o forță de muncă de 3 ori mai puțin numeroasă decât cea care ar fi fost necesară dacă nivelul productivității muncii s-ar fi menținut la nivelul anului 1950.

Cu toate acestea, o caracteristică esențială a economiei noastre constă în aceea că, *forța de muncă ocupată în diferite sfere ale activității sociale, în toți anii construcției socialiste a crescut în ritm rapid.*

Explicația o găsim în îmbinarea celor două căi — intensivă și extensivă, — a dezvoltării producției industriale. An de an, însemnate sporuri ale producției se obțin, pe lângă sporirea productivității muncii, pe calea construirii de noi întreprinderi, pe calea atragerii de noi forțe de muncă.

Mai mult chiar, în anii construcției socialiste și în special în perioada șesenalului *numărul populației ocupate a crescut mai rapid decât numărul populației devenite aptă de muncă datorită sporului natural al populației.* Acest lucru reiese clar din tabelul 1.

Tabel 1

Dinamica populației în vîrstă aptă de muncă și a populației ocupate, în perioada 1951—1964¹⁸ (în ‰-e)

Categoriile de populație	1951	1955	1959	1964
În vîrstă aptă de muncă	100,0	107,2	110,8	112,8
Ocupată	100,0	109,2	113,1	114,6

Creșterea populației în vîrstă aptă de muncă, cu 12,8% în perioada 1951—1964, a fost însoțită de o creștere cu 14,6% a forței de muncă ocupate, ceea ce arată că ritmul intens de dezvoltare a economiei noastre naționale nu numai că a asigurat folosirea întregului spor al populației în vîrstă aptă de muncă dat de sporul natural, ci a necesitat și atragerea unui număr de persoane în plus (de exemplu, a femeilor din gospodăria casnică, încadrarea în producție a absolvenților din învățămîntul de toate gradele). Această caracteristică a economiei noastre ne apare și mai evidentă, dacă avem în vedere că între anii 1960—1964, luînd ca an de bază anul 1959, populația a

¹⁵ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 97.

¹⁶ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 97.

¹⁷ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 117.

¹⁸ Dezvoltarea economică a României 1944—1964. Ed. Academiei R.P.R., București, 1964, p. 196.

crescut cu 4%, iar numărul populației ocupate (pe calea creșterii salariaților) cu 35%¹⁹.

În urma creșterii rapide a populației ocupate sau active, se modifică corelația existentă între aceasta și totalul populației. Importanța acestei corelații constă în faptul că ea este expresia progresului economic și creșterii bunăstării, deoarece *o dată cu creșterea populației active se micșorează numărul populației întreținute sau pasive ce revine pe cap de populație activă*. Desigur, aici trebuie să avem în vedere și anumite impedimente de ordin social și natural, dintre care cele sociale au fost înlăturate în urma lichidării sistemului capitalist. Cele naturale există și vor exista, deoarece la atragerea populației în procesul de producție trebuie să luăm în considerare, în primul rînd, nu întreaga populație, ci numai cea aptă de muncă²⁰, iar în al doilea rînd, numărul mare al tinerilor trecuți de 16 ani care sînt considerați apti de muncă, dar sînt incluși în procesul de învățămînt fără să fie încadrați, în același timp, în vreunul din domeniile activității sociale.

Sporirea rapidă a populației active prin atragerea în producție a populației apte de muncă, este o mărturie a dinamismului excepțional, a dialecticii interne a dezvoltării economiei noastre socialiste. În timp ce progresul tehnic, revoluția tehnico-științifică contemporană acționează în direcția reducerii necesarului de forță de muncă, politica de industrializare socialistă extinde posibilitățile de atragere de noi forțe de muncă în producție, în proporții care permit nu numai absorbirea în întregime a excedentului natural anual, ci ne obligă să recurgem și la alte surse completatoare.

Creșterea populației ocupate în sine nu este un indicator sigur pentru caracterizarea unei eficiențe economice ridicate în folosirea forței de muncă. În țările slab dezvoltate din punct de vedere economic, în dosul unei numeroase populații ocupate se poate ascunde o industrie cu un nivel tehnic scăzut, o agricultură extensivă cu o supra-populație latentă numeroasă, în general o eficiență scăzută în utilizarea forței de muncă. Creșterea populației ocupate este o caracteristică a unei rapide dezvoltări economice, dacă are loc pe calea creșterii salariaților din economie. În rîndurile salariaților se încadrează nu numai populația care a ajuns la vîrsta corespunzătoare intrării într-o sferă sau alta a activității sociale, dar treptat și o parte, din ce în ce mai însemnată, a populației active nesalariate (aceasta în urma schimbărilor structurale în repartizarea forței de muncă între industrie, celelalte ramuri neagricole și agricultură).

¹⁹ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 98.

²⁰ Statistica noastră, conform legislației în vigoare, înregistrează în cadrul populației în vîrstă aptă de muncă persoanele de sex masculin avînd între 16—59 ani împliniți și persoanele de sex feminin între 16—54 ani împliniți.

În anii construcției socialiste numărul salariaților a crescut după cum reiese din tabelul 2²¹.

Tabel 2

1950	1955	1959	1964	1965
2123 mii	2948 mii	3058 mii	4116 mii	4358 mii

Cifrele globale care se referă la ansamblul economiei naționale includ o dezvoltare foarte diferențiată a numărului salariaților din economie în funcție de ramurile acesteia. Cea mai mare creștere a numărului salariaților o constatăm în acele ramuri ale economiei naționale care sînt strîns legate de industrializarea socialistă, de asigurarea economiei naționale cu tehnica dezvoltată, sau în care (de exemplu în agricultură) ritmul progresului tehnic și a aplicării celor mai noi rezultate ale științei iau o amploare deosebită.

În urma creșterii rapide a numărului salariaților s-au format noi proporții între populația ocupată și cea salariată. A crescut ponderea salariaților în totalul forței de muncă ocupată. Structura forței de muncă ocupată în anul 1964 se prezintă în felul următor:²³

Total populație ocupată = 100%

Țărănime cooperativizată	52%
Salariați (muncitori, personal tehnic și administrativ)	40%
Mici meșteșugari cooperativizați	4,4%
Țărani necooperativizați, mici meșteșugari și alte categorii	3,5%

Ponderea salariaților în totalul populației ocupate a crescut deosebit de rapid în perioada șesenalului, perioadă în care numărul salariaților a sporit cu 1,3 milioane²⁴, depășind prevederile Congresului al VIII-lea. În consecință, numărul salariaților ce revin la 1000 de locuitori a crescut de la 130 în 1950, la 220 în 1964²⁵. Cu toate că trăsătura cea mai caracteristică a dezvoltării economiei noastre în perioada 1966—70 va fi progresul tehnic rapid și aplicarea multilaterală în producție a rezultatelor cercetării științifice, numărul salariaților și în această perioadă va înregistra o creștere rapidă. În eco-

²¹ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 114—115.

²² La calculul numărului salariaților am avut în vedere cifrele cuprinse în Raportul tovarășului Nicolae Ceaușescu, prezentat la Congresul al IX-lea al P.C.R. Vezi „Congresul al IX-lea al P.C.R.” Ed. politică, București, 1965, p. 29.

²³ I. Păcurariu, *Dezvoltarea economică a României și reproducția forței de muncă*, „Lupta de clasă”, 7/1964, p. 7.

²⁴ N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 29.

²⁵ Calculat pe baza datelor din „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 65, 114—115.

nomia națională vor fi încadrați 900 000²⁶ de noi salariați, numărul lor total ridicându-se în 1970 la 5 258 000²⁷. În dezvoltarea economiei noastre, îndeplinirea acestei sarcini va marca un salt calitativ: *fiecare al patrulea cetățean al țării va fi încadrat ca salariat într-una din ramurile activității sociale.*

Strîns legat de industrializarea socialistă, *creșterea numărului salariaților în economia noastră națională are loc, în primul rînd, pe calea creșterii numărului de muncitori.* Creșterea rapidă a numărului muncitorilor, și în urma acesteia a ponderii lor, este foarte importantă din punctul de vedere al dezvoltării întregii societăți, deoarece muncitorii sînt principalii producători ai bunurilor materiale și o dată cu aceasta a tuturor valorilor existente în societate. Dinamica numărului salariaților și a muncitorilor în perioada 1950—1964 a înregistrat evoluția ce reiese din tabelul 3.

Tabel 3

Dinamica numărului mediu scriptic al salariaților și al muncitorilor²⁸
1950 = 100

	1955	1959	1964
Total salariați	139	144	194
Muncitori	161	175	242

Exprimînd creșterea în cifre absolute, arătăm că numărul salariaților, în această perioadă, a crescut de la 2 123 000 la 4 116 000, iar cel al muncitorilor de la 1 222 900 la 2 962 500. Înregistrînd aceste creșteri, structura salariaților pe categorii de salariați, în anul 1964, se prezintă în felul următor:²⁹

Salariați pe categorii la 31 decembrie 1964

Total salariați	=	100%
Muncitori		70,8%
Ingineri tehnicieni și personal de specialitate etc.		16,8%
Funcționari		8,2%
Personal de serviciu, pază și pompieri		4,2%

²⁶ Directivele Congresului al IX-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970. „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român”, Ed. politică, București, 1965, p. 780.

²⁷ Calculat pe baza datelor din „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 114—115. N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 29. Directivele Congresului al IX-lea al PCR., cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970, „Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român”, Ed. politică, București, 1965, p. 780.

²⁸ Pe baza tabelului din „Anuarul statistic al R.P.R. 1965”, p. 116—117, 118—119.

²⁹ Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 108—112

Observăm că, din totalul salariaților, categoria de muncitori are ponderea cea mai importantă. Sporirea acestora la 70,8% din totalul salariaților stă la baza întăririi rolului conducător al clasei muncitoare în întreaga viață economică, politică și socială, ea înseamnă întărirea bazei muncitorești a puterii noastre populare.

Utilizarea forței de muncă cu eficiență crescândă necesită în primul rînd o proporție corespunzătoare între forța de muncă ocupată în sfera producției materiale și sfera neproductivă. Deși cei din sfera neproductivă depun o muncă utilă din punctul de vedere al întregii societăți, munca lor nu este producătoare de valori de întrebuințare și de valori, ei nu participă la producerea ci numai la consumarea valorilor create în societate.

În anii construcției socialismului proporția care s-a format între cele două sfere ale activității sociale, corespunde cerințelor folosirii cu eficiență crescândă a forței de muncă. Deși sporirea numărului celor ocupați în sfera neproductivă este legată de dezvoltarea societății și rezultă din esența socialismului (de exemplu în învățămînt, cultură, asistență medicală, etc.), în anii care au trecut, masa principală a celor apți de muncă a fost atrasă în ramurile sferei producției materiale în industrie, agricultură, construcții, transport, telecomunicații etc.

Din punctul de vedere al folosirii eficiente a forței de muncă are o importanță deosebită repartizarea acesteia între diferitele ramuri ale producției materiale. Aceasta prezintă diferențe simțitoare în gradul de eficacitate cu care este cheltuită munca în funcție de gradul de înzestrare tehnică, de organizarea muncii, de complexitatea muncii depuse, etc.

Schimbările structurale în repartizarea pe ramuri a forței de muncă sînt rezultatul schimbărilor de structură din economia noastră națională, apărute în procesul creării și perfecționării bazei tehnico-materiale a socialismului, legate de crearea unei industrii socialiste puternice, de promovarea consecventă a progresului tehnic, de apariția noilor ramuri ale industriei, de revoluția tehnico-științifică, de procesul de accelerare a concentrării și adîncirea specializării și de valorificarea superioară a bogățiilor noastre naturale. Tendința care s-a manifestat în acești ani în repartizarea pe ramuri a forței de muncă a constat în aceea că, *forța de muncă a fost atrasă în primul rînd în ramurile cu eficiență economică mai ridicată, adică în industrie și în celelalte ramuri neagricole, iar forța de muncă ocupată în agricultură a scăzut.*

Aceste schimbări sînt ilustrate de cifrele cuprinse în tabelul 4³⁰.

³⁰ Intocmit pe baza tabelului din „Anuarul statistic al R.P.R. 1965” p. 112—113.

Tabel 4

	1950	1955	1959	1964
Total populație ocupată	100 %	100 %	100 %	100 %
În sfera producției materiale	92,6%	92,5%	91,7%	89,6%
Industrie	12,0%	13,1%	14,2%	18,2%
Construcții	2,2%	4,3%	3,9%	6,5%
Agricultură	74,1%	69,5%	68,0%	58,0%
Silvicultură	0,2%	0,2%	0,2%	0,2%
Transportul de mărfuri	1,3%	1,7%	1,7%	2,2%
Telecomunicații care deservește producția	0,1%	0,1%	0,1%	0,2%
Circulația mărfurilor	2,5%	3,3%	3,3%	3,8%
Alte ramuri	0,2%	0,3%	0,3%	0,5%

Din datele cuprinse în tabel reiese că ponderea populației ocupate a crescut cel mai mult în industrie. Constatăm o creștere și în celelalte ramuri ale producției materiale neagricole, iar în agricultură o scădere continuă și destul de însemnată.

Sporirea ponderii populației ocupate în industrie și în celelalte ramuri neagricole precum și micșorarea ei în agricultură înseamnă un progres în folosirea cu eficiență crescândă a forței de muncă. Gradul mai ridicat de eficiență a muncii depuse în industrie și în celelalte ramuri neagricole apare evidentă din datele potrivit cărora: „venitul național pe o persoană ocupată în industrie este de cca 6 ori mai mare decât în agricultură, în transporturi de aproximativ 4 ori, în construcții de circa 2,5 ori³¹. Același lucru este oglindit și în cifrele privitoare la aportul lucrătorilor industriali și agricoli la crearea venitului național. În anul 1964: „deși numărul lucrătorilor din industrie reprezintă mai puțin de 1/3 din efectivul celor ocupați în agricultură, contribuția lucrătorilor industriali la crearea venitului național este de peste 1,7 ori mai mare, în comparație cu aceea adusă de lucrătorii agricoli”³².

Din aceste date rezultă că, în folosirea forței de muncă, industria și celelalte ramuri neagricole prezintă un grad ridicat de eficiență, agricultura și diferitele ramuri și subramuri ale ei având o eficiență de câteva ori mai mică. Politică de dezvoltare intensivă și multilaterală a agriculturii, mecanizarea, chimizarea, electrificarea, folosirea agrotehnicii moderne va reduce acest decalaj în perioada 1966—1970. Totuși, între ramurile neagricole și agricole, și în această perioadă se vor menține deosebiri importante.

³¹ S. Țaigăr, *Un fond de aur al patriei*, „Scinteia”, nr. 6675 din 10 iulie 1965.

³² P. Rotaru și P. Veiner, *Schimbări în structura pe ramuri a economiei naționale și creșterea eficienței producției sociale*, „Probleme economice”, nr. 7/1965, p. 116.

Trebuie subliniat faptul că, numărul salariaților din industrie nu a crescut uniform, ci diferențiat pe ramuri și subramuri. Numărul salariaților a crescut deosebit de rapid, întrecînd media creșterii pe ansamblul industriei, în ramurile-cheie ale economiei naționale ca: industria energetică, industria constructoare de mașini, industria chimică și metalurgia feroasă, cu toate că acestea sînt ramurile care înregistrează și din punctul de vedere al progresului tehnic realizările cele mai importante.

Creșterea numerică și a ponderii forței de muncă utilizate în ramurile hotărîtoare ale industriei, poate fi privită ca un indice al folosirii eficiente a forței de muncă în mod direct. Datorită atenției deosebite a partidului și a conducerii de stat, aceste ramuri au un nivel tehnic deosebit de ridicat, pretind o muncă de un grad înalt de complexitate și dau o productivitate ridicată.

Rezumîndu-ne însă numai la acest aspect am îngusta problema folosirii eficiente a forței de muncă.

Atrăgînd și folosind forța de muncă în aceste ramuri creăm totodată condițiile pentru folosirea ei cu eficiență sporită în tot restul economiei, deoarece ramurile ca industria constructoare de mașini, siderurgia, industria chimică, industria energetică produc mijloace de producție pentru celelalte ramuri ale economiei naționale. Mașinile și utilajele cu un înalt nivel tehnic, materia primă cu însușiri superioare și de bună calitate reprezintă una din condițiile de bază ca munca, în toate celelalte ramuri ale economiei naționale, să fie cheltuită cu o eficiență superioară.

Astfel, munca depusă în ramura electroenergetică reprezintă o premisă esențială pentru introducerea și extinderea mecanizării și automatizării în întreaga economie, pentru promovarea unei tehnologii moderne. Forța de muncă utilizată în industria constructoare de mașini creează condiții pentru reutilizarea tehnică a întregii economii naționale cu tehnica cea mai modernă. Munca cheltuită în industria chimică, în producția de îngrășăminte chimice de exemplu, duce la ridicarea eficienței muncii cheltuite în agricultură, deoarece — așa cum rezultă din cercetările unor specialiști din țara noastră — folosind un kg de substanță activă (azot—fosfor—potasiu) se obține un spor de 5 kg la cereale boabe, 4 kg la floarea soarelui, 30 kg la cartofi, 15 kg la legume, 6—7 kg la fructe și struguri, etc.³³

În timp ce în industrie folosirea forței de muncă cu eficiență crescîndă determină creșterea continuă a populației ocupate, în agricultură, dimpotrivă, progresul economic și social se manifestă în scăderea absolută și a ponderii populației ocupate în această ramură. Astfel, așa cum rezultă și din tabelul 4, dacă în 1950 agricultura concentra 74,1% din

³³ *Probleme ale dezvoltării și consolidării agriculturii socialiste*, Ed. Academiei R.P.R., 1960, p. 299—300.

totalul populației, în decurs de 14 ani această pondere s-a redus la 58,0%.

Întărirea economico-organizatorică a unităților agricole socialiste și dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii vor avea ca urmare creșterea productivității muncii și, o dată cu aceasta, scăderea în continuare a numărului și a ponderii celor ocupați în agricultură. Conform sarcinilor prevăzute în Directivele Congresului al IX-lea al P.C.R. ponderea celor care lucrează în agricultură va scădea pînă în 1970 la 50% din întreaga populație ocupată a țării³⁴. Calea concretă de îndeplinire a acestei schimbări structurale este eliberarea treptată a forței de muncă din agricultură și atragerea ei în ramurile industriei și în alte ramuri neagricole. Creșterea numărului salariaților în perioada 1960—1965 cu 1,3 milioane a fost posibilă numai în condițiile în care din agricultură s-au eliberat peste 500 000 de oameni. De asemenea, sporirea numărului salariaților din economia națională în perioada cincinalului cu 900 000, se realizează prin eliberarea unui număr de 400 000 de oameni din agricultură³⁵ și atragerea lor în rîndul salariaților în ramurile neagricole ale economiei naționale.

Eliberarea forței de muncă din agricultură este rezultatul creșterii productivității muncii și al schimbării ponderii dintre munca vie și munca materializată în această ramură. Reducerea ponderii muncii vii și creșterea ponderii muncii materializate în condițiile reducerii cantității totale de muncă consumate pentru producerea unității de produs se manifestă din punctul de vedere al forței de muncă, prin reducerea treptată a numărului de forță de muncă folosită pe ansamblul agriculturii.

Printre factorii cei mai importanți care au adus modificări în anii construcției socialiste în folosirea cu eficiență crescîndă a forței de muncă, trebuie să includem și acele schimbări care au avut loc în *raportul dintre forța de muncă calificată și necalificată*.

Munca simplă, necalificată, brută înseamnă o irosire a forței de muncă a omului, a capacității, a potențialului fizic și intelectual al acestuia. Munca simplă creează în unitatea de timp cantități reduse de valoare, produse cu un grad scăzut de prelucrare industrială, de joasă tehnicitate, de proastă calitate. Acest fel de utilizare nu înseamnă numai irosirea potențialului uman, dar și o gospodărire prădalnică, nerațională a bogățiilor țării, pe care forța de muncă o prelucrează ca obiect natural al muncii sau ca materie primă. Acest fel de a cheltui forța de muncă disponibilă creează o situație dezavantajoasă și din punctul de vedere al relațiilor cu alte țări.

³⁴ Directivele Congresului al IX-lea al P.C.R. cu privire la dezvoltarea economiei naționale în perioada 1966—1970. „Congresul al IX-lea al P.C.R.”, Ed. politică, București, 1965, p. 780.

³⁵ *Ibidem*.

Politica partidului nostru îndreptată către valorificarea superioară a resurselor noastre naturale pe calea măririi gradului de prelucrare industrială a acestora, de ridicare continuă a nivelului tehnic al producției, de îmbunătățire a calității produselor, de ridicare a eficienței întregii activități economice a avut ca rezultat înlocuirea treptată a forței de muncă necalificate cu cea calificată, a forței de muncă inferior calificate cu cea cu o calificare superioară și, o dată cu aceasta, folosirea forței de muncă în condițiile unei eficiențe din ce în ce mai ridicate.

Dacă în ajunul celui de-al doilea război mondial, în economia României burghezo-moșierești numai aproximativ 20—25% din forța de muncă ocupată era calificată, astăzi ponderea forței de muncă calificată se ridică la 70—80% din totalul forței de muncă ocupate. *Creșterea mai rapidă a forței de muncă calificate exprimate în creșterea mai rapidă a numărului inginerilor, tehnicienilor, a maștrilor, a muncitorilor calificați, în raport cu numărul total de salariați și muncitori, este caracteristică tuturor ramurilor economiei naționale.*

În industrie, de pildă, în 1962 comparativ cu 1938, numărul inginerilor și tehnicienilor a crescut de aproape 6,9 ori, în timp ce numărul muncitorilor a crescut numai de 3,6 ori. Astfel, s-a micșorat numărul de muncitori care revin la un inginer și la un tehnician de la 23 la 12. În ramurile principale ale industriei, îndeosebi în industria producătoare de mijloace de producție, această creștere a fost și mai pronunțată. În industria metalurgică și constructoare de mașini numărul inginerilor și tehnicienilor a crescut în aceeași perioadă de 17,5 ori, iar al muncitorilor de 7,7 ori; în industria chimică de 7,3 ori și respectiv de 3,4 ori. În 1962, la un inginer și un tehnician reveneau în medie 5 muncitori în industria energiei electrice și termice, mai puțin de 8 muncitori în industria constructoare de mașini, circa 9 muncitori în industria petrolului, etc.³⁶.

Înlocuirea treptată a muncii simple cu munca complexă, a muncii necalificate cu munca calificată este un fenomen caracteristic și în agricultura noastră socialistă. Aceasta duce la modificări importante în folosirea forței de muncă din agricultură. Astfel, *în timp ce populația ocupată în agricultură scade și manifestă o tendință de scădere și pentru viitor, forța de muncă cu calificare medie și superioară crește.*

În decurs de 12 ani, între 1951—1963, numărul specialiștilor agricoli cu studii medii a crescut de 7 ori (de la 3162 la 22 000) iar al celor cu studii superioare de 3,3 ori (de la 5533 la 18 300). La începutul anului 1964 au revenit 669 ha teren agricol la un specialist cu studii medii și 805 ha la un specialist cu studii superioare, față de 4521 ha și respectiv 2584 ha cit reveneau în 1951³⁷.

³⁶ *Dezvoltarea economică a României. 1944—1964.* Ed. Academiei R.P.R. București, 1964, p. 209.

³⁷ *Ibidem*, p. 237.

Folosirea cu eficiență crescândă a forței de muncă se manifestă nu numai în faptul că în cadrul totalului de forță de muncă crește numărul forței de muncă calificate, ci și în faptul că, în urma ridicării gradului de calificare a forței de muncă în toate domeniile de activitate, munca complexă se ridică pe o treaptă din ce în ce mai superioară. De asemenea, au loc schimbări importante și în caracterul muncii simple înseși. Ridicarea nivelului general de cunoștințe ale muncitorimii și țărănimii noastre are ca rezultat că munca medie simplă apare și ea pe o treaptă superioară celei anterioare. „Munca medie simplă — spune Marx, — își schimbă caracterul după diferitele țări și epoci de civilizație, într-o societate dată ea este însă determinată”³⁸.

Documentele Congresului al IX-lea al P.C.R. conțin prevederi importante cu privire la calificarea forței de muncă. „Va cunoaște o largă dezvoltare învățământul profesional care trebuie să corespundă tot mai bine sarcinilor noi și de perspectivă ale economiei naționale, să pregătească viitori muncitori și maiștri capabili să minuiască cu pricepere instalațiile, mașinile și utilajele perfecționate de care dispun întreprinderile. Până în 1970 vor fi pregătiți peste 310 000 muncitori calificați.”³⁹ De asemenea, se arată că, îndeplinirea sarcinilor înscrise în Directive necesită pregătirea unui număr tot mai mare de cadre cu calificare superioară pentru toate domeniile de activitate. „În perioada 1966—1970 vor absolvi institutele de învățământ superior 110 000 de specialiști — ingineri, economiști, profesori, medici și alții. Un accent deosebit se va pune pe învățământul superior tehnic și economic”⁴⁰. Cu aceste prevederi Congresul al IX-lea al P.C.R. trasează sarcini importante pentru sporirea forței de muncă calificate și modifică în continuare raportul dintre forța de muncă necalificată și cea calificată în favoarea acesteia din urmă.

*

Practica economică din țara noastră, rezultatele obținute în domeniul folosirii forței de muncă cu eficiență crescândă, dau o ripostă fundamentală și convingătoare acelor teorii străine de spiritul marxism—leninismului, care preconizează transferarea forței de muncă dintr-o țară socialistă, din cele mai puțin dezvoltate, în alta, sau celor care, ca Jiří Novozamský, în cartea lui intitulată: *Egalizarea nivelurilor economice ale țărilor membre ale C.A.E.R.* arată că: „... în aceste țări [se referă la țările socialiste care au moștenit o economie mai puțin dezvoltată] nu ne putem orienta numai spre deplasarea forțelor de muncă în ramurile industriale cu o mai înaltă productivitate a muncii sociale, ci și spre forme de dezvoltare extensive, unde crește folosirea

³⁸ K. Marx, *Capitalul*, vol. I, E.S.P.L.P., București, 1957, p. 84.

³⁹ N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 62.

⁴⁰ N. Ceaușescu, *op. cit.*, p. 63.

forței de muncă în ramurile cu o productivitate mai scăzută a muncii, adică în special în agricultură⁴¹.

Transferarea forței de muncă dintr-o țară socialistă în alta pentru a găsi utilizare, sau orientarea acesteia spre o agricultură extensivă sînt practici complet străine de politica partidului nostru. O asemenea orientare ar fi însemnat pentru țara noastră nu lichidarea înapoierii tehnico-economice moștenite de la România burghezo-moșierească ci adîncirea acestei înapoieri, menținerea României în situația unei țări slab dezvoltate, anexă agrară și furnizoare de materii prime pentru statele industriale.

Promovînd cu fermitate politica de industrializare socialistă, partidul nostru a rezolvat uriașa sarcină de a folosi în întregime și cu eficiență crescîndă forța de muncă — principala forță de producție a societății —, a transformat aceasta într-un factor deosebit de important al dezvoltării sociale, al înapoierii noastre rapide pe calea de-săvîrșirii construcției socialiste pe o treaptă superioară.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПОЛНОГО И С РАСТУЩЕЙ ЭФФЕКТИВНОСТЬЮ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ РАБОЧЕЙ СИЛЫ В СФЕРЕ МАТЕРИАЛЬНОГО ПРОИЗ- ВОДСТВА ЭКОНОМИКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКОЙ РЕСПУБЛИКИ РУМЫНИИ

(Р е з ю м е)

Автор статьи выявляет на основе документов IX-го Съезда РКП и других партийных документов значение, которое уделяется в народном хозяйстве нашей страны полному и с растущей эффективностью использованию рабочей силы, являющейся главной производительной силой общества.

Политика полного и эффективного использования рабочей силы имеет в своей основе социалистическую индустриализацию, которая посредством развития в первую очередь тяжелой промышленности, а также путём развития отраслей народного хозяйства, связанных с промышленностью, торговлей, транспортом и т. д., создаёт возможность полного привлечения рабочей силы и её использование с повышенной эффективностью.

В дальнейшем автор показывает конкретные результаты этой политики в сфере материального производства народного хозяйства Социалистической Республики Румынии. Показывается, что в течение социалистического строительства возрасла численность населения, занятого в производстве, причём значительно улучшилось отношение между населением, занятым в производстве, и населением, находящимся на содержании. Возрастание численности населения, занятого в производстве, произошло в первую очередь, за счёт повышения количества занятых рабочих.

С точки зрения использования с растущей эффективностью рабочей силы решающими являются изменения в структуре населения, занятого в производстве, по сферам и отраслям, главным образом изменения в сельскохозяйственных и несельскохозяй-

⁴¹ Jiří Novozámský, *Egalizarea nivelurilor economice ale țărilor membre ale C.A.E.R.* Praga, 1964. p. 55. Citat după: Dana Voinea, Nicolae Belli, *Cu privire la egalizarea nivelurilor economice ale țărilor membre ale C.A.E.R.* „Lupta de clasă” 1/1965.

ственных отраслях, а также изменения в отношении между квалифицированной и неквалифицированной рабочей силой.

Автор заканчивает статью критикой некоторых теорий, чуждых линии нашей партии, касающихся использования рабочей силы, причём он показывает, что наиболее убедительными аргументами против этих теорий являются большие достижения народного хозяйства нашей страны в полном и с растущей эффективностью использовании рабочей силы.

ASPECTS DU PLEIN EMPLOI, AVEC EFFICACITÉ CROISSANTE, DE LA FORCE DE TRAVAIL DANS LA SPHÈRE DE LA PRODUCTION MATÉRIELLE DE L'ÉCONOMIE EN ROUMANIE SOCIALISTE

(Résumé)

S'appuyant sur les Documents du IXe Congrès du P.C.R. et sur d'autres documents provenant du parti, l'auteur met en évidence l'importance attribuée, dans l'économie de notre pays, à la politique de plein emploi, à l'efficacité croissante de la force de travail, principale force de production de la société.

Cette politique a pour base l'industrialisation socialiste qui, par le développement en première ligne de l'industrie lourde ainsi que des branches de l'industrie nationale liées à l'industrie, au commerce, aux transports etc., crée la possibilité d'attirer *en entier* la force de travail et de l'employer avec une efficacité supérieure.

L'auteur expose ensuite les résultats concrets de cette politique dans la sphère de la production matérielle de l'économie roumaine actuelle; elle montre que, durant toute la période de construction socialiste, le chiffre de la population employée s'est accru et que le rapport entre cette dernière et la population entretenue s'est considérablement amélioré. L'augmentation de la population en emploi s'est produite en raison de la multiplication des salariés, en premier lieu des ouvriers.

Au point de vue de l'emploi avec efficacité croissante de la force de travail, les changements de structure, par sphères et par branches, de la population employée sont décisifs, particulièrement entre branches agricoles et non-agricoles, ainsi que les modifications du rapport entre les forces de travail qualifiées et non-qualifiées.

L'auteur conclut en critiquant certaines théories étrangères à la politique de notre parti, relatives à l'emploi de la force de travail, et elle montre que les arguments les plus convaincants contre ces théories sont précisément les résultats importants obtenus par l'économie de notre pays dans le plein emploi, à efficacité croissante de la force de travail.

PROBLEME ALE REGULARIZĂRII BUGETARE INTERIOARE REGIONALE

de

AUREL GIURGIU, BÉLA CSÁKÁNY și CONSTANTIN TULAI

I. Conținutul și necesitatea regularizării bugetare. Cunoașterea temeinică a învățaturii marxist—leniniste și aplicarea consecvent creatoare a acesteia în opera de construcție a socialismului în țara noastră a stat la baza fundamentării științifice a politicii economice a P.C.R.

Călăuzit cu înțelepciune de către partid, harnicul și talentatul nostru popor, traducând cu entuziasm în viață principalele obiective ale politicii economice a partidului și guvernului, a repurtat succese remarcabile în dezvoltarea armonioasă a economiei naționale.

Ritmul înalt de dezvoltare a economiei naționale, repartizarea rațională a forțelor de producție pe întreg cuprinsul țării și, ca urmare, ridicarea potențialului economic al tuturor regiunilor, alături de diversificarea ramurilor producției materiale, reprezintă numai câteva din trăsăturile caracteristice ale dezvoltării României socialiste.

Urmărind cu consecvență ridicarea nivelului de trai al populației și veghind neconținut asupra consolidării independenței și suveranității naționale a țării, P.C.R. a pus în centrul politicii sale industrializarea socialistă — bază sigură a progresului întregii economii.

Ca urmare a concentrării principalelor forțe materiale, bănești și de muncă spre realizarea acestui scop, creșterea medie anuală a producției industriale, în anii șesenalului, a fost de 14,5%, ceea ce a avut ca urmare ca în 1965 producția industrială să fie de 2,25 ori mai mare decît în 1959.

Preocuparea pentru dezvoltarea cu prioritate a producției mijloacelor de producție s-a concretizat în realizarea unor ritmuri medii anuale deosebit de ridicate în dezvoltarea industriei energiei electrice, chimiei, siderurgiei și a construcției de mașini.

În anii șesenalului, prin cooperativizarea agriculturii s-au creat condițiile social-economice necesare sporirii producției agricole în toate regiunile și ridicării nivelului de trai material și spiritual al țărănimii muncitoare.

În anii următori, politica P.C.R. este îndreptată spre continuarea în ritm susținut a industrializării țării, ca o premisă esențială a desăvîșirii construcției socialiste.

Congresul al IX-lea al P.C.R. a argumentat strălucit această necesitate: „Viitorul plan cincinal va asigura o structură tot mai echilibrată a economiei naționale, dezvoltarea armonioasă a tuturor ramurilor industriale. Pentru a se crea condițiile necesare reproducției socialiste lărgite, producția mijloacelor de producție va crește cu prioritate într-un ritm mediu anual de 11%. În scopul satisfacerii într-o măsură mai mare a cerințelor populației, producția bunurilor de consum va crește într-un ritm de aproximativ 10%”¹.

Continuînd în ritm susținut industrializarea socialistă, partidul acordă o atenție tot mai mare dezvoltării agriculturii. Măsurile concrete, inițiate de Plenara C.C. al P.C.R. din 11—12 noiembrie 1965, pe lângă îmbunătățirile organizatorice aduse modului de conducere a agriculturii, prevăd extinderea și diversificarea mecanizării lucrărilor agricole și folosirea pe o scară mai largă a îngrășămintelor chimice.

O trăsătură caracteristică a politicii economice a P.C.R. și statului nostru, oglindită în toate măsurile luate pentru dezvoltarea economiei, o constituie și repartizarea rațională a forțelor de producție pe întreg cuprinsul țării pentru continua ridicare a regiunilor și raioanelor mai slab dezvoltate din punct de vedere economic.

Concretizarea acestei politici a adus modificări substanțiale în geografia economică a României, răsturnînd valori și noțiuni tradiționale. Regiuni tradițional agrare, în anii construcției socialiste, au devenit regiuni cu o puternică industrie modernă, ocupînd un loc de seamă în concertul industrial al patriei.

Dezvoltarea armonioasă a tuturor regiunilor țării este o trăsătură caracteristică a economiei noastre naționale, ca un tot unitar.

În desăvîșirea construcției socialiste, în virtutea unor condiții obiective bine determinate, statul nostru folosește finanțele cu toate categoriile lor.

O deosebită importanță în complexul relațiilor financiare o are bugetul de stat, ca principală verigă a sistemului financiar și ca plan financiar de bază al statului. O însemnată parte a venitului național se mobilizează și se repartizează prin intermediul bugetului, în scopul asigurării reproducției socialiste lărgite și a satisfacerii altor nevoi comune ale societății.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Raport la cel de-al IX-lea Congres al P.C.R.*, Ed. politică, 1965, p. 25.

Mobilizarea unei însemnate părți a venitului național la fondul bugetar și repartizarea acestuia în scopul asigurării îndeplinirii indicatorilor de plan, implică un proces complex ce cuprinde toate laturile activității economice, sociale și culturale a statului. Aceste multiple și complexe aspecte ale formării și repartizării fondului bugetar necesită existența unui anumit sistem. Sistemul nostru bugetar este constituit pe baza principiilor organizatorice ale puterii și administrației de stat. Organizarea sistemului bugetar corespunde organizării administrativ-teritoriale a țării, fiind constituit din bugetul republican și bugetele locale.

Deși sistemul bugetar este format din două verigi distincte, cu sarcini și sfere de acțiune bine determinate, el este unitar, ca o consecință logică a unității politice și economice a statului nostru. Această unitate se realizează prin cuprinderea celor două verigi într-un buget unic de stat, prin unitatea sistemului de așezare și mobilizare a veniturilor, prin existența aceluiași metode de finanțare, precum și prin existența unei singure metodologii de întocmire, aprobare și executare a bugetului.

În cadrul acestei unități a sistemului bugetar se desfășoară însă multiple și complexe procese financiare, determinate de complexitatea economiei noastre naționale, precum și de caracterul și volumul sarcinilor economice și social-culturale, care revin organelor centrale și locale ale puterii și administrației de stat.

Bugetul de stat al Republicii Socialiste România este un buget excedentar. El se întocmește și se execută an de an, cu o depășire permanentă a veniturilor asupra cheltuielilor. Excedentul bugetar a devenit o trăsătură esențială, caracteristică a bugetului nostru, determinat fiind de continua dezvoltare a economiei naționale într-un ritm susținut, pe baza industrializării socialiste. Excedentul bugetar este propriu bugetului de stat în ansamblul său.

Ca urmare însă a modului de organizare a economiei naționale, a caracterului sarcinilor ce revin spre rezolvare organelor centrale și locale, problema existenței obligatorii a depășirii veniturilor proprii asupra cheltuielilor nu se pune în toate verigile sistemului bugetar.

Echilibrarea cheltuielilor cu veniturile prevăzute și realizate, precum și prevederea și realizarea unei depășiri a veniturilor asupra cheltuielilor este caracteristică de drept și de fapt numai bugetului republican.

Economia noastră națională este economie unitară. În scopul asigurării dezvoltării intense a economiei țării, marile întreprinderi industriale, agricole, de transporturi, sînt coordonate și îndrumate pe plan central și, ca atare, finanțate de la bugetul republican. Pe de altă parte, toate veniturile provenite de la marile întreprinderi de interes republican sînt venituri ale bugetului republican.

Datorită acestui sistem, argumentat teoretic și justificat practic prin succesele obținute, economia locală are ca volum o activitate relativ mult mai restrînsă și ca atare oferă bugetelor locale o bază de venituri mult mai redusă.

În virtutea structurii social-economice a economiei naționale și a politicii economice a partidului și guvernului, prelevările obligatorii din veniturile populației pe calea impozitelor și taxelor — din care cea mai mare parte revine ca venituri bugetelor locale —, nu reprezintă și si nu vor reprezenta un important venit bugetar.

În consecință, în mod obiectiv, în virtutea structurii economiei naționale, în virtutea unui anumit nivel de dezvoltare a economiei locale, baza de venituri a bugetelor locale este mult mai restrînsă decît a bugetului republican.

Organele locale ale puterii și administrației de stat îndeplinesc importante sarcini atît în construcția economică cît și, îndeosebi, pe linia realizării acțiunilor social-culturale. Ele organizează și îndrumă industria locală, gospodăria comunală și de locuințe, cea mai mare parte a comerțului cu amănuntul și realizează cea mai mare parte (ca volum) a acțiunilor social-culturale ale statului.

Pornind de la premisa că sarcinile se rezolvă mai operativ și complet, în mai apropiată legătură cu locul lor de înfăptuire, partidul și guvernul au inițiat o lărgire a atribuțiilor sfaturilor populare în anumite direcții. Aceasta înseamnă că sfera sarcinilor organelor locale este în creștere, ceea ce atrage după sine și creșterea cheltuielilor bugetelor locale. Datorită acestui fapt, diferența dintre cheltuielile bugetelor locale și veniturile lor proprii s-a mărit.

Astfel, dacă în 1964 veniturile proprii ale bugetelor locale au crescut cu 710% față de 1950, cheltuielile bugetare au crescut, în aceeași perioadă, cu 729%².

Acest proces are o natură obiectivă, logică, determinată de necesitățile dezvoltării economiei naționale. Ca atare, rădăcinile lui nu trebuie căutate numai în dezvoltarea anarhică, contradictorie a României presocialiste, așa cum s-a considerat pînă mai anii trecuți.

În aceste condiții, echilibrarea bugetelor locale neputîndu-se realiza prin venituri proprii, se face prin punerea la dispoziția acestor bugete, prin diferite metode, a unei părți din veniturile bugetului republican. Aici nu este vorba de acoperirea unor deficite, ci de repartizarea ulterioară a veniturilor bugetului de stat între verigile sistemului bugetar.

Această repartizare de venituri de la bugetul superior la bugetele inferioare sau repartizare ulterioară a veniturilor bugetare între veri-

² Anuarul statistic al R.P.R. 1965, p. 448—449.

gile sistemului bugetar constituie conținutul regularizării bugetare. Această regularizare este un proces component important al întocmirii și executării bugetului de stat în ansamblul său.

Deoarece nu se pune numai problema regularizării bugetelor sfaturilor populare, prin alocări din veniturile bugetului republican, ci și a regularizării diferitelor bugete locale, prin alocări de venituri de la bugetul superior, regularizarea bugetară prezintă două forme principale:

— regularizarea republicană, în cadrul căreia se echilibrează bugetele regionale, pe seama veniturilor bugetului republican,

— regularizarea bugetară locală, în cadrul căreia se acoperă depășirea cheltuielilor asupra veniturilor bugetelor locale inferioare pe seama veniturilor bugetelor locale superioare.

Regularizarea bugetară se poate face prin diferite metode, dintre care două sînt esențiale și utilizate mai mult în practică: metoda cotelor defalcate și metoda dotației.

Nu este în intenția noastră de a enunța considerații de principiu asupra formelor și metodelor regularizării bugetare în general, ci de a analiza necesitatea, metodele și practica regularizării bugetelor sfaturilor populare raionale pe seama veniturilor bugetelor superioare, astfel că nu ne vom opri asupra unor detalii discutabile încă în principiile și îndeosebi în argumentarea teoretică a unor sau a altor metode.

Bugetele sfaturilor populare raionale și ale orașelor de subordonare regională fac importante cheltuieli atît pe linia finanțării economiei locale, cît și îndeosebi în direcția finanțării acțiunilor de învățămînt, ocrotirea sănătății, prevederi sociale și cultură.

Practica ultimilor ani arată că aceste cheltuieli sînt într-o continuă creștere, atît pe seama sporirii volumului activității fiecărei unități finanțate în parte, cît și pe seama trecerii unor acțiuni de la nivel regional la nivel raional.

Baza veniturilor bugetelor sfaturilor populare raionale și a orașelor de subordonare regională cuprinde atît sursele de venituri din economia locală, cît și unele impozite și taxe de la populație, deci aproape tot ceea ce poate genera venituri pentru aceste bugete.

În concluzie, analiza veniturilor și cheltuielilor bugetelor sfaturilor populare raionale și a orașelor de subordonare regională permite stabilirea unor factori cu acțiune generală și permanentă, care influențînd dinamica cheltuielilor și veniturilor, condiționează atît necesitatea regularizării bugetare, cît și metodele practice de înfăptuire ale acesteia.

Așa cum am mai amintit, considerăm că pentru a putea conchide asupra necesității regularizării bugetelor sfaturilor populare raionale și asupra metodelor practice de înfăptuire, este necesar ca în prealabil să analizăm, pe o anumită perioadă, dinamica veniturilor fiecărui buget, atît în ansamblu cît și pe fiecare venit în parte, în contextul măsurilor de organizare a economiei locale și a desfășurării acțiunilor social-culturale. Aceeași necesitate se impune și în ceea ce privește cheltu-

ielile, deoarece numai astfel, din compararea dinamicii celor două părți ale bugetului, cu luarea în considerare a tuturor factorilor de influență, se pot trage unele concluzii cu valabilitate generală.

II. Analiza dinamicii veniturilor și cheltuielilor bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor de subordonare regională. O însemnată parte a veniturilor proprii ale bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor de subordonare regională provine din economia locală (industria locală, comerțul cu amănuntul, gospodăria comunală, acțiuni economice finanțate pe bază de plan de cheltuieli, cooperăția meșteșugărească și de consum și cooperativele agricole de producție).

O altă parte a veniturilor proprii provine de la populație, venituri care, într-o oarecare măsură, se bazează tot pe o activitate economică.

În cadrul dezvoltării vertiginoase a economiei naționale se dezvoltă și economia locală și ca atare crește și baza de venituri proprii a sfaturilor populare raionale și a orașelor de subordonare regională.

În creșterea veniturilor proprii ale bugetelor locale apar însă anumite aspecte care merită a fi mai îndeaproape analizate. Nu este vorba numai de raportul dintre creșterea veniturilor proprii totale și creșterea cheltuielilor — aspect important asupra căruia ne vom opri mai târziu —, ci de faptul că o dată cu dezvoltarea susținută a economiei naționale se manifestă anumite tendințe care la unele venituri determină un ritm lent de creștere, pe altele chiar le plafonează sau, în sfârșit, la altele determină o scădere a lor.

Potrivit actualei organizări bugetare și actualei repartizări a veniturilor între verigile sistemului bugetar, veniturile proprii și atribuite ale sfaturilor populare raionale și orașelor regionale provin din³:

1. Cote beneficii de la
 - industria locală
 - întreprinderea comunală și gospodăria orășenească
 - organizații comerciale.
2. Veniturile unităților productive finanțate pe bază de plan de cheltuieli.
3. Cota cuvenită bugetului local din beneficiile peste plan ale întreprinderilor industriale republicane.
4. Cota din încasările ADAS pentru acțiunea de prevenire și combatere a incendiilor și mortalității animalelor.
5. Impozite, taxe și alte venituri locale:
 - impozitul pe clădiri și terenuri aparținând populației
 - impozitul pe clădiri și terenuri aparținând unităților socialiste
 - taxe asupra mijloacelor de transport
 - cota ce se varsă la buget din taxele forfetare

³ Întrucât în clasificăția bugetară veniturile atribuite sînt considerate ca proprii, ori de cîte ori apare un venit atribuit îl considerăm și noi ca atare.

- taxe pentru autorizații de construcții
- venituri din taxa de spitalizare
- alte taxe și venituri de la populație.

6. Impozitul pe veniturile cooperativelor meșteșugărești și de consum.

7. Taxele de timbru.

8. Impozitul pe spectacole.

9. Impozitul pe terenurile cooperativelor agricole de producție.

Uneori bugetele sfaturilor populare raionale și ale orașelor de subordonare regională au venituri și din vărsămintele de prisos și excedent de mijloace circulante din sectorul de stat al economiei locale. Deoarece însă acestea se redistribuie între unități, rareori ajung, practic, la bugetele raionale.

Dinamica veniturilor proprii din sursele mai sus amintite a fost analizată de noi pe exemplul raioanelor și orașelor regionale din regiunea Cluj (care, de altfel, ca structură nu se deosebește de celelalte regiuni ale țării).

Primul venit, în ordinea înscrierii în buget și cu o însemnată pondere în totalitatea veniturilor proprii îl reprezintă „cotele din beneficiile întreprinderilor și organizațiilor economice de stat de interes local”.

Ponderea acestui venit în bugetul fiecărui raion diferă în funcție de volumul activității și rata rentabilității întreprinderilor.

În cazul de față prezintă interes nu atât diferențele de la un raion la altul, cât diferențele de la un an la altul. Iată cum se prezintă dinamica cotelor de beneficii de la întreprinderile industriale locale, în perioada 1961—1964:

1961 = 100%

Raionul sau orașul ⁴	1962	1963	1964
Raion Aiud	129	63	59
„ Bistrița	69	10,7	54
„ Cîmpeni	163	90,5	150
„ Dej	—	—	265
„ Gherla	71	41,7	206
„ Huedin	2312	1238	2870
„ Năsăud	115	87	165
„ Zalău	157	186	400
„ Turda	171	280	271
Oraș Cluj	104	110	167
„ Turda	142	50	72

⁴ Analiza nu s-a făcut și pe total regiune, deoarece datorită profilului diferențiat al raioanelor, media pe regiune nu este concludentă.

Evoluția cotelor de beneficii de la întreprinderile comunale și organizațiile comerciale se prezintă în mod asemănător:

1961 = 100%

Raionul sau orașul	1962	1963	1964
Raion Aiud	119	31	38
„ Bistrița	120	26	16
„ Cîmpeni	29	14	—
„ Dej	107	—	—
„ Gherla	158	101	150
„ Huedin	—	15 ori	—
„ Năsăud	—	200	350
„ Zalău	100	40	58
„ Turda	—	—	—
Oraș Cluj	114	19	32
„ Turda	107	31	29

Evoluția acestor venituri (în esență numai unul, dar diferite potrivit felului întreprinderilor plătitoare) este diferită și foarte contradictorie.

Asupra dinamicii cotelor din beneficiile întreprinderilor industriale locale își exercită influența o mulțime de factori, din care unii permanenți iar alții întâmplători.

Se observă că în 1963, față de 1961, la mai multe raioane vărsămintele de cote de beneficii au scăzut. Această reducere a vărsămintelor din beneficii s-a datorat reșezării prețurilor cu ridicata întrate în vigoare la 1 ianuarie 1963. În fapt, reșezarea prețurilor cu ridicata a influențat beneficiile totale în 1963 la toate întreprinderile, dar la o parte din ele alți factori, acționând concomitent, au anulat această reducere. De pildă creșterea volumului producției și modificarea structurii în special prin introducerea de noi sortimente au determinat o creștere a beneficiilor.

Din această dinamică contradictorie se desprinde însă o concluzie și anume că vărsămintele din beneficii la bugetele raionale vor continua să crească, însă nu în ritmul în care au crescut în ultimii ani la unele raioane (Huedin, Zalău, Turda sau Dej).

Prevederile planului de perspectivă nu prevăd construirea de noi obiective importante în industria locală, și deci nu vor apare masive capacități noi de producție, creșterea producției bazându-se, în general, pe capacitățile de producție existente.

În general au fost rentabilizate cele mai multe sortimente care anterior erau cu diferențe planificate, astfel rentabilizarea pe viitor a celor care au mai rămas cu asemenea diferențe nu va provoca o creștere prea mare a beneficiilor de repartizat și, deci, nici a cotelor din beneficii la bugetele raionale.

În schimb, beneficiile vor continua să crească și pe seama reducerii prețului de cost. Ori de câte ori însă, reducerea prețului de cost va avea ca rezultat o creștere prea mare a rentabilității, potrivit normelor în vigoare, se vor modifica cotele impozitului pe circulația mărfurilor. Astfel nu se poate prevedea o creștere substanțială a beneficiilor. De aici rezultă că creșterea vărsămintelor din beneficii la bugetele raionale și orașenești se va prezenta într-un ritm normal, determinat de creșterea volumului de producție și a reducerii prețului de cost de la un an la altul.

Analizând vărsămintele din beneficii de la întreprinderile comunale și organizațiile comerciale, constatăm că la toate raioanele (cu excepția raionului Năsăud) s-au redus simțitor în 1964 față de 1961. În general, cu excepția celor două orașe, Cluj și Turda, acest venit bugetar are o pondere relativ redusă în totalul veniturilor proprii (4—6 %). Doar la cele două orașe vărsămintele din beneficiile gospodăriei comunale și ale organizațiilor comerciale dețin o pondere însemnată (30 % în 1961 și 16 % în 1964 la Cluj; 50 % în 1961 și 30 % în 1964 la Turda). La cele două orașe regionale scăderea ponderii acestor venituri în 1964 față de 1961 se explică prin reșezirea prețurilor cu ridicata și a tarifelor intrate în vigoare în 1963, care a diminuat considerabil volumul beneficiilor și deci și a vărsămintelor din beneficii la buget. Totuși, în 1964 se constată din nou o creștere a acestor beneficii. În continuare vor crește beneficiile și deci vărsămintele din beneficii la buget în măsura în care se va reduce prețul de cost și va crește volumul prestațiilor.

La raioane, pe lângă factorul amintit, mai trebuie luat în considerare și altul. Toate întreprinderile de gospodărie raională și orașenească (cu excepția orașelor Cluj și Turda) administrează și fondul de imobile, activitate prevăzută cu dotație de stat. Pe măsura creșterii fondului locativ administrat de aceste întreprinderi, va crește și volumul dotației de stat și, ca atare, o parte tot mai mare a beneficiilor din activitățile de gospodărie comunală va fi utilizată pentru acoperirea dotației de stat. În consecință, se vor reduce vărsămintele din beneficii la buget.

Dinamica ascendentă a acestui venit bugetar la raioanele Gherla și Năsăud în perioada 1961—1964 se explică și prin anumite măsuri organizatorice luate pe parcurs. În cursul anilor 1961—1962, unele activități de gospodărie comunală, rentabile, au fost trecute în cadrul întreprinderilor industriale locale, de unde din nou au fost trecute, în 1963, la întreprinderile de gospodărie raională.

Din analiza acestor două venituri cu însemnată pondere în bugetele sfaturilor populare raionale rezultă că nu se poate prevedea pentru anii viitori o asemenea creștere a lor care să acopere integral cheltuielile bugetare.

O însemnată pondere în veniturile bugetelor sfaturilor populare raionale și orașenești dețin veniturile proprii de la titlul XVIII al clasificăției bugetare „Impozite, taxe și alte venituri locale”. În totalul veniturilor proprii, veniturile de la acest titlu reprezintă circa 30—40 % la raioane sau 13—18 % la cele două orașe.

Dinamica acestui venit permite concluzii interesante.

1961 = 100%

Raionul sau orașul	1962	1963	1964
Raion Aiud	96	99	84
„ Bistrița	93	102	75
„ Cîmpeni	106	109	101
„ Dej	92	98	74
„ Gherla	97	99	66
„ Huedin	88	90	67
„ Năsăud	102	109	99
„ Zalău	89	87	65
„ Turda	81	81	54
Oraș Cluj	89	95	96
„ Turda	95	99	102

Cu excepția raioanelor Cîmpeni, Năsăud și a orașelor Turda și Cluj, la care aceste venituri pe total nu au scăzut, sau au scăzut prea puțin, la toate celelalte raioane veniturile de la titlul XVIII marchează o reducere de 16—46 % în 1964 față de 1961.

Deoarece în cadrul acestui titlu se cuprind venituri extrem de diverse atât ca natură cât și ca plătitor, pentru a scoate la iveală factorii care au acționat în sensul ilustrat mai sus, este necesar să analizăm dinamica principalelor venituri individualizate, care dețin ponderea în totalul titlului XVIII.

La acest titlu veniturile după natura lor sînt cuprinse în 23 de paragrafe.

Din analiza întreprinsă rezultă că în totalul veniturilor prevăzute și realizate la titlul XVIII, 8 venituri dețin o pondere de 70—75 %. Vom analiza dinamica citorva din aceste venituri, mai ales a acelor care în anii 1961—1963 au prezentat modificări substanțiale. Din analiză rezultă că unul din veniturile importante: „venituri din pășuni” (paragr. 16) prezintă cea mai substanțială reducere.

Dacă „venitul din pășuni” deținea, în 1961, la majoritatea raioanelor o pondere de 26—28 %, din totalul veniturilor de la titlul XVIII, în 1964 ponderea lui s-a redus simțitor la 2—4 % sau a dispărut cu totul.

1961 = 100%

Raionul sau orașul	1963	1964
Raion Aiud	90,9	10,5
„ Bistrița	99,7	14
„ Cîmpeni	119	100
„ Dej	97	9,4
„ Gherla	106	—
„ Huedin	97	26
„ Năsăud	108	82
„ Turda	95	9
„ Zalău	80	—
Oraș Cluj	91	—
„ Turda	72	—

Reducerea considerabilă a acestui venit bugetar se datorează trecerii pășunilor statului în arendă veșnică la cooperativele agricole de producție, fără plată. În raioanele necooperativizate sau parțial cooperativizate (Cîmpeni, Năsăud și Huedin), venitul se menține sau s-a redus într-o mai mică proporție.

Reducerea substanțială a acestui venit a provocat, în fapt, și reducerea veniturilor pe total la titlul XVIII. În cadrul acestui titlu se cuprind însă și venituri a căror creștere în acești ani a compensat o parte din golul de venituri, provocat de trecerea pășunilor în arendă veșnică la C.A.P.-uri.

Asemenea venituri sînt:

1. Impozitul pe clădiri și terenuri aparținînd populației

2. Impozitul pe clădiri și terenuri aparținînd unităților socialiste.

Îndeosebi al doilea venit bugetar prezintă o tendință de creștere în majoritatea raioanelor (nu prea mare, dar constantă).

Iată evoluția acestor venituri în 1964 față de 1961.

1961 = 100%

Raionul sau orașul	De la populație 1964	De la unitățile socialiste 1964
Raion Aiud	104	114
„ Bistrița	103	120
„ Cîmpeni	107	234
„ Dej	107	133
„ Gherla	133	240
„ Huedin	95	132
„ Năsăud	132	106
„ Zalău	140	101
„ Turda	99	135
Oraș Cluj	91	116
„ Turda	117	115

Creșterea încasărilor la impozitul pe clădiri și terenuri aparținând populației, plătit de proprietarii de clădiri și terenuri, clădite și neclădite, aflate în mediu urban, centru muncitoresc sau stațiuni balneoclimaterice se datorează în principal noilor construcții particulare. O oarecare influență pot să aibă, bineînțeles, și eventualele subevaluări din anii precedenți, corectate pe parcurs.

În raionul Huedin și, îndeosebi, în orașul Cluj, descreșterea acestui venit se datorează expropriierilor și demolărilor făcute pentru amplasarea noilor cartiere de locuințe construite pe seama fondurilor statului. În ceea ce privește impozitul pe clădiri și terenuri clădite și neclădite, aparținând unităților socialiste, putem observa o creștere a încasărilor datorită creșterii fondului locativ construit și administrat de către stat.

Creșterea acestui venit bugetar poate fi ușor determinată pe viitor în funcție de spațiul locativ, ce se va construi în anii cincinalului. Ca atare, sporirea încasărilor este un fenomen sigur.

O oarecare reducere la fiecare raion în parte se observă și la „cota ce se varsă la buget din veniturile realizate în piețe, târguri și oboare”. Taxele forfetare se percep de la toți producătorii care-și desfac produsele în locurile publice de desfacere (piețe, târguri, oboare). Cooperativizarea agriculturii, contractarea animalelor de către producătorii individuali sau membrii cooperatori cu statul (I.R.I.C., I.S.A.R. etc.) îngustează, într-o oarecare măsură, piața neorganizată și implicit și veniturile realizate în piețe, târguri și oboare și, deci, și cota bugetului.

Toate celelalte venituri bugetare încadrate la titlul XVIII prezintă o situație mai mult sau mai puțin staționară (taxe de spitalizare, veniturile stațiilor de montă, veniturile stațiilor de incubație, veniturile căminelor și creșelor de copii, amenzi, despăgubiri, imputații etc.).

1961 = 100%

Raionul sau orașul	1963	1964
Raion Aiud	91	67
„ Bistrița	196	229
„ Cîmpeni	86	91
„ Dej	97	102
„ Gherla	98	84
„ Huedin	80	115
„ Năsăud	147	192
„ Turda	83	71
„ Zalău	114	105
Oraș Cluj	53	74
„ Turda	106	91

Un alt venit propriu important al bugetelor sfaturilor populare raionale îl constituie impozitul pe veniturile cooperativelor meșteșugărești, de consum și a întreprinderilor aparținând organizațiilor obștești. În totalul veniturilor proprii ale sfaturilor populare raionale și orașenești, acest venit reprezintă circa 8—12%. (V. tab. din pag. 106.)

Impozitul pe veniturile cooperativelor meșteșugărești, de consum și a întreprinderilor aparținând organizațiilor obștești este în directă dependență de volumul beneficiului de bilanț și deci indirect, față de mărimea prețului de cost realizat de cooperative.

Un prim factor care a determinat reducerea acestui venit bugetar în 1963 a fost și reasezarea prețurilor cu ridicata, intrată în vigoare la 1 ianuarie 1963. Prețul de cost la cele mai multe cooperative s-a majorat, ca urmare a reasezării prețurilor cu ridicata la mijloacele de producție cumpărate. În consecință s-au redus și beneficiile impozabile și deci și impozitul pe venituri. Faptul că în anul 1963 această reducere se constată numai la 7 raioane și orașe, se explică prin acțiunea contrară a altui factor, sporul de producție, lărgirea activității. De altfel, reducerea continuă a impozitului pe venitul cooperativelor meșteșugărești în raionul Aiud și în anii 1964 își are cauza în reducerea activității, fapt realmente întimplat.

Creșterea în viitor a încasărilor din impozitul pe veniturile cooperativelor se bazează pe sporirea producției și a serviciilor prestate populației, precum și pe reducerea prețului de cost în unitățile cooperatiste.

O evoluție interesantă o prezintă un alt venit care, pînă în anii trecuți asigura circa 6—10 % din totalul veniturilor. Este vorba de „taxe de timbru”.

1961 = 100%

Raionul sau orașul	1963	1964
Raion Aiud	78	61
„ Bistrița	82	76
„ Cîmpeni	106	88
„ Dej	68	69
„ Gherla	64	56
„ Huedin	86	81
„ Năsăud	87	87
„ Turda	93	76
„ Zalău	54	49
Oraș Cluj	74	78
„ Turda	79	74

Taxa de timbru se realizează în prezent în principal de la succesiuni și donațiuni. Ponderea acestui venit bugetar în ultimii ani a scăzut indeosebi ca urmare a cooperativizării agriculturii și deci a dis-

pariției succesiunilor, donațiilor și tranzacțiilor cu pământul, operațiuni care pînă în 1961 constituiau un important obiect impozabil. Din cifrele de mai sus însă, rezultă încă o concluzie interesantă: taxa de timbru este în scădere și în mediul urban. În orașele Cluj și Turda venitul din taxele de timbru în 1964 nu mai atingea decît 70 %, respectiv 74 din nivelul atins în 1961.

Se petrec anumite schimbări în însăși mentalitatea oamenilor în ce privește necesitățile lor. Interesul pentru proprietăți imobiliare la ale căror tranzacții taxa de timbru era mai mare, a început să scadă în favoarea altor bunuri pentru cumpărarea cărora nu se percep taxe de timbru.

În ce măsură se va reduce în viitor venitul bugetar din taxele de timbru este greu de precizat. În tot cazul, taxa de timbru ca volum se va reduce în continuare, fapt ce pune și va pune mai ales, ca și dinamica altor venituri, problema echilibrării bugetelor locale, ca ceva de la sine înțeles, pe seama veniturilor bugetului republican.

Un venit propriu al bugetelor locale, care a crescut în anii din urmă, este „impozitul pe terenurile cooperativelor agricole de producție”. Iată evoluția lui în perioada cooperativizării masive a agriculturii și pînă în 1964⁵.

1961 = 100%

Raionul sau orașul	1963	1964
Raion Aiud	136	275
„ Bistrița	231	216
„ Cîmpeni	—	—
„ Dej	276	294
„ Gherla	340	328
„ Huedin	178	257
„ Năsăud	312	207
„ Turda	170	357
„ Zalău	138	381
Oraș Cluj	61	182
„ Turda	700	2111

Creșterea bruscă în numai trei ani a acestui venit bugetar cu 289 % în medie pe regiune în 1964 față de 1961 (creștere mult diferențiată pe raioane, așa după cum rezultă din cifrele de mai sus) se explică prin cooperativizarea agriculturii și deci prin creșterea obiectului impozabil.

⁵ Unele venituri proprii au fost analizate pe anii 1961—1962—1963 și 1964, deoarece prezentau o evoluție contradictorie. Altele pe anii 1961, 1963—1964, deoarece tendința a fost mai rectilinie.

Creșterea în sumă absolută a impozitelor în 1964 față de 1963 (ambii ani situându-se după încheierea cooperativizării) se explică prin metodologia de impunere.

Impozitul pe terenurile cooperativelor agricole de producție reprezintă în prezent circa 8—14 % din totalul veniturilor proprii ale bugetelor raionale.

Având în vedere modul de așezare a impozitului pe terenurile cooperativelor agricole de producție, în cotă fixă pe hectar, veniturile bugetare din impozit nu vor mai crește în mod deosebit. Obiectul impozabil, suprafața agricolă este deja stabilită, consolidată pe fiecare cooperativă agricolă de producție.

Se pot petrece eventuale modificări, ca efect al trecerii terenurilor dintr-o zonă într-alta, ca urmare a marilor lucrări de îmbunătățiri funciare. Aceste modificări nu vor fi însă de natură de a produce schimbări substanțiale în volumul încasărilor la buget.

Considerăm că în etapa actuală, având în vedere gradul de consolidare economico-organizatorică a C.A.P., preluarea unei părți din plusprodusul creat în cadrul acestora sub forma impozitului pe terenuri este justificată și că în actualele condiții ar fi prematură impunerea veniturilor realizate. Cooperativele agricole de producție vor avea sarcini sporite în cincinalul 1966—1970, în ceea ce privește dezvoltarea bazei tehnico-materiale și chimizarea producției agricole, îndeosebi în urma hotărârilor Plenarei C.C. al P.C.R. din 11—12 noiembrie 1965. Impunerea veniturilor n-ar constitui cel mai bun stimulent pentru îndeplinirea sarcinilor privind crearea unei puternice baze tehnico-materiale a agriculturii.

În schimb, impunerea terenurilor agricole C.A.P. are un caracter stimulatoriu, deoarece ca impozit de tip real cointereesează cooperativele în creșterea producției agricole și a veniturilor, impozabil fiind pământul producător de venituri și nu veniturile.

Putem, așadar, trage concluzia că acest venit bugetar a devenit oarecum staționar.

Bugetele sfaturilor populare raionale și orașenești mai realizează venituri proprii și din impozitul pe spectacole. El are însă o pondere neînsemnată în totalul veniturilor proprii (sub 1 %), iar evoluția lui nu prezintă perspective deosebite de creștere.

De regulă, în veniturile proprii se cuprinde și soldul din executarea bugetului la 31 decembrie, sold care apare fie ca urmare a neefectuării integrale a cheltuielilor prevăzute, fie datorită depășirii veniturilor planificate.

Din analiza sumară a veniturilor proprii ale bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor de subordonare regională rezultă că

o parte din ele au marcat o creștere și vor crește într-un ritm normal și în viitor, o altă parte este staționară, iar o parte însemnată este în descreștere.

Toate aceste procese au influențat și dinamica veniturilor proprii în ansamblu.

Pentru ilustrarea celor de mai sus să analizăm evoluția veniturilor proprii ale bugetelor raionale și orășenești în ansamblu.

1961 = 100%

Raionul sau orașul	1962	1963	1964
Raion Aiud	108	77	72
„ Bistrița	98	96	91
„ Cîmpeni	106	95	120
„ Dej	107	97	91
„ Gherla	114	116	129
„ Huedin	108	110	120
„ Năsăud	103	122	130
„ Turda	100	100	104
„ Zalău	94	92	119
Oraș Cluj	107	60	70
„ Turda	106	52	57

Veniturile proprii pe total raioane și orașe în 1964 nu mai reprezentau, față de 1961, decît 84%, deși în unele raioane (Cîmpeni, Gherla, Huedin, Năsăud, Zalău) au crescut simțitor.

Deci într-o perioadă de 4 ani, baza de venituri proprii s-a îngustat la cele două orașe (cu mare pondere pe regiune), precum și la trei raioane, iar la șase raioane a crescut cu 4 % pînă la 30 %.

Reducerea simțitoare a veniturilor proprii ale bugetelor sfaturilor populare raionale și orășenești în anii 1962 și 1963 a redus ritmul de creștere de așa manieră, încît cu toate tendințele ulterioare, în anul 1964 ele nu mai reprezentau, față de 1961, decît 84 %.

Evoluția veniturilor proprii și a cheltuielilor în aceeași perioadă, 1961—1964 reiese din tabelul de la pag. 111.

Ritmul de creștere a cheltuielilor atît pe total cît și pe fiecare raion în parte, cu excepția raionului Năsăud, depășește evoluția veniturilor.

Diferența existentă între cheltuielile și veniturile proprii în 1961 s-a mărit în cursul celor trei ani următori, astfel încît dacă în 1961 veniturile proprii acopereau 45,7 % din cheltuieli, în 1964 ele au acoperit numai 30,9 % din cheltuieli.

Cheltuielile au crescut ca urmare a sarcinilor sporite pe linia desfășurării acțiunilor social-culturale și a acțiunilor agricole.

Raionul sau orașul	Venituri proprii (în cifre absolute)			Cheltuieli (în cifre absolute)		
	în mii lei		% față de 1961	în mii lei		% față de 1961
	1961	1964		1961	1964	
Raion Aiud	19 206	13 947	72	39 767	43 716	109
„ Bistrița	19 634	18 005	91	60 052	79 536	132
„ Cîmpeni	10 100	12 161	120	29 247	36 782	125
„ Dej	13 669	12 438	91	55 181	77 109	137
„ Gherla	12 300	15 897	129	37 088	52 343	141
„ Huedin	12 518	15 053	120	34 666	45 074	130
„ Năsăud	10 570	13 776	130	33 956	41 765	123
„ Turda	7 245	7 567	104	24 294	32 655	134
„ Zalău	15 976	19 052	119	42 362	51 950	122
Oraș Cluj	117 669	87 325	70	203 015	239 317	117
„ Turda	34 986	19 961	57	38 713	51 362	132
Total raioane	273 873	235 182	84	598 341	751 609	125

Astfel, dacă în anul școlar 1961—62 au fost înscriși în clasele I—XI 186 678 elevi, în anul școlar 1964—65 au fost înscriși 215 632 elevi, iar numărul cadrelor didactice a crescut de la 8 157 la 9 798. Numărul cărților în bibliotecile raionale, orașenești și comunale a crescut de la 1 195 mii volume la 1 596 mii volume.

În 1961 în regiunea Cluj existau 6,9 paturi de spital la 1 000 locuitori, iar în 1964 numărul acestora a crescut la 7,2.

Mari acțiuni au fost desfășurate și în direcția sistematizării orașelor în vederea ridicării nivelului urbanistic, acțiuni care au necesitat fonduri importante de mijloace bănești.

Aici este locul să amintim că finanțarea investițiilor în domeniul social-cultural se efectuează la nivelul raioanelor în scopul cointereseării organelor raionale și orașenești în urmărirea executării investițiilor.

Potrivit sarcinilor planului cincinal, trasate de către Congresul al IX-lea al P.C.R., acțiunile social-culturale și cele de gospodărie comunală și urbanistică vor cunoaște un deosebit avânt. Aceasta va determina creșterea și mai accentuată a cheltuielilor bugetelor locale.

Revenind la problema veniturilor amintim că, în timpul din urmă, două venituri ale bugetului republican: „impozitul pe veniturile agricole ale populației” și „impozitul pe veniturile populației” (cu excepția impozitului plătit de prima categorie de plătitori — salariații), au fost atribuite bugetelor locale, și anume celor ale sfaturilor populare raionale. Ele vor spori, bineînțeles, veniturile proprii, însă într-un volum relativ redus.

Creșterea mai accentuată a cheltuielilor față de cea a veniturilor proprii la bugetele locale este un rezultat firesc al gradului de dez-

voltare în profil teritorial a economiei naționale și ca urmare a organizării și subordonării în conducere a economiei.

În cazul în care s-ar calcula totalul veniturilor realizate în economia unui raion, neținând seama de bugetul la care se varsă, s-ar constata că foarte multe raioane nu numai că și-ar acoperi cheltuielile, dar ar realiza o depășire substanțială a veniturilor asupra cheltuielilor. Această depășire ar diferi de la raion la raion, dar unele raioane n-ar reuși nici în acest caz să-și acopere integral cheltuielile, economia fiind în mod diferit dezvoltată pe raioane.

Deosebiri în dezvoltarea economică a raioanelor vor exista și în continuare, avînd în vedere că resursele naturale, de forță de muncă, cum și alte posibilități, sînt diferite. Repartizarea teritorială rațională a forțelor de producție nu presupune nivelarea, cu orice preț, a economiei în fiecare raion.

Deosebit de aceasta, și ceea ce este mai important, utilizarea în primul rînd de către organul local al puterii de stat a veniturilor realizate pe întregul raion și punerea la dispoziția bugetului superior — pînă la bugetul republican — numai a depășirii veniturilor asupra cheltuielilor, ar leza profund interesele economiei noastre naționale, care este o economie unitară, ar pune piedici mari în dezvoltarea planificată a economiei și desfășurării planificate a acțiunilor social-culturale, precum și sporirii și asigurării veniturilor țării noastre.

Concentrarea nemijlocită la dispoziția organelor centrale a puterii și a administrației de stat a unei însemnate părți a veniturilor oferă posibilitatea finanțării la timp și în bune condițiuni a realizării planurilor de dezvoltare a economiei naționale, a redistribuirii între regiunile și raioanele țării, potrivit intereselor economiei naționale, a acumulărilor bănești, creînd totodată posibilitatea exercitării unui control permanent și operativ prin leu atît asupra producției, repartiției și circulației produsului social, cît și asupra modului cum organele locale își îndeplinesc sarcinile.

Echilibrarea bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor de subordonare regională pe seama veniturilor bugetului republican (prin intermediul bugetului regional), este, așadar, o necesitate nu numai temporară — determinată de anumite condiții istorice-geografice ce s-ar mai menține încă —, ci o necesitate obiectivă, generată de un anumit mod de organizare a economiei și administrației de stat.

În general, pentru echilibrarea bugetelor sfaturilor populare raionale și a orașelor de subordonare regională, se pot utiliza — așa cum s-a mai amintit — cele două metode cunoscute: cote defalcate din veniturile bugetului republican și dotația de la bugetul raional, sau de la fondul de regularizare.

Utilizarea uneia sau a altei metode depinde de o multitudine de factori, urmărește scopuri bine determinate și are rezultate diferite.

În condițiile regiunii Cluj, în ultimii ani, s-au utilizat numai metoda cotelor defalcate și a dotației din bugetul republican, neconstituindu-se fondul de regularizare, ca urmare a faptului că nici un buget raional sau orașenesc nu a fost prevăzut cu depășiri ale veniturilor asupra cheltuielilor.

III. Considerații asupra regularizării bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor de subordonare regională. Echilibrarea bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor raionale numai prin cote defalcate din veniturile bugetului republican nu este posibilă din două motive:

În primul rând, în prezent sînt utilizate ca venituri regularizatoare trei venituri republicane: impozitul pe circulația mărfurilor de la întreprinderile industriale locale și cooperăția meșteșugărească; impozitul pe salarii și veniturile S.M.T. Contingentele celor trei venituri (în cazul în care veniturile ar fi atribuite bugetelor locale) nu acoperă diferența între veniturile și cheltuielile bugetului regional (bugetele raionale + bugetul propriu regional). Problema atribuirii de altfel trebuie exclusă din discuție, deoarece veniturile în cauză, pe lângă faptul că sînt o importantă sursă de venituri regionale, mai servesc și pentru exercitarea controlului permanent prin leu asupra economiei locale și a activității S.M.T. din partea bugetului republican. Bugetul republican nu se poate lipsi deci de aceste importante pîrghii de control (pentru industria locală fiind singura, iar în ceea ce privește S.M.T. pe motiv că finanțează activitatea acestora).

Deci, dacă înseși contingentele sînt mai mici decît diferența între venituri și cheltuieli, cu atît mai pușin sumele absolute ale cotelor defalcate pot acoperi această diferență.

În al doilea rînd, înmulțirea veniturilor regularizatoare — ca număr —, în scopul acoperirii diferențelor pe această cale, ar mări volumul de muncă administrativă și ar reduce din operativitatea acțiunii, reducînd așadar și caracterul stimulatoriu al cotelor defalcate. Practic, aceasta s-a dovedit în anii trecuți.

Utilizarea fondului de regularizare este posibilă numai în cazurile în care la unele bugete raionale vor putea prevedea o depășire a veniturilor asupra cheltuielilor. Cele expuse anterior însă, au demonstrat că aceasta nu a fost și nu este posibil încă pentru un număr oarecare de ani, în viitor.

În aceste condiții trebuie să se utilizeze metoda dotației din bugetul superior.

Nu putem absolutiza utilizarea uneia sau a alteia din metodele arătate. Practica regularizării bugetare ne dovedește cu prisosință că în echilibrarea bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor regionale trebuie să fie folosite atît cotele defalcate cît și dotația, una completînd pe cealaltă.

O parte a depășirii cheltuielilor asupra veniturilor se poate regulariza prin cote defalcate dintr-un număr relativ redus de venituri ale bugetului republican, urmînd ca ceea ce nu poate fi acoperit pe această cale, să se acopere prin dotații directe.

Cotele defalcate au în general un pronunțat caracter stimulatoriu și de cointeresare a sfaturilor populare raionale, atît în dezvoltarea economiei locale, cît și în realizarea integrală a veniturilor bugetului republican. Alese în grupe și într-un număr mic, ele sînt ușor de evidențiat. Organele locale sînt interesate să realizeze integral venitul bugetar regularizator, deoarece suma absolută corespunzătoare cotei defalcate este direct proporționată cu proporția de realizare a întregului venit. Pe de altă parte, volumul total al veniturilor (și deci și suma ce intră la bugetul local) este influențat și de factorii care acționează asupra măririi beneficiului și deci și asupra cotelor de beneficii de la întreprinderile industriale locale la bugetele raionale. Organele locale sînt deci stimulate să acționeze în direcția sporirii volumului impozitului pe circulația mărfurilor prin sporirea producției — marfă vindută și incasată, deoarece astfel vor spori și vărsămintele la buget din beneficiile realizate în economia locală.

Deși în ultimul timp s-a redus numărul veniturilor regularizatoare, și relativ au scăzut și sumele intrate la buget din aceste venituri, crescînd volumul dotației, nu putem nega importanța teoretică și practică a echilibrării bugetelor locale și prin cote defalcate. Din punctul nostru de vedere, în activitatea practică există două neajunsuri în ceea ce privește utilizarea cotelor defalcate în echilibrarea bugetelor sfaturilor populare raionale și ale orașelor regionale.

Subliniem faptul că nu negăm necesitatea și a utilizării dotațiilor de echilibrare, considerentele mai sus expuse dezvoltînd clar aceasta. Ne ocupăm însă de cotele defalcate, deoarece aici pot fi făcute unele îmbunătățiri.

În fiecare an din perioada analizată, impozitul pe circulația mărfurilor de la întreprinderile industriale locale și cooperăția meșteșugărească, a fost reținut la nivel de regiune, suma aferentă cotei defalcate stabilite prin legea de aprobare a bugetului de stat intrînd integral la bugetul regional.

Întreprinderile plătitoare (marea lor majoritate) sînt întreprinderi subordonate sfaturilor populare raionale și orășenești, acestea finanțînd din bugetele lor atît investițiile cît și creșterile de mijloace circulante. Deosebit de aceasta, sfaturile populare raionale și orășenești răspund pentru întreaga activitate a întreprinderilor în cauză.

În aceste condiții ar fi potrivit ca sfaturile populare în cauză să poată dispune de acest important instrument de control prin leu, asupra activității economice și financiare, pe care l-ar folosi cu atît

mai mult cu cit o parte a impozitului pe circulația mărfurilor ar intra în bugetul lor.

Nu există nici o cauză obiectivă care să împiedice descentralizarea de la nivel de regiune la raioane a cotelor defalcate, primite de la bugetul republican din impozitul pe circulația mărfurilor. Tehnica de defalcare se poate realiza ușor, deoarece toate întreprinderile industriale, raionale și orașenești își au organizate activitățile pe raza unui singur raion sau oraș, filialele Băncii Naționale având posibilitatea să defalce în cotele aprobate veniturile acestui impozit vărsat de fiecare întreprindere în parte.

O dată ce veniturile S.M.T. au fost cedate ca venituri regularizatoare bugetelor raionale, nu vedem motivele pentru care nu s-ar acorda și cotele din impozitul pe circulația mărfurilor, mai ales că relațiile între S.M.T. și sfaturile raionale, precum și responsabilitățile organelor raionale în ceea ce privește stațiunile de mașini și tractoare sînt mult mai puține decît cele referitoare la întreprinderile industriale locale.

Al doilea mare neajuns al acestei practici a regularizării bugetelor sfaturilor populare raionale și orașenești, prin cote defalcate constă în faptul că aceste cote nu se diferențiază pe raioane și orașe. În planurile de regularizare se calculează aceeași cotă pentru fiecare raion și oraș, neluîndu-se în considerare conținutul deosebit al venitului regularizator (impozitul pe salarii și veniturile S.M.T.) de la raion, precum și proporția diferită a depășirii cheltuielilor bugetare asupra veniturilor.

Această tratare mecanică a problemei ușurează tehnica de întocmire a planului de regularizare, dar îi scade conținutul economic și, în ultimă instanță, afectează într-o oarecare măsură complexele legături ale bugetelor raionale cu activitatea economică a raionului sau orașului.

Pe de altă parte studiul complex al activității economice dintr-un raion sau oraș care trebuie întreprins în scopul regularizării adecvate a bugetelor raionale și orașenești, ar folosi celor în drept pentru o mai eficientă îndrumare și pentru un control mai eficient calitativ și operativ asupra economiei.

Procesul planificării bugetare este strîns legat și condiționat de complexul proces al planificării economice. Planificarea bugetară, la rîndul ei, poate exercita o mare influență asupra planificării economice în sensul îmbunătățirii unor indicatori de bază.

Scopul lucrării de față a fost, de fapt, și ilustrarea concretă a acestui important deziderat al activității de planificare din țara noastră.

ВОПРОСЫ ВНУТРЕННЕГО ОБЛАСТНОГО БЮДЖЕТНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ (Резюме)

В труде „Вопросы внутреннего областного бюджетного регулирования” изложены вкратце проблемы, связанные с необходимостью регулирования районных бюджетов и с его методами осуществления.

Необходимость бюджетного регулирования обусловлена не только неравномерным экономическим развитием различных областей и районов, но и анархическим и противоречивым развитием досоциалистической Румынии.

В условиях современной организации бюджетной системы и современного распределения доходов и расходов между звеньями бюджетной системы — принципиально обоснованы как теоретически, так и практически — бюджетное регулирование является необходимым объектом, без того, чтобы оно представляло поправку отрицательного явления, которое сохранялось бы ещё в нашем народном хозяйстве.

Во второй части работы оправдывается необходимость бюджетного регулирования динамикой собственных доходов районных бюджетов в последние годы.

Анализируется как динамика каждого собственного дохода, так и факторы, оказывающие на неё влияние.

В третьей части работы делаются некоторые соображения о методах регулирования, причём выявляются недостатки практической деятельности. В заключение делаются предложения ликвидации этих недостатков.

PROBLÈMES DE LA RÉGULARISATION BUDGÉTAIRE INTÉRIEURE RÉGIONALE (Résumé)

Les auteurs de l'étude présentent brièvement les problèmes liés à la nécessité de la régularisation des budgets des rayons ainsi que les méthodes permettant de la réaliser.

La nécessité de la régularisation budgétaire provient non seulement du développement économique inégal dans différents rayons et régions, mais aussi du développement anarchique et contradictoire de la Roumanie pré-socialiste.

Dans les conditions actuelles d'organisation du système budgétaire et de répartition des revenus et dépenses entre les chaînons du système budgétaire — justifiées aussi bien théoriquement que pratiquement — la régularisation budgétaire est objectivement nécessaire, sans se présenter comme le correctif d'un phénomène négatif qui se maintiendrait encore dans notre économie.

Dans la deuxième partie de l'étude on justifie la nécessité de la régularisation budgétaire par la dynamique des revenus propres des budgets de rayons dans les dernières années.

On analyse aussi bien la dynamique de chaque revenu propre pris à part que les facteurs qui l'influencent.

Dans la IIIe partie, on fait certaines considérations sur les méthodes de régularisation, en mettant en relief les déficiences de l'activité pratique. Or formule en conclusion quelques suggestions pour liquider ces déficiences.

CORELAȚIA DINTRE PROPRIETATE ȘI DREPTUL DE PROPRIETATE. SEMNIFICAȚIA ACESTEI CORELAȚII

de

VASILE PĂCURARIU și ARON MUREȘAN

În orînduirea socialistă s-a realizat deplin formularea programatică din Manifestul Partidului Comunist, elaborat în 1848 de clasicii marxism—leninismului, potrivit căreia „Comunismul nu ia nimănui puțința de a-și însuși produse sociale, el ia numai puțința, ca prin această însușire să fie subjugată munca străină”¹.

În acest fel, s-a dat un răspuns științific celor ce calomniau ideologia revoluționară a proletariatului, căutînd a zădărnici lupta împotriva exploatării. Învățătura marxist—leninistă a dat o explicație științifică conceptului de proprietate. „Proprietatea este însușirea naturii de către individ, în cadrul unei forme sociale determinate”². Oamenii acționînd asupra naturii pentru a-și apropria obiectele ei, cooperează și intră în anumite legături și relații unii cu alții. „Pentru a produce, ei intră în anumite legături și relații între ei și numai în cadrul acestor legături și relații sociale are loc acțiunea lor asupra naturii, are loc producția”³.

Aceasta este noțiunea restrînsă a proprietății, ca raporturi de producție, raporturi economice. Dar Marx folosește uneori noțiunea largă a proprietății, avînd în vedere raporturile de producție și schimb, ori chiar expresia juridică a raporturilor de producție. De aceea, el arată că economia politică trebuie „să cuprindă relațiile de proprietate, nu în exprimarea lor juridică de raporturi de voință, ci sub forma lor reală, adică de raporturi de producție”⁴.

¹ Editura P.M.R., 1949, pag. 49.

² K. Marx, *Contribuții la critica economiei politice*, E.S.P.L.P., Buc., 1954, pag. 211.

³ K. Marx, Fr. Engels, *Opere alese*, vol. I. Ed. II, E.S.P.L.P., 1955, pag. 72—73.

⁴ *Ibidem*, pag. 393.

Noi însă vom folosi noțiunea economică de proprietate în sensul ei restrâns⁵, ca formă socială de însușire a obiectelor naturii. Așa fiind, proprietatea ne apare ca un dublu raport: raportul dintre om și natură, care demonstrează starea forțelor de producție, și ca raport dintre oameni, care demonstrează cui aparțin mijloacele de producție, cui și în ce măsură vor aparține obiectele care sînt apropiate. În temeiul susținerii lui Marx că „orice mod de producție reprezintă apropierea de către individ a obiectelor naturii”⁶, se spune: „ca noțiune economică proprietatea cuprinde și procesul de apropiere al obiectelor naturii și forma socială în care se realizează acest proces. Procesul de apropiere este raportul dintre om și natură, adică forțele sociale de producție, iar forma apropierei reprezintă relațiile dintre oameni, adică relațiile sociale de producție. Prin urmare *noțiunea de proprietate este echivalentă cu noțiunea de mod de producție* (sublinierea noastră), ca unitate indisolubilă a celor două laturi ale sale — forțele de producție și relațiile de producție”⁷.

Proprietatea fiind o categorie economică, ea ne indică forma socială determinată, de însușire a naturii de către individ, constituită din anumite legături și relații ale oamenilor în procesul de producție a bunurilor materiale, denumite relații de producție. Tipul de proprietate ne indică cum se face apropierea bunurilor naturii: pe baza unor relații de colaborare și ajutor reciproc, ori pe baza unor relații de exploatare, însușindu-se de o minoritate produsele muncii majorității poporului.

Caracterul rudimentar al mijloacelor de producție din comuna primitivă, a făcut ca oamenii să acționeze prin muncă comună asupra naturii și să împartă egal produsele obținute. Însușirea obiectelor naturii prin munca în comun, a făcut să existe o proprietate comună asupra mijloacelor de producție, relații de producție de colaborare, iar repartizarea produselor să fie egalitară.

Dimpotrivă, în orînduirile exploatare, mijloacele de producție, forțele de producție, fiind mai dezvoltate, oamenii acționează asupra naturii nu în cadrul unei forme sociale — legături și relații — de colaborare, ci de subjugare: minoritatea exploatare — stăpîinii de sclavi, seniorii feudali și capitaliștii — folosind forța de muncă a maselor de sclavi, iobagi sau proletari, își însușesc produsele muncii lor, sub forma proprietății private.

În sfîrșit, în orînduirea socialistă apropierea naturii se face în cadrul unei noi forme sociale. Punîndu-se în acord relațiile de pro-

⁵ v. Traian Ionașcu, Salvator Brădeanu, *Dreptul de proprietate socialistă și alte drepturi reale principale de tip nou în dreptul Republicii Populare Române*, Edit. șt., 1964, pag. 46.

⁶ Citat de A. V. Venedictov, *Proprietatea socialistă de stat*, vol. I, Ed. stat pentru lit. științ. și d'act., Buc., 1951, pag. 30.

⁷ O. S. Ioffe, *Dreptul civil sovietic*, Edit. șt., Buc., 1960, pag. 244.

ducție cu caracterul forțelor de producție, se nasc relații și legături între oameni, de colaborare și ajutor reciproc, în procesul de însușire a obiectelor naturii, creîndu-se astfel proprietatea socială socialistă, de unde fiecare cetățean va primi în proprietate personală sub formă de venituri din muncă o parte din obiectele de consum.

În patria noastră, sub conducerea Partidului Comunist Român, imediat după instaurarea puterii democrat-populare la 6 martie 1945, au fost luate anumite măsuri prin care s-a dispus trecerea unor bunuri în proprietate de stat.

Astfel, la 23 martie 1945, dictatura revoluționar-democratică a proletariatului și a țărănimii a înfăptuit reforma agrară⁸, în urma căreia a rămas în proprietate de stat o suprafață de 359 000 ha, creîndu-se mari gospodării agricole-model, și centre de mașini agricole. De asemenea, prin același act normativ au fost trecute asupra statului terenurile aparținînd persoanelor care au colaborat cu Germania hitleristă, ale criminalilor de război și ale celor care s-au făcut vinovați de dezastrul țării precum și ale celor care au fugit în străinătate după 23 august 1944⁹. În sfîrșit, în luna decembrie 1946 a fost adoptată legea pentru etatizarea Băncii Naționale a României.

Iată cum, chiar în această primă etapă a statului nostru democrat-popular, prin măsurile antifeudale și anticapitaliste a fost creată o proprietate de stat, care reprezenta o proprietate socialistă în devenire¹⁰.

După proclamarea Republicii Populare Române, formă a statului dictaturii proletariatului, trecîndu-se la cea de a doua etapă a revoluției populare, la revoluția socialistă, au fost luate importante măsuri succesive, pentru crearea și dezvoltarea proprietății socialiste de stat și cooperatiste, pentru construirea bazei economice a socialismului. Astfel, în cadrul acestor măsuri a fost adoptată la 11 iunie 1948, legea¹¹ nr. 119 pentru naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, miniere, bancare, de transporturi și de asigurări. Ca urmare a aplicării acestei singure legi de naționalizare, au trecut în proprietate socialistă de stat 8894 întreprinderi¹². În acest mod a fost pusă de acord, în a doua etapă a revoluției populare, puterea economică cu cea politică, așa cum s-a arătat la Plenara a II-a a C.C. al Partidului Comunist Român, din 10—11 iunie 1948.

⁸ Vezi, decretul 187, „Monitorul oficial” nr. 68 bis din 23 martie 1945; Traian Ionașcu, Salvator Brădeanu, *op. cit.*, pag. 122—123.

⁹ Subliniem că, din aceste terenuri au fost împărțite unele suprafețe țăranilor fără pămînt sau cu pămînt puțin pînă la concurența de 5 ha. Vezi I. Ceterchi, *Republica Populară Română stat socialist*, Ed. pol., Buc., 1962, pag. 35—36.

¹⁰ Vezi Anita M. Naschitz și Dan Ciobanu, *Rolul dreptului nostru democrat popular în formarea, dezvoltarea și apărarea proprietății socialiste*, în „Probleme privind dezvoltarea și apărarea proprietății socialiste, în dreptul Republicii Populare Române”, Ed. Academiei R.P.R., Buc., 1959, pag. 23.

¹¹ „Monitorul oficial” nr. 113 bis, din 11 iunie 1948.

¹² Vezi Traian Ionașcu, Salvator Brădeanu, *op. cit.*, pag. 125.

Plenara C.C. al P.C.R., din 3—5 martie 1949 a determinat sarcinile și căile de înlăptuire a construirii socialismului în agricultură, prin crearea proprietății cooperatiste. Datorită dezvoltării puternice și rapide a industriei noastre socialiste, procesul de cooperativizare și de construire a socialismului în agricultură, s-a încheiat în luna martie 1962, adică cu aproape patru ani înainte de termenul stabilit la Congresul al VIII-lea al Partidului Comunist Român. Cooperativizarea agriculturii și dezvoltarea acesteia s-a bucurat de un continuu și multilateral ajutor din partea statului nostru. Pe lângă ajutorul material, tehnic, etc. statul a dus o politică de ocrotire a țărănimii muncitoare, astfel încât în martie 1959 a fost pus în aplicare decretul 115 „pentru lichidarea rămășițelor oricăror forme de exploatare a omului de către om în agricultură, în scopul ridicării continue a nivelului de trai material și cultural al țărănimii muncitoare și al dezvoltării construcției socialiste“.

Prin perfecționarea conducerii și planificării economiei naționale¹³ în Republica Socialistă România s-a realizat o continuă creștere și dezvoltare a proprietății socialiste. În adevăr „la baza societății noastre — așa cum a arătat tovarășul Nicolae Ceaușescu — stă proprietatea socialistă, asupra mijloacelor de producție care asigură dezvoltarea multilaterală a patriei, bunăstarea întregului popor“¹⁴.

Subliniem că proprietatea socialistă este un tip istoric nou și superior de proprietate, constituind temelia materială a unei societăți fără exploatare și în continuă prosperare. Prin dezvoltarea și apărarea proprietății noastre socialiste se realizează bunăstarea oamenilor muncii, scopul întregii politici a partidului¹⁵.

În orînduirea socialistă, pe măsură ce apare și se dezvoltă proprietatea obștească, apare și se dezvoltă și proprietatea personală. Precizăm că proprietatea personală are de asemenea un caracter istoric; ea nu a existat întotdeauna, ci apare pentru prima dată în orînduirea socialistă și este menită să garanteze satisfacerea nevoilor materiale și culturale ale oamenilor muncii.

În adevăr, socialismul nu numai că nu desființează proprietatea, ci chiar creează forme noi, superioare, necunoscute de istorie, le garantează și ocrotește prin toate mijloacele.

Așadar, proprietatea exprimă procesul de producție, de însușire a obiectelor naturii de către oameni, care se face în cadrul unor relații și legături sociale și care pot fi de colaborare și ajutor ori de exploatare.

¹³ Vezi în acest sens *Rezoluția Plenarei din 11—12 noiembrie 1965 a C.C. al Partidului Comunist Român, Cu privire la îmbunătățirea conducerii și planificării agriculturii*, „Făclia”, nr. 5922, din 14 noiembrie 1965.

¹⁴ *Raport la cel de al IX-lea Congres al P.C.R.*, Edit. pol., 1965, pag. 57.

¹⁵ *Ibidem*, pag. 45—48.

Raporturile de producție, raporturile economice de proprietate sînt reglementate în orînduirea statală, de normele de drept, care exprimă voința clasei dominante ce este generată de condițiile de viață materială a acestei clase¹⁶. Așa, de pildă, normele dreptului de stat consacring orînduirea socială arată tipul de proprietate, precum și relațiile sociale ce se stabilesc în cadrul producției¹⁷. De asemenea, normele dreptului muncii reglementează raporturile ce se stabilesc între întreprindere și angajați în procesul muncii productive de însușire a obiectelor naturii — timpul de muncă, timpul de odihnă, retribuția, protecția muncii etc. Dreptul agrar-cooperatist reglementează raporturile economice care se stabilesc între membrii cooperativelor agricole de producție cu ocazia acțiunii lor asupra naturii. În sfîrșit, înțilnim și normele altor instituții juridice ce vin să dea o exprimare juridică raporturilor de proprietate ca raporturi economice de producție.

Cum însă, pentru reglementarea raporturilor economice de producție intervin numeroase norme juridice, instituția dreptului de proprietate cuprinde numai normele juridice care reglementează raporturile de producție în măsura în care acestea apar ca relații de apropiere, în rest ele fiind reglementate, după cum am văzut, de alte instituții juridice. În această privință, producția socialistă din întreprinderile de stat și din unitățile cooperatiste, este un proces de apropiere a obiectelor naturii, societatea ori cooperativa devenind proprietara acestor bunuri, și drept urmare, apropierea produselor este reglementată de normele instituției dreptului de proprietate socialistă de stat sau cooperatistă. Dar persoana fizică, angajat sau cooperatist, are numai dreptul de a primi o parte din venitul social sau din produse după munca prestată. Așa fiind, relațiile dintre muncitori și întreprindere sînt reglementate prin normele dreptului muncii, iar cele dintre cooperatist și cooperativa agricolă de producție sînt reglementate de normele dreptului agrar-cooperatist. Numai după ce persoana fizică, angajat sau membru al cooperativei, a primit venitul sau produsele ce i se cuvin, are loc apropierea individuală, acele bunuri devenind proprietate personală, iar raportul social astfel născut va fi reglementat de normele dreptului de proprietate personală. De aceea, dreptul de proprietate în conținutul său economic, este un drept de apropiere și el se naște numai după ce a avut loc procesul de producție și cînd se face însușirea bunurilor smulse de la natură¹⁸.

În acest mod, pe categoria economică a proprietății, apare instituția juridică a dreptului de proprietate, care este constituită din tota-

¹⁶ Vezi, I. Demeter, I. Ceterchi, *Introducere în studiul dreptului*, Edit. st., 1962, pag. 44.

¹⁷ Vezi, art. 5 și urm. din Constituția Republicii Socialiste România.

¹⁸ Vezi, O. S. Ioffe, *op. cit.*, pag. 245.

litatea normelor de drept ce consacră prerogativele pe care le are proprietarul asupra bunurilor sale.

Astfel, noțiunea dreptului de proprietate are un dublu sens: primul obiectiv, al doilea subiectiv. În sens obiectiv, dreptul de proprietate este o instituție juridică alcătuită din totalitatea normelor de drept pozitiv, care exprimă voința clasei dominante, chemată a ocroti pe proprietarul de bunuri. În sens subiectiv, dreptul de proprietate este constituit din prerogativele sau îndrituirile pe care le conferă normele juridice proprietarului, privind bunurile sale. Natural, cele două sensuri ale noțiunii sînt inseparabile. Totuși, sub aspectul ocrotirii acestui drept ne interesează în primul rînd, îndrituirile ce-i sînt conferite proprietarului asupra bunurilor sale și care sînt prejudiciate prin comiterea faptelor socialmente periculoase.

Dreptul de proprietate, ca drept, de apropiere exprimat într-o anumită formă socială, este dreptul recunoscut de lege individului, de a poseda, mijloacele de producție și produsele producției, de a se folosi și de a dispune de ele prin puterea sa și interesul său.¹⁹

Dreptul de proprietate fiind o categorie juridică — așa cum am văzut — constituită pe tipul de proprietate, el se schimbă o dată cu schimbarea proprietății și a statului. Astfel, este cunoscut dreptul de proprietate sclavagistă, feudală, și capitalistă, care fiind toate cu caracter exploatator, poartă denumirea de drept de proprietate privată, firește cu trăsături distincte fiecare. În sfîrșit, în statul proletar — așa cum am văzut — a apărut un tip istoric superior de proprietate, proprietatea socialistă, pe baza căreia a apărut dreptul de proprietate socialistă cu cele două sensuri ale sale: obiectiv și subiectiv.

În acest fel, dreptul de proprietate în sens subiectiv, prin conținutul său reprezintă un raport social caracterizat prin facultatea proprietarului de a avea o asemenea conduită încît își poate exercita dreptul de posesiune, dreptul de folosință și dreptul de dispoziție, garantate prin lege cu privire la acel obiect material și obligațiile celorlalte persoane de a nu săvîrși acțiunile ori inacțiunile, prin care ar împiedica pe proprietar să-și exercite îndrituirile sale. Natural, în temeiul dreptului de proprietate cu privire la acele bunuri, titularul poate încheia acte juridice de vînzare-cumpărare, gaj, depozit, schimb, comodat și altele, prin nesocotirea clauzelor acestora, în ultimă analiză, fiind prejudiciat tot dreptul de proprietate.

Din cele ce preced, fără a contesta cu nimic relațiile lor interne, rezultă că noțiunea proprietății și noțiunea dreptului de proprietate nu au un conținut identic, ci un conținut distinct²⁰.

¹⁹ *Ibidem*, pag. 247.

²⁰ Vezi Traian Ionașcu, Salvator Brădeanu, *op. cit.*, pag. 46 și urm.

Mai întâi, proprietatea este o categorie economică, pe cînd dreptul de proprietate este o categorie juridică, cu toate că deseori ele se confundă chiar în limbajul juridic (ex. art. 480 C. civ.).

În al doilea rînd, prin sfera lor, cele două noțiuni nu se acoperă. Este adevărat că noțiunea proprietății, ca raporturi economice sau de producție, cuprinde în sine și apropierea, element al conținutului dreptului de proprietate, totuși, așa cum am văzut, ea nu se epuizează cu aceasta, ci cuprinde legături și relații mult mai largi. De asemenea, dreptul de proprietate cuprinzînd în sine apropierea nu se reduce numai la aceasta, ci consacră și alte prerogative pentru titular.

În al treilea rînd, sub aspect cronologic, proprietatea, fiind o categorie economică, este o noțiune primară pentru că mai întâi trebuie să fie produse bunurile și apoi luate în stăpînire. De aceea, dreptul de proprietate este o categorie derivată, atributele sale — mai ales dreptul de folosință și de dispoziție — putîndu-se naște și exercita numai după ce s-au încheiat ori legat relațiile de producție, de proprietate, și au fost smulse naturii anumite obiecte.

În al patrulea rînd, proprietatea a existat în orice societate omească, pe cînd dreptul de proprietate numai în societatea cu organizația statală și ordine juridică.

În Republica Socialistă România, proprietatea și dreptul de proprietate sînt ocrotite prin toate mijloacele, inclusiv cele juridice așa cum rezultă din documentele partidului nostru.

Astfel, în rezoluția Plenarei C.C. al Partidului Comunist Român, din 10—11 iunie 1948, se spune: „Plenara atrage atenția organizațiilor de partid, asupra necesității de a zădărnici cu energie orice fel de manifestări dușmănoase din partea capitaliștilor...” De asemenea, prin hotărîrea comună nr. 240 din 1955 a partidului și guvernului, au fost date îndrumările necesare pentru „prevenirea și înlăturarea cauzelor care duc la delapidare, furt și alte forme de încălcare a legalității populare ce provoacă pagube avutului obștesc”²¹. Tot astfel, prin rezoluția Plenarei C.C. al Partidului Comunist Român, din 28 iunie—3 iulie 1957 și prin rezoluția Plenarei din 9—13 iunie 1958, au fost date îndrumări privind apărarea proprietății socialiste prin mijloace politico-educative și mijloace juridice. Precizăm că, în art. 39 al Constituției din 21 august 1965, de asemenea, se prevede că fiecare cetățean al Republicii Socialiste România este dator să apere proprietatea socialistă.

Codul nostru penal incriminează și sancționează diferitele fapte socialmente periculoase pentru proprietatea socialistă și pentru dreptul de proprietate socialistă. Dar întrucît, în statul nostru socialist, lupta pentru apărarea acestor valori nu se desfășoară arbitrar ci organizat,

²¹ „Colecția de hotărîri și dispoziții ale Consiliului de Miniștri al R.P.R.”, nr. 15, din 8 martie 1955.

și reglementat prin dispozițiile legii care exprimă voința maselor populare, este necesar a ști precis prin ce anume infracțiuni sînt prejudiciate proprietatea și dreptul de proprietate socialistă, în vederea promovării unei depline legalități.

Cînd proprietatea, ca raporturi economice sau relație de producție fundamentală ocrotită prin ordinea juridică instituită de clasa dominantă, este tulburată prin anumite fapte socialmente periculoase, acestea constituie atentate contra orînduirii sociale și de stat iar nu contra patrimoniului, a cărui element component principal este dreptul de proprietate.

În art. 209¹—209⁴ introduse în codul penal prin decretul 202 din 1953²², au fost incriminate și sancționate infracțiunile de subminare a economiei naționale, de distrugere sau degradare cu intenție contrarevoluționară, ori actele de diversiune și de sabotaj contrarevoluționar, care constituie fapte penale de natură a tulbura grav proprietatea și raporturile de producție socialiste, prin care s-a înlăturat exploatarea și se asigură propășirea materială și culturală a oamenilor muncii. Prin comiterea acestor infracțiuni nu este prejudiciat numai exercițiul prerogativelor dreptului de proprietate, ci se produc consecințe grave care vizează însăși baza economică, orînduirea socială și de stat a Republicii Socialiste România. Autorii acestor fapte au fost aprigi dușmani de clasă urmărind readucerea proprietății capitaliste, a raporturilor de producție de exploatare.

Dar proprietatea, ca raporturi de producție este ocrotită prin legile noastre penale și prin incriminarea și sancționarea altor infracțiuni care tulbură aceste relații.

Astfel, în codul penal, prin decretul 202 din 1953, a fost introdus titlul III bis: „Unele infracțiuni contra sistemului economic al Republicii Populare Române”²³, cuprinzînd articolele 268¹—268³⁸. Prin unele din aceste dispoziții sînt incriminate infracțiunile care tulbură proprietatea, activitatea economică desfășurată în cadrul producției industriale, agricole, cum este lipsa de grijă gospodărească (art. 268¹), punerea în circulație a unei producții industriale necorespunzătoare (art. 268²), înființarea sau conducerea de cooperative fictive (art. 268³), degradarea tractoarelor și mașinilor agricole din neglijență (art. 268⁵), purtarea neglijență în îngrijirea vitelor în gospodăriile agricole de stat și în cooperativele agricole de producție (art. 268⁶), instigarea la nerespectarea planului de cultură privind producția agricolă (art. 268¹⁰), neexecutarea obligațiilor decurgînd din contracte economice (art. 268¹¹) și altele. Asemenea fapte penale sînt interzise în vederea ocrotirii activității economice, a producției industriale, agricole, a proprietății ca

²² „Bul. of.”, nr. 15, din 14 mai 1953.

²³ Vezi, Berthold Braunstein, *Dreptul penal al R.P.R.*, partea specială (partea III). Edit. de stat didactică și pedagogică, 1962, pag. 53 și urm.

noțiune economică. Incriminarea și sancționarea acestor infracțiuni este necesară pentru asigurarea apărării și dezvoltării proprietății noastre socialiste.

Tot astfel, proprietatea ca raporturi de producție, este apărată prin incriminarea și sancționarea infracțiunilor contra protecției muncii, prevăzute în art. 368¹—368⁴, introduse în codul penal prin decretul 202 din 1953. Protecția muncii în Republica Socialistă România, a devenit o problemă de stat (art. 1)²⁴, tocmai în vederea ocrotirii angajaților și, totodată, pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului de producție și prevenirea oricăror tulburări. În cadrul întreprinderilor productive, ca și a tuturor unităților socialiste, angajaților trebuie să li se garanteze securitatea muncii, astfel încât ei să-și poată desfășura activitatea în condiții nepericuloase pentru sănătatea și viața lor, și în același timp să se realizeze producția și productivitatea muncii, prevenindu-se exploziile și incendiile care ar putea produce grave urmări și pentru bunurile proprietate socialistă²⁵.

Proprietatea socialistă este apărată și prin incriminarea și sancționarea infracțiunilor comise de către funcționari, prin încălcarea îndatoririlor de serviciu ce le revin. Astfel, codul penal determină infracțiunea de neglijență în serviciu (art. 242), infracțiunea de abuz în serviciu (art. 245), care pot cauza o tulburare bunului mers al unităților obștești sau o pagubă, infracțiunea de luare de mită, care poate fi comisă în formă gravă și de un funcționar însărcinat cu constatarea, predarea, recepționarea sau supravegherea unor furnituri publice (art. 251).

Dimpotrivă, când se sustrage un obiect prin furt, tilhărie sau când se comite un abuz de încredere, o înșelăciune, etc., se zădărnicește exercițiul dreptului de posesie, folosință sau dispoziție a persoanelor juridice sau fizice asupra acestor bunuri. Aceste infracțiuni au, ca obiect juridic, dreptul de proprietate asupra bunurilor în cauză și nu proprietatea ca raporturi economice, ca raporturi de producție sau apropierea bunurilor naturii. De aceea, greșit²⁶ se vorbește de infracțiuni contra proprietății avându-se în vedere furtul, tilhăria, abuzul de încredere și alte infracțiuni din această categorie. Subliniem că, în majoritatea situațiilor, prin faptele penale arătate, se pune în primejdie conținutul juridic integral al dreptului de proprietate. Așadar, infracțiunile din această grupă pun în primejdie dreptul de proprietate — după caz —, socialistă sau personală, dar nu proprietatea.

Din cele ce preced nu trebuie să se deducă concluzia absolută că infracțiunile care lezează proprietatea socialistă, ca raporturi economice

²⁴ Vezi, *Legea cu privire la protecția muncii din 22 dec. 1965 și expunerea de motive asupra acesteia, prezentată de tov. Gh. Apostol, prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri*, „Făclia”, nr. 5955, din 23 decembrie 1965.

²⁵ Berthold Braunstein, *op. cit.*, partea I-a, pag. 220—227.

²⁶ Vezi *Codul penal R.S.F.S.R.* din 1961.

de producție, nu ar avea nici o consecință asupra dreptului de proprietate socialistă, și invers, infracțiunile care prejudiciază prerogativele dreptului de proprietate socialistă n-ar avea nici o urmare pentru proprietatea socialistă. Nicidecum. Datorită corelației acestora, prejudicierea uneia atrage și prejudicierea celeilalte. Astfel de pildă, infracțiunea de subminare a economiei naționale, actele de diversiune etc. deși produc tulburarea raporturilor de producție, proprietatea în sens economic, totuși au consecințe grave pentru dreptul de proprietate socialistă, ale cărui obiecte materiale sînt suprimate sau diminuate în valoarea lor intrinsecă. Tot astfel, infracțiunea de furt, delapidare, înșelăciune, etc, deși lezează prerogativele dreptului de proprietate socialistă, pot avea însă consecințe asupra proprietății, asupra raporturilor de producție. Totuși, putem susține fără a greși, că aceste categorii de infracțiuni se deosebesc, după cum ele aduc o atingere *directă proprietății*, și numai *indirect* aduc un prejudiciu *dreptului de proprietate*, și invers, aduc o atingere *directă dreptului de proprietate* și numai *indirectă proprietății socialiste*. Această distincție prezintă importanță pentru determinarea naturii și gravității infracțiunilor, precum și pentru luarea măsurilor necesare privind reprimarea lor, în vederea ocrotirii proprietății și dreptului de proprietate în Republica Socialistă România.

СООТНОШЕНИЕ СОБСТВЕННОСТИ И ПРАВА СОБСТВЕННОСТИ. ЗНАЧЕНИЕ ЭТОГО СООТНОШЕНИЯ

(Резюме)

В работе даётся определение понятий собственности и права собственности, причём показываются их содержание, особенности и соотношение.

Авторы подчёркивают новый и высший характер собственности и права социалистической собственности, настаивая на политике РКП относительно создания и развития социалистической государственной собственности и кооперативной собственности, для обеспечения благосостояния трудящихся масс.

Авторы трактуют и последовательную политику нашей партии и государства в отношении эффективной защиты собственности и права социалистической собственности всеми способами, включительно законами, выражающими волю трудящихся.

THE CORRELATION BETWEEN PROPERTY AND THE PROPERTY RIGHT. THE SIGNIFICANCE OF THIS CORRELATION

(Summary)

In this paper, the authors define the notion of property and that of the property right, appointing their content, characteristics and the correlation between them.

They underline the new and the superior character of this property and of the socialist property right, insisting upon the Romanian Communist Party's policy regarding the creation and the development of the state socialist property and the co-operative property for the welfare of the working people.

The authors treat also about the consistent party and state policy regarding the effective defence of the socialist property right by all means, inclusively through the elaborated laws which express the will of the working people.

DIN ISTORIA GÎNDIRII
ECONOMICE ROMÂNEȘTI

IDEI PROGRESISTE ÎN GÎNDIREA ECONOMICĂ
A LUI BOGDAN PETRICEICU HASDEU

de
TOADER IONESCU

În fondul înaintat al gîndirii noastre economice din secolul trecut, un loc însemnat l-au ocupat adepții teoriei dezvoltării industriale a țării. Aceștia, animați de idealuri progresiste, de grijă pentru soarta țării, s-au preocupat să găsească soluții care să schimbe situația social-economică deosebit de grea a României din vremea lor. Ei au atras atenția că acest lucru nu se poate înfăptui fără dezvoltarea puternică a industriei. Printre promotorii și protagoniștii industrializării din țara noastră un loc important l-a ocupat Bogdan Petriceicu Hasdeu.

*

Bogdan Petriceicu Hasdeu (1838—1907), lingvist, istoric cu poziții de filozofie a istoriei, economist și scriitor român, a fost una dintre cele mai proeminente personalități ale culturii noastre din secolul al XIX-lea. A fost membru al Academiei Române, membru al Academiei Imperiale din Petersburg, membru onorific al Academiei din New-York și al altor societăți științifice. Născut într-o familie cu vechi preocupări intelectuale, a studiat la Vinnița, Comenița, Chișinău și Harkov. În 1856 se stabilește la Iași. Din 1860 este profesor de geografie, istorie și statistică și custode al Bibliotecii Universității. Destituit în scurt timp din aceste posturi, le recapătă în 1862. În 1863 este numit membru în Comisiunea moșilor mănăstirești, apoi profesor de filologie comparată la catedra înființată în 1874 la Universitatea

din București, anume pentru dînsul. A fost și director al Arhivelor Statului.

Trăind într-o etapă de mari prefaceri sociale și de instabilitate politică, Hasdeu a avut o evoluție sinuoasă, contradictorie, oscilînd — în esență — între tendințe materialiste și idealiste. Ca rezultat, între altele, al puternicelor influențe exercitate de ideologia pașoptistă și de democrații revoluționari ruși, în activitatea sa au predominat însă pozițiile înaintate, raționaliste și democratice. A condus numeroase publicații, la care are o valoroasă contribuție.

Savant înaintat, B. P. Hasdeu a luptat pentru unirea principatelor, a sprijinit ideea împrăștiării țăranilor și a secularizării averilor mănăstirești, a demască regimul oligarhic, corupția clerului, venalitatea politicianilor burghezi reacționari și a monarhiei. Este întemeietorul lingvisticii, filologiei și lexicografiei noastre științifice.

Hasdeu a conceput istoria ca o știință care studia viața unui popor în totalitatea sa. De aceea, cînd scrie, de exemplu, *Istoria critică a românilor*, el își va propune să înfățișeze traiul națiunii române în secolul al XIX-lea „sub toate aspectele”; unul din aceste aspecte fiind viața economică și juridică a țării. Realizînd numai în parte acest plan, a publicat ca studii *Originile agriculturii la Români*, în „Columna lui Traian”, V, 1874, nr. 3, *Originile viticulturii la Români*, ibidem, nr. 4 etc. În *Etymologicum Magnum Romaniae* dezvoltă pe larg unii termeni cu conținut economic, ca de exemplu termenul *ban*. Dar incursiunea noastră în gîndirea economică a lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, pe care o vom face în acest studiu, se va limita la analiza concepțiilor economice expuse numai în studiile sale cu caracter strict economic, scrise în prima parte a activității sale științifice, adică în perioada dintre anii 1866—1871.

B. P. Hasdeu este unul dintre primii noștri economiști care, alături de Dionisie Pop Marțian, în primii ani după Unirea Principatelor și în special după reforma agrară din 1864, au afirmat cu vigoare o concepție democratică. El a manifestat simpatie față de masele populare, luînd atitudine în favoarea acestora, luptînd împotriva vechii clase boierești și a ideologilor acesteia. Hasdeu combate cu o deosebită vehemență rămînerea în urmă a României. Este printre primii care critică fundamentat teoria reacționară „România țară eminentemente agrară”, moștenire a vechiului regim. În opoziție cu concepția încă dominantă în epoca în care scrie studiile sale economice, Hasdeu pune problema necesității imperioase a trecerii spre industrie, exprimînd prin aceasta străduințele unei burghezii care începuse să fie interesată în dezvoltarea industriei, precum și interesele maselor largi populare în dezvoltarea forțelor de producție ale țării.

În condițiile create de creșterea capitalismului, care au urmat abolirii iobăgiei în țara noastră, în fața reprezentanților diferitelor clase sociale s-a impus ca o problemă de cea mai mare însemnătate următoarea perspectivă în legătură cu dezvoltarea economiei: dacă țara trebuie să rămână „eminamente agrară” și să cumpere produsele industriale finite de peste graniță, sau dacă trebuie să fie creată și dezvoltată o industrie proprie în interiorul țării, luindu-se în acest sens o serie de măsuri de protejire a ei. Această problemă a prilejuit o luptă inversunată între moșierime, capitaliștii agrari și burghezia comercială, interesate în exportul de cereale, și de aceea potrivnice măsurilor menite să protejeze crearea unei industrii, pe de o parte, și burghezia industrială în formare care, în goana după câștig, era interesată în luarea de măsuri care să ducă la o oarecare dezvoltare a industriei, pe de altă parte.

Opiniile în favoarea dezvoltării industriale a României încep să se întâlnească tot mai des după unirea Moldovei cu Țara Românească și în special după reforma agrară din 1864. Dar persistența rămășițelor feudale și după această reformă, care a fost limitată, a constituit terenul unor aprige dispute între economiștii progresiști și cei reacționari.

Conexiunea strinsă dintre „problema agrară” și „problema industrială” în procesul dezvoltării capitaliste a României face ca în general principalii militanți pentru reforma agrară să fie și primii militanți ai unui curent care se formează în gândirea economică românească, *curentul industrializant*, tot astfel după cum pe economiștii adversari ai reformei îi găsim apoi printre adversarii dezvoltării industriale.

1. Critica teoriei „România țară eminamente agricolă” în lucrările economice ale lui B. P. Hasdeu. Curentul economic în favoarea dezvoltării industriei s-a cristalizat și s-a dezvoltat în focul unei lupte împotriva teoriilor conservatoare în care își găseau reflectarea, în primul rând, interesele marii moșierimi.

Unul din meritele principale ale lui Hasdeu pe linia preocupărilor sale economice constă în contribuția la subminarea teoriei „România țară eminamente agrară” pe care a criticat-o multilateral. În acest sens, Hasdeu ia atitudine hotărâtă atât împotriva oamenilor de stat, cât și a economiștilor români, care susțineau această idee reacționară ce împiedica dezvoltarea economiei noastre naționale. În lucrarea sa *Agricultura și manufactura*, publicată în noiembrie 1869, observând creșterea importanței României în viața internațională, el scria: „De când creșterea treptată a importanței noastre politice a deșteptat în inimile cetățenilor nobila ambițiune de a nu sta pe loc, spre a nu pierde cele câștigate sau cel puțin pentru a nu rămâne îndărăt, nu s-a văzut mai nici un ministru, deputat, senator, prefect, consiliu jude-

țean, publicist sau propagandist, om practic sau om teoretic, care să nu fi repetit mereu pe toate tonurile: „România a fost, este și trebuie să fie o țară agricolă!”¹. Dezvăluind caracterul demagogic al acestei teorii, Hasdeu a arătat că toți partizanii acesteia aveau pretenția că se preocupă de viitorul patriei și al poporului. Deși unii dintre aceștia nu erau lipsiți de un anumit grad de cultură economică, erau totuși superficiali și nu încercau să interpreteze situația economică a țării noastre încercând o analiză proprie în interpretarea realității.

Indignat de faptul că teoria cu privire la „România țară eminemente agricolă” era folosită în scopul ascunderii realității de către reprezentanții moșierimii, Hasdeu scria: „Agricultura în sus, agricultura în jos, agricultura în dreapta, agricultura în stînga, agricultura înaintea, și agricultura înapoi, sună și răsună de la Sculeni și pînă la Verciorova, devenind un fel de Tatăl nostru al românului”².

Hasdeu demască falsitatea și pericolul pe care-l prezintă această teorie pentru existența națională. El considera aderența economiștilor noștri la această formulă ca o „superstiție trivială”, o ... „proster-nație excepțională sub altarul Ceresei”³, care poate fi iertată cel mult entuziastei imaginațiuni a unui poet³.

Referindu-se la unii înaintași ai săi care au pus, într-un fel sau altul, problema industrializării țării și anume, la D. P. Marțian, Ion Ionescu de la Brad și Nicolae Șuțu, B. P. Hasdeu arată că pînă și „aceste trei ilustrațiuni economiste ale noastre n-au fost în stare să se dezbare cu totul de pernicioasa doctrină a exclusivismului agricol al României, chiar atunci cînd se păreau a fi pe cale și foarte aproape de a găsi formula mai corectă”⁴.

Astfel, despre Ion Ionescu de la Brad observă că, pe de o parte acesta vorbește despre necesitatea industriei, cerînd îmbunătățirea și specializarea „artelor și meșteșugurilor” și pe de altă parte afirmă că „Românul din firea lui nu este dispus a părăsi industria agricolă”, „iar poziția geografică, fertilitatea și ieftinătatea pămîntului îl face să se dedea cu preferință agriculturii”. Pe D. P. Marțian îl critică pentru faptul susținerii necesității unui învățămînt cu profil agrar deoarece „sîntem popor agricol”.

Pe de altă parte, referindu-se la Nicolae Șuțu, Hasdeu afirmă că acesta a înțeles necesitatea unei manufacturi, dar n-a mers pînă la a constata că agricultura fără industrie nu se poate dezvolta. Hasdeu

¹ Vezi Victor Slăvescu, *Economistul Bogdan Petriceicu Hasdeu*, Cartea Românească, București, 1943, p. 68. În continuare citatele vor fi date din volumul citat.

² *Ibidem*, p. 68.

* Hasdeu face aluzie la lucrarea lui Vaillant, *Originea agriculturii la Români*, București, 1862.

³ *Ibidem*, p. 68.

⁴ *Ibidem*, p. 69.

surprinde o serie de contradicții existente în opera economică a lui Șuțu, arătînd că, pe de o parte acesta vorbește despre necesitatea industriei în Moldova, iar pe de altă parte susține că „Moldova este o țară eminentamente agricolă. Manufacturile sînt aproape nule și în starea actuală de lucruri nici nu trebuie să se gîndească a le dobîndi”. „Rezumîndu-ne — scrie Hasdeu — nici unul din economiștii români nu și-au dat pînă acum osteneala de a analiza adevărata referință între agricultură și manufactură, de la care totuși depinde în cea mai mare parte salvarea economică, iar prin urmare și politică a naționalității noastre”⁵.

2. Poziția lui B. P. Hasdeu față de diferite curente economice.

Aducînd diferite dovezi în sprijinul tezelor pe care le susținea în scrierile sale economice, B. P. Hasdeu recurge și la argumentele multor economiști din literatura economică mondială. Prin aceasta el aduce o largă contribuție la dezvoltarea doctrinelor economice, fiind printre cele dintîi în literatura noastră economică.

Ocupîndu-se cu analiza diferitelor școli economice burgheze, Hasdeu le împarte pe toate în două sisteme și susține că: „Astăzi nu există în economia politică decît două sisteme: cea umanitară și cea națională, silindu-se fiecare a rezolva aceeași serie de chestiuni, cu singura deosebire că una subordonează naționalitatea umanității, iar cealaltă vice-versa”⁶. A reduce istoria gîndirii economice numai la aceste două școli desigur că nu este just. De fapt, Hasdeu sesizează că în spatele unor teorii și teze economice se ascund interesele materiale ale unor grupări sociale.

În școala „umanitară” Hasdeu reunește reprezentanții școlii clasice burgheze și economiștii vulgari, adepți ai liberalismului economic, iar în sistemul național pe reprezentanții școlii istorice din Germania și predecesorul acesteia, germanul List.

Referindu-se la Adam Smith, Hasdeu critică concepția acestuia despre faptul că economia politică trebuie să fie universală, să facă abstracție de naționalitate, „întocmai precum mecanica face abstracție de eventualitatea rezistenței”⁷. Hasdeu arată că economia politică într-adevăr are legi generale, dar acestea nu trebuie studiate în mod abstract, deoarece ele acționează în condiții concrete. Economia politică este o știință socială complexă, ea nu trebuie confundată cu științele naturii. Economia politică nu trebuie să se lanseze în speculațiuni abstracte, să se mărginească la experimente cosmopolite, așa-zise umanitare, ea trebuie să țină seama de varietățile care există în cadrul unei economii naționale, să studieze și să interpreteze și faptele. El subliniază că invocarea cerințelor legilor economice obiec-

⁵ *Ibidem*, p. 73.

⁶ *Ibidem*, p. 74.

⁷ *Ibidem*, p. 80.

tive devine „o pură speculație” dacă aceste cerințe nu sint confruntate cu condițiile concret-istorice ale societății, înțelegînd prin aceasta că trebuie ținut seama în analiza economică și de stadiul de dezvoltare economică a unei țări. Economistul nostru a observat în mod just că Smith și adepții săi, vorbind despre economia politică ca știință „universală”, „umanitară” sau „transcendentală” urmăresc un scop bine determinat. El susține că aceștia, prin formule „transcendentale” urmăresc „scopuri locale”, să demonstreze superioritatea politicii „liber-schimbiste” a țărilor dezvoltate din punct de vedere industrial și să ocolească problema corelației dintre industrie și agricultură pentru una și aceeași țară, pentru una și aceeași națiune. A sesizat faptul că formulele „transcendentale” și „umanitare” exprimau de fapt interesele burgheziei industriale engleze în politica sa de expansiune economică și menținere a popoarelor slab dezvoltate din punct de vedere economic în dependență economică și politică de economia Angliei, care devenise cea mai mare putere industrială capitalistă a lumii încă de la sfîrșitul secolului XVIII și începutul secolului XIX. Făcînd o recenzie asupra *Tratatului complet de economie politică*... al lui Ion Strat, apărut în 1870, Hasdeu observă că acest tratat servește aceluiași interese, aceluiași tendințe ale lui Smith și ale altor economiști de la care Ion Strat a preluat ideile și pe care aveau interesul să le susțină în lupta de concurență cu alte popoare, în special cu popoarele mai înapoiate pe care doreau să le mențină în înapoiere economică. „Pentru cine a scris-o Domnul Strat? — se întreba Hasdeu în legătură cu cartea amintită mai înainte —, pentru Europa? Nu, fiind de-abea o palidă copie după ceea ce dînsa posedă în original”.

„Pentru România? Cu atît mai puțin, neavînd în sine nimic local afară numai de șubredul schelet al unei limbi fără colorit.

Economiștii cei mai teoretici și tot încă s-au silit orișicînd a mărgini preceptele cele riguroase ale abstracțiunii prin piedicile și excepțiunile realității. Fiecare din ei avusese în vedere, pe tărîmul aplicațiunii, mai ales propria-i țară, pe care o cunoșteau mai deaproape și pentru care lucra mai în special”⁸.

Prin urmare, el constată în mod just că economia politică nu poate să fie aceeași pentru toate țările și pentru toate perioadele istorice.

Referindu-se la politica liber-schimbistă propusă de economiștii burghezi, Hasdeu susține că între două țări cu grad diferit de dezvoltare economică nu poate să existe concurență liberă, deoarece cea mai dezvoltată din punct de vedere economic își va impune întotdeauna punctul de vedere celei mai slabe. El îi critică pe economiștii doctrinari din țara noastră (acei care exprimau interesele moșierimii și ale burgheziei comerciale), care scoteau concluziile numai din cărți

⁸ *Ibidem*, p. 131—132.

(cele care conveneau de fapt intereselor claselor cărora ei aparțineau) și care întotdeauna citau Anglia ca țară care prospera datorită politicii liber-schimbiste. Dar Anglia abia în 1846, după trei secole de dezvoltare înaintea altor națiuni — observă Hasdeu —, și nu fără luptă, a primit concurența celorlalte națiuni.

Economiștilor care propuneau politica liberului schimb Hasdeu le amintește că n-ar trebui să uite a cita întotdeauna cuvintele lui Robert Peel, prin care acesta propusese parlamentului britanic principiul liberului schimb. Iată ce spune Robert Peel: „Considerați pozițiunea noastră, avantajele noastre providențiale, viitorul ce ne așteaptă. Sintem așezați la marginea Europei Occidentale, ca o verigă ce unește lumea veche cu lumea nouă. Descoperiri științifice și îmbunătățirea navigațiunii ne puseseră la depărtare de zece zile de Petersburg și ne va pune peste puțin timp la depărtare de zece zile de la New-York. Întinderea țărmurilor țării noastre, cea mai mare în proporțiune cu numărul locuitorilor și cu dimensiunile pământului, ne asigură *asupra tuturor națiunilor întietatea maritimă. Fierul și cărbunele, doi nervi ai industriei, dau manufacturii noastre un mare avantaj asupra manufacturii străinilor. Nici o națiune nu posedă un capital atât de colosal. În invențiune, în agerime nu ne întrece nimeni*”**. Hasdeu observă deci că liber-schimbismul pe care îl susțineau economiștii noștri și unii oameni de stat, exprima de fapt interesele burgheziei din Anglia.

Sesizînd că propunerile economiștilor burghezi cu privire la liber-schimbism exprimă interesele burgheziei în lupta de concurență cu burghezia din alte țări, Hasdeu arată că și rivala școlii umanitare, în fruntea căreia se afla List, din care făceau parte majoritatea economiștilor Germaniei, printre care îi enumeră pe Roscher și pe Hildebrandt, apoi în Franța, Emeric Richelot și în America, Colwell, exprimă și ea anumite interese (de fapt interesele aceleiași clase, ale burgheziei, dar pusă în alte condițiuni istorice concrete) și că contradicțiunile dintre ele sint aparente. Hasdeu chiar își propune ca într-un alt studiu să încerce „a defini acest antagonism, supunînd analizei ambele idei, a căror luptă noi o credem a fi numai aparentă: umanitate și naționalitate”⁹.

Iar în altă parte, vorbind despre List ca reprezentantul cel mai de seamă al așa-zisei școli naționale, Hasdeu arată că acesta n-a spus niciodată că dorește protecționismul pentru totdeauna și în toate ocaziile, ci numai într-un chip provizoriu și limitat, exact cum a susținut și economistul englez Stuart Mill, cînd interesele Angliei (ale burgheziei engleze, n.n.) au cerut-o.

** Citat de Hasdeu după Guizot, *Sir Robert Peel, Étude d'histoire contemporaine*, 2e éd., Paris, 1858, în 8°, p. 259—260.

⁹ *Ibidem*, p. 74.

„Acest exemplu ne arată — scrie Hasdeu — toată diferența între teoria și aplicațiunea Economiei Politice (citește a economiei politice burgheze, n.n.), demonstrându-ne totodată că pină și economiștii cei mai transcendențiali, cei mai cosmopoliți devin vrind-nevrind naționali (apără interesele de clasă ale burgheziei naționale căreia ei aparțin, n.n.), din moment ce pogoară din sfera abstractă a speculațiunii în cea vulgară de toate zilele”¹⁰. Deci Hasdeu recomanda adoptarea protecționismului pornind nu de la considerente abstracte, ci de la realitățile economiei României, de la nevoile dezvoltării forțelor sale de producție, care era necesar să fie protejate pentru a se dezvolta mai rapid. Protecționismul său pornește de la necesitatea adoptării unor măsuri care să mențină statul român, ca stat național, independent și suveran. Trebuiau luate măsuri pentru împiedicarea capitalului străin de a supune economia noastră națională intereselor lui. El își dădea seama că „subordonarea economiei aduce și pe cea diplomatică”. De aceea, economia politică din România trebuia să caute soluțiile care să asigure dezvoltarea economică a țării, garanția independenței sale naționale.

Dind dovadă de înalt patriotism, savantul și scriitorul Hasdeu a militat pentru menținerea independenței și suveranității statului român, pentru afirmarea sa pe plan internațional. Economiiștii — susține el — trebuie să apere interesele economice ale poporului român, să lupte pentru îmbunătățirea soartei acestuia.

Deși folosește dovezi și argumente ale economiiștilor burghezi ai epocii sale sau mai vechi, ar fi greșit să încercăm să derivăm toate ideile sale din influențe străine. Hasdeu s-a preocupat să dea o interpretare originală proceselor pe care le-a studiat. El a asimilat numai acele elemente — și în majoritatea cazurilor critic — care exprimau adevăruri istorice și științifice obiective și care corespundeau intereselor progresului economic al României, cerință obiectivă necesară în mod imperios în acea perioadă studiată de el.

3. Corelația dintre industrie și agricultură. Unul din cele mai mari merite ale lui Hasdeu în domeniul gândirii economice constă în faptul că a pus cu toată hotărârea, și a demonstrat fără putință de tăgadă, necesitatea imperioasă a dezvoltării industriei în țara noastră. El nu s-a mărginit numai să critice teoria „România țară eminentamente agrară” sau să arate că unele școli din diferite țări exprimă interese determinate, dar a arătat și pericolele la care este expusă o țară eminentamente agrară lipsită de o industrie dezvoltată, a arătat corelația care există între agricultură și industrie, precum și posibilitatea (contestată de adepții teoriei liberului schimb din România) dezvoltării industriei în țara noastră.

¹⁰ *Ibidem*, p. 102.

Hasdeu pledează cu multă convingere în favoarea industrializării țării, aduce în sprijinul convingerilor sale argumente numeroase din economiștii străini din diferite școli, între care figurează atît germanul List, englezii Adam Smith, John Stuart Mill, cît și francezii Jean-Baptiste Say, Michel Chevalier și alții. El remarca, citîndu-l pe economistul german Stein, faptul că List a pus pentru prima dată cu claritate problema corelației dintre industrie și agricultură ridicînd-o „... la înălțimea unui adevărat principiu economic, deși nici chiar predecesorii săi n-au negat-o în fond”¹¹.

B. P. Hasdeu a demonstrat în mod convingător că o țară lipsită de industrie nu poate să-și dezvolte comerțul, transportul, nu poate progresa din punct de vedere cultural, intelectual, social, politic etc. Populația unei țări agricole trăiește împrăștiată pe toată suprafața teritoriului, diviziunea muncii este slab dezvoltată, deoarece ocupațiile producătorilor sînt aproape identice, fiecare din ei este cel mai bun consumator al său, de aceea nici schimbul nu se dezvoltă. Muncile agricole se efectuează de oameni cu o calificare foarte slabă, fără o pregătire prealabilă, aceste munci cer puțină concentrare intelectuală și nu multă dexteritate, pe cînd munca în industrie cere o calificare mai înaltă.

Veniturile țărilor cu industrie și comerț dezvoltate sînt cu mult mai mari decît a celor „curat agricole”. Prin comerț și prin manufactură o țară are posibilitatea să importe o cantitate cu mult mai mare de produse alimentare decît aceea ce i-o poate procura propriul său teritoriu: „O mică cîțime de product manufacturat — observa Hasdeu — cumpără o mare cîțime de product brut”. Țările industriale exportă mărfuri care pot fi însușite și folosite de un număr mic de oameni și importă mărfuri care pot fi folosite și însușite de un număr foarte mare de oameni. Țările agricole exportă întreținerea și comoditatea a foarte mulți oameni și importă ceea ce servește pentru foarte puțini.

Industria, dezvoltînd diviziunea muncii și comerțul — demonstrează Hasdeu —, creează o piață mai largă și pentru agricultură, încurajînd-o și înlesnindu-i astfel dezvoltarea. Țările lipsite de industrie vor depinde din punct de vedere economic și politic de acele țări dezvoltate de la care primesc fabricatele în schimbul producției agricole. Aceste țări se aseamănă cu un individ care nu are decît un singur braț, rezemîndu-se pe unul străin, care nici acela nu-i asigurat, pe cînd o țară agricolă și industrială are totdeauna două brațe ale sale proprii. Înapoierea culturală a populației agricole nu-i permite să contribuie la progresul civilizației generale, nu-i dă posibilitate să aprecieze la justa lor valoare unele instituții politice noi, să ia parte la conducerea și rezolvarea treburilor publice, la administrație,

¹¹ *Ibidem*, p. 75.

la justiție etc. Cu atit mai puțin a-și apăra drepturile și libertatea în mod conștient. Populația industrială este oricind cu mult mai luminată decît cea agricolă, mai organizată și mai independentă, — demonstrează Hasdeu.

Industria favorizează dezvoltarea forțelor de producție ale țării, contribuie la perfecționarea căilor de transport, ea emancipează însăși agricultura și o ridică pînă la treapta de industrie, de artă, de știință, permite creșterea productivității sale, pune în valoare terenuri agricole care înainte nu erau folosite. Prin dezvoltarea multilaterală industrială se creează premisele dezvoltării artei și științei, a tendințelor către libertate civilă, civilizație, libertate politică etc. O țară agricolă și industrială, cu comerț și căi de transport dezvoltate se înfățișează în întregime ca un oraș. „Fără binefăcătorul suflu al manufacturii — spune Hasdeu — agricultura este ursită a rămîne înapoiată...” Manufactura este dascălul agriculturii. „Oriunde manufactura nu există, agricultura e proastă și puțină. Oriunde înflorește manufactura, agricultura se deșteaptă și se înmulțește”¹². Aceasta este cauza, explică Hasdeu, pentru care Anglia avea la jumătatea secolului trecut o agricultură avansată, pe cînd unele țări ca Polonia, România, Portugalia etc., lipsite de industrie proprie, aveau o agricultură înapoiată. Chiar și în țările cele mai dezvoltate industrial regiunile cele mai înapoiate sînt cele în care lipsește industria.

Scoțînd în evidență pericolele la care este supusă o țară agricolă lipsită de manufactură, Hasdeu arată că o asemenea țară „suferă fatalmente trei consecințe:

1. Despotismul înăuntru: poporațiunea agricolă este totdeauna cea mai supusă.

2. Umilirea în afară: națiunile de fabricanți sînt totdeauna stăpîne ale națiunilor de plugari.

3. O ticăloșie extremă pînă și în acea exclusivă agricultură, afară de care nu există nimic: mărirea în toate se naște din libertate”¹³.

Hasdeu demonstrează că acea țară care nu-și dezvoltă industria și rămîne agrară este sortită pieirii, deoarece nu poate progresa. Atrăgînd atenția asupra acestui lucru el scria: „...o asemenea națiune curat agricolă, după cum ne-am deprins cu toții a ne numi pe noi înșine, fără a înțelege greutatea vorbeii, nu poate a nu se șterge de pe fața globului pămîntesc. *Manufactura pentru România este o chestiune de viață sau de moarte*”¹⁴.

Din punctul de vedere al felului cum au privit problema corelației dintre agricultură și industrie, Hasdeu împarte pe toți economiștii burghezi cunoscuți de el în două mari grupe: anglo-franceză și ger-

¹² *Ibidem*, p. 90.

¹³ *Ibidem*, p. 73.

¹⁴ *Ibidem*, p. 73.

mană: „cea dintii de-abea răsfoiește volumul — explică el —, pe cînd cealaltă se apucă deja a-l ceti”¹⁵. Pornind de la acest criteriu Hasdeu arată că ceea ce îi îndeamnă pe germani în comparație cu anglo-francezi să insiste asupra necesității dezvoltării industriei era tocmai slaba dezvoltare a acesteia în țara lor în comparație cu industria celorlalte două națiuni. Dar și economiștii englezi, cit și cei germani, cînd vorbeau despre necesitatea dezvoltării industriei într-o țară sau pe plan mondial, exprimau vrînd-nevrînd — arată Hasdeu — interese locale. Anglo-francezii își apărau pozițiunea lor, iar economiștii germani pe a lor. Aceștia din urmă tindeau să ocupe un loc mai bun pe piața mondială și-și dădeau seama că acest lucru îl pot obține printr-o dezvoltare cit mai mare a industriei lor naționale.

„Pentru un anglo-francez referința agricolă-manufacturieră este o chestiune secundară — scrie Hasdeu —, deoarece ei au o industrie deja dezvoltată, lor le convine principiul „umanității” în reparația industriei. Nu același lucru este această problemă pentru un german sau un român.” Dacă pentru cei amintiți era o „chestiune secundară”, era însă „Pentru un german, o afacere gravă, pentru un român, o condițiune de viață sau de moarte”¹⁶.

Deci Hasdeu a observat în mod just că atît economiștii liber-schimbîști cit și cei din Germania, care propagau protecționismul, exprimau interese determinate, condiționate de situația existentă într-o țară sau alta. El a înțeles că aceștia nu se preocupau, indiferent de principiul propagat, de soarta țărilor rămase în urmă din punct de vedere industrial. Faptul că a înțeles acest lucru reiese și din critica pe care o face lui List cînd acesta susținea că unele popoare nu trebuie să dezvolte industria.

List făcea o distincție esențială între zona tropicală și zona temperată, declarînd pe cea dintii a nu fi propice pentru industrie, încît soarta-i ar fi a primi de la cealaltă tot felul de fabricate, dîndu-i în schimb „produsele firești”. Prin această diviziune făcută de List, Europa întreagă era accesibilă a deveni industrializată, iar regiunile cele mai călduroase din Asia, Africa și America trebuiau să rămînă „curat agricole”. Hasdeu nu admite nicidecum această delimitare artificială. Istoricul nostru observă că o asemenea delimitare artificială „se împacă anevoie cu datele pozitive ale științei”. El își dă seama că această delimitare făcută de List nu era altceva decît o expresie a tendinței burgheziei germane către dominația economică asupra altor popoare, tocmai ceea ce reușise încă de pe atunci burghezia engleză și franceză să înfăptuiască, în special în colonii.

„Orientul ca și Occidentul, Nordul ca și Sudul sînt proprii pentru activitatea manufacturară, într-un grad mai egalitar decît chiar pentru

¹⁵ *Ibidem*, p. 115.

¹⁶ *Ibidem*, p. 116.

agricultură¹⁷ susține Hasdeu. Industria se poate dezvolta în toate țările, ea întîmpină mai puține greutăți în dezvoltarea sa decît agricultura, deoarece ea depinde mai puțin de factori climaterici. „Noi credem că ambele zone ale globului pămîntesc, luate în generalitatea lor, sînt deopotrivă apte pentru manufactură¹⁸. Țări bogate în materie primă, în putere hidraulică, în minerale, în lemn și pietre, în cultura inului și a cînepii etc. există în toate regiunile globului pămîntesc, — arată Hasdeu.

Deci, Hasdeu economistul a subliniat că indiferent de orientarea doctrinară a economiștilor și de interesele pe care le reprezentau, ei au ajuns în cele din urmă, vrînd-nevrînd, la aceeași concluzie care „se rezumă în pieirea oricărei națiuni curat agricole dacă nu face cu energie și la timp tot ce-i stă în putință spre a deveni cit mai curînd un popor manufacturar. Acesta este rezultatul. Oricare economist se izbește aci, cu voie ori fără voie pe deplin sau cel puțin pe jumătate¹⁹. După Hasdeu, de felul cum privea problema industrializării țării un economist sau altul, trebuia apreciată opera lor, seriozitatea preocupărilor lor.

„1. Nici un economist serios, fie de școală umanitară sau de cea națională, n-a contrazis, în genere vorbind, principiul referinței agricole-manufacturară.

2. Pentru un economist român, mai în specie, este o sacră datorie locală a atrage asupra acestui punct toată atențiunea țării sale²⁰.

Hasdeu făcea din problema industrializării, în acea epocă în care țara noastră era slab dezvoltată din punct de vedere industrial, o chestiune de patriotism, de datorie față de patrie. Mergînd pe linia îndeplinirii acestor sarcini, care le reveneau economiștilor, socotește de datoria sa să demonstreze că România avea toate condițiile și toate mijloacele pentru dezvoltarea industriei, „pentru a ocupa un loc în concertul celor manufacturare” — după expresia sa.

Natura, explică Hasdeu, „ne-a înzestrat cu abundență. Sînt puține teritorii în Europa mai avute în materie brută (materie primă, n. n.), în putere hidraulică, în minerale, în vite linoase, în cultura inului și a cînepei... Cu toate acestea, economiștii români au repețit și tot repețesc mereu că sîntem 'o țară curat agricolă' dar încă au avut și mai au aerul de a celebra această sublimă uniformitate²¹. Hasdeu a demonstrat nu numai că industria este o chestiune de viață și de moarte pentru România, că avem toate condițiile pentru dezvoltarea acesteia și putem să depășim uniformitatea de țară „curat agricolă”; el a demonstrat și faptul că dezvoltarea industriei noastre trebuie să

¹⁷ *Ibidem*, p. 76.

¹⁸ *Ibidem*, p. 76.

¹⁹ *Ibidem*, p. 114.

²⁰ *Ibidem*, p. 116.

²¹ *Ibidem*, p. 76.

se înfăptuiescă pe baza unei tehnici înaintate, că era ridicol să vorbești de industrie fără a subînțelege mecanica, „muma și soția manufacturii moderne, întocmai ca Iocasta lui Edip din fabula antică”²².

Exprimînd și susținînd punctul de vedere ca industria să se fundamenteze pe baze mecanizate, Hasdeu ironizează faptul că autoritățile administrative din țara noastră se lăudau într-o *Expunere despre situația României în 1869* că „s-au admirat obiectele de manufactură, pisla și căciulele de lînă din comuna Oteteliș!”²³ Dezvoltarea industriei pe baze mecanizate era, după Hasdeu, una din condițiile hotărîtoare ale progresului țării, a ridicării sale din toate punctele de vedere.

Hasdeu a sesizat faptul că burghezia care supune o țară din punct de vedere economic și politic, nu împărtășește civilizația și cultura acesteia din urmă. Acesta este un mijloc de a menține popoarele asuprite într-o robie cît mai îndelungată. Prin aceasta el atrăgea atenția acelor oameni din România care solicitau „cu căldură” civilizațiunea din afară, pe calea schimbului de materii brute pe materii fabricate. Civilizația, a arătat Hasdeu, nu se primește din afară pe calea schimbului de neechivalente, pentru ea trebuie luptat și pentru aceasta este necesară dezvoltarea industriei în granițele țării, dezvoltare care favorizează civilizația.

Arătînd condițiile optime de dezvoltare a industriei în România, Hasdeu face și unele recomandări prețioase în vederea înființării unor ramuri industriale care găseau surse de materii prime în țară. El se referă în special la valorificarea resurselor de sare, la valorificarea cărnii și a peștelui, care să ducă la intensificarea creșterii vitelor, la dezvoltarea flotei noastre comerciale necesară transportării în alte țări a produselor noilor industrii etc.

Deci, în timp ce economiștii reacționari, reprezentanți ai moșierimii din țara noastră, susțineau că economia țării nu trebuie să se dezvolte multilateral ci România să rămînă o țară eminentemente agrară, Hasdeu militează cu toate forțele sale pentru dezvoltarea multilaterală a țării. El combate cu tărie „argumentele care susțineau că o țară este pusă în condițiuni mai favorabile pentru agricultură sau pentru industrie”. Demonstrează că țara noastră trebuie să-și dezvolte industria și agricultura pe baza tehnicii celei mai înaintate de atunci.

Prin propunerile și atitudinea pe care a luat-o în favoarea dezvoltării industriei naționale, Hasdeu a răspuns unei cerințe vitale pentru poporul român, aceea de a-și dezvolta forțele de producție, fără de care ar fi fost amenințată independența națională și existența sa ca popor. De aceea, după părerea noastră, B. P. Hasdeu nu poate fi privit numai ca simplu reprezentant al burgheziei industriale și progresist numai din acest punct de vedere. Propunerile și programul său

²² *Ibidem*, p. 111—112.

²³ *Ibidem*, p. 112.

vizau interese mai largi decît cele ale burgheziei industriale, cointeresată în creșterea profiturilor sale prin dezvoltarea unei industrii proprii. Hasdeu era animat nu de setea de cîștig a burgheziei, ci de idealuri patriotice și democratice, de interesele maselor populare. Pe el îl preocupa soarta și viitorul acestora. De aceea, în problema industrializării României el este, în primul rînd, în mod obiectiv reprezentant al maselor populare. Acest lucru reiese și mai clar dacă avem în vedere faptul că în perioada în care își dezvoltă concepțiile sale economice (1866—1871) nu exista încă o mișcare muncitorească sau socialistă în România, care să fi apărut interesele celor ce muncesc. Interesele acestora erau expuse de oameni înaintați, progresiști, cu o gîndire democratică, dar lipsiți de o viziune științifică cu privire la viitorul societății. Ei nu vedeau că viitorul societății îl constituie societatea socialistă și nu doar perfecționarea celei capitaliste din timpul lor. Ne găsim doar la primele manifestări sporadice ale mișcării muncitorești și ale socialismului. Lipsit de o teorie științifică cu privire la dezvoltarea societății, Hasdeu propune soluții pentru dezvoltarea forțelor de producție, care rămîn însă în limitele orizontului burgheziei progresiste din acea vreme. Nu vede clar calea pe care ar putea-o urma România pentru dezvoltarea industriei. La Hasdeu nu găsim, ca la A. D. Xenopol, un program concret multilateral de dezvoltare a industriei naționale, deși el a luptat cu toată convingerea pentru aceasta. Dar acest lucru nu știrbește cu nimic caracterul patriotic și democratic al convingerilor, aspirațiilor și luptei sale pentru dezvoltarea forțelor de producție ale țării prin intermediul înființării unei industrii naționale puternice.

4. Preocupări pentru îmbunătățirea soartei țăranilor. Hasdeu s-a preocupat în lucrările sale și de găsirea unor soluții pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale țăranilor din România. Această temă este abordată de el în studiul — rămas neterminat — intitulat *Moșiile statului român. Emiiteoza. Sat model. Asociațiunea agricolă*, tipărit în cursul lunilor martie și aprilie 1871 în ziarul săptămînal „Columna lui Traian”. Acest studiu ne dezvăluie simpatia și grija pe care o manifestă Hasdeu față de țărănime, de „poporațiunea rurală” cum o numea. El arată că populația rurală se îmbrăca prost, se hrănea prost și avea locuințe proaste. Apelînd la lucrările diferiților medici și ale lui Ion Ionescu de la Brad, Hasdeu descrie amănunțit locuințele țărănești, îmbrăcămintea lor neigienică și hrana lor inconsistentă: „bordeiul țărănesc și haina țărănească... sînt deopotrivă cei mai buni conductori ai morbidității...”²⁴.

Despre hrana populației rurale Hasdeu arată că este foarte proastă și insuficientă în comparație cu munca grea pe care o depune. Citîndu-l

²⁴ *Ibidem*, p. 155.

pe Ion Ionescu de la Brad, arată că „Mai jumătate din zilele anului românul postește. Și ce post! Legume fierte și mămăligă: un regim vegetal înadins comandat pentru a slăbi puterile, a mortifica corpul”²⁵. El arată că o condiție a creșterii productivității muncii în agricultură este îmbunătățirea hranei populației rurale. Pentru aceasta însă autoritățile de stat trebuiau să întreprindă o serie întreagă de măsuri. În acest sens el face unele propuneri, dă unele soluții. Totuși în această privință Hasdeu nu a putut să depășească anumite limite. El apare doar ca gânditor burghez iluminist și reformist la care se găsesc și unele elemente utopice. Soluțiile reformist-burgeze propuse de el, se limitează în esență la perfecționarea orînduirii existente în care trebuiau înlăturate unele racile, și nu vizează însăși cauza generatoare a acestora. La Hasdeu nici nu este vorba de lichidarea proprietății private. Pentru îmbunătățirea soartei țăranilor el propunea: 1. „Emfiteoza”, adică arendarea pămîntului statului țăranilor pe o perioadă de 99 de ani, și 2. „sate model”.

În legătură cu propunerile pe care le făcea Hasdeu cu privire la îmbunătățirea condițiilor de viață a țăranilor apare și concepția sa despre stat și rolul acestuia. El susține că un stat este cel mai prost din toți proprietarii, din toți comercianții, din toți întreprinzătorii, din toți agenții industriali. Aceasta pentru Hasdeu era, nici mai mult nici mai puțin decît „o axiomă” ajunsă mai presus de orice controversă. Această „axiomă” este valabilă, după Hasdeu, nu numai cu privire la stat în general, ci și cu privire la posesiunile comunelor, institutelor de binefacere, ordinelor religioase, cooperativelor în general, mari sau mici. Fiind limitat de apartenența sa de clasă, el exprimă un punct de vedere burghez cu privire la stat și la proprietate. Susține că „interesul individual, privegherea individuală, mai pe scurt 'ochiul stăpînului' este singurul apt a împinge avuția la marginile normale extreme ale productivității, pe cînd o universitate chaotică, incapabilă a controla prin sine și pentru sine, de-abea reușește în cazul cel mai bun a conserva într-o stare de treptată degradare un schelet de ceea ce ar putea să fie”.

Hasdeu confundă interesul individual generat de proprietatea privată burgheză cu interesul individual în general. Nu vede că proprietatea socială care-i scapă de exploatare pe cei ce muncesc este aceea care asigură cu adevărat interesul individual pentru toți membrii societății.

Cînd susține că statul nu trebuie să intervină în economie decît în anumite cazuri pentru înfăptuirea unor lucrări care nu sînt posibile de înfăptuit de către capitalul privat, ca: drumuri, șosele, lucrări de irigație, școli etc., Hasdeu se situează în această privință pe pozițiile

²⁵ *Ibidem*, p. 158.

școlii liber-schimbiste, pe care a combătut-o cu tărie și argumentat atunci când a demonstrat necesitatea dezvoltării industriei în fiecare țară. În spiritul acestei școli el susține că statul nu trebuie să intervină în economie pentru a nu stinjeni inițiativa particulară, interesul privat etc.

Emfiteoza, în concepția sa, ar fi împletit interesele statului cu cele ale proprietarilor particulari. Nici statul n-ar fi pierdut proprietatea asupra domeniilor sale, iar particularilor li s-ar fi creat impresia că sînt proprietarii acestui pămînt, ceea ce nu putea să creeze arendarea obișnuită. Le-ar fi stimulat țăranilor, susține Hasdeu, interesul de a conserva pămîntul și de a-l îmbunătăți în anumite cazuri. Emfiteoza le crea acestora siguranța că au ce lăsa moștenire urmașilor: „Prin emfiteoză — scrie Hasdeu — individul cîștigă o moșie permanentă, pe care statul n-o poate pierde”²⁶.

Hasdeu nu-și dădea seama că în realitate măsurile pe care le propunea nu erau în avantajul întregii țărănimii de soarta căreia se neliniștea el, ci numai în avantajul țăranimii înstărite; nu-și dădea seama că soluțiile sale contribuiau de fapt la diferențierea țăranimii. Acest lucru reiese și din măsurile concrete pe care le propune el cu privire la emfiteoză. Astfel, propune ca banii pentru emfiteoză „să se plătească în curs de primii 20 ani, jumătate sau a treia parte la încheierea contractului și restul prin analogie cu ceilalți 19 ani, rămînînd apoi pentru cumpărători și succesorii săi 79 ani de proprietate cea mai perfectă”²⁷. Dar, asemenea condiții nu puteau să le îndeplinească decît țăranii care dispuneau deja de anumite suprafețe de pămînt, de vite și de bani, emfiteoza creîndu-le astfel posibilitatea sporirii acestora. Țăranii cu pămînt puțin sau fără pămînt n-ar fi putut beneficia de emfiteoză, deoarece ei nu puteau să plătească la început o doime sau o treime din arendă, așa cum propunea Hasdeu. Acestora din urmă nu le rămînea decît să se angajeze ca muncitori salariați, poate chiar la cei care ar fi beneficiat din plin de emfiteoză.

Din cealaltă propunere a lui Hasdeu cu privire la „satul model” reiese și mai mult caracterul limitat și, într-o anumită măsură, utopic al concepțiilor sale economice.

B. P. Hasdeu atribuie statului burghez un rol educativ, iar omului de stat rolul de pedagog. Statul și oamenii de stat trebuiau să ofere „bietului țăran” exemple „de imitat”, astfel însă ca „originalul” să nu fie mai presus de „gradul priceperii sale” sau de modestele-i mijloace de acțiune. Și acest exemplu statul trebui să-l creeze cu ajutorul „satelor model”. „Satele model” nu vor aduce statului venituri, ci din contră, îi vor aduce cheltuieli, „întocmai precum un părinte (după Hasdeu statul burghez ar fi putut juca rolul de părinte al țăranimii

²⁶ *Ibidem*, p. 141.

²⁷ *Ibidem*, p. 143.

împilate; este una dintre naivitățile sale, n.n.) își deșartă punga în curs de un șir de ani pentru educațiunea și instrucțiunea fiului său²⁸.

Deci Hasdeu susține că „satul model” va putea fi organizat numai de către stat, deoarece o asemenea instituție este cu desăvîrșire imposibilă, după părerea sa, pentru o întreprindere particulară, întrucît „nimeni, afară de un nebun ca Richard Owen***, nu va scoate din buzunar milioane fără a avea în vedere un interes apropiat și personal”²⁹. Hasdeu nu-și dădea seama că organizarea „satului model”, deși se deosebea de formele de organizare socială produse de Owen, în mod principal, deoarece se mențineau în limitele proprietății private, era tot o utopie, ca și ceea ce propunea utopistul englez. Nu înțelegea că statul burghez, reprezentant al claselor exploatare nu va „scoate din buzunar milioane” dacă aceasta nu era în „interesul apropiat și personal” al aceloră în miinile cărora se găsea aparatul de stat burghez.

„Satul model” pe care-l propunea Hasdeu trebuia să cuprindă următoarele „trei rubrici mari cuprinzînd tot pe atîtea subdiviziuni:

I. Condițiuni intelectuale: 1. școala; 2. biserica; 3. serviciul ostășesc;

II. Condițiuni igienice: 1. locuință și îmbrăcăminte; 2. spitaturi; 3. hrană;

III. Condițiuni economice: 1. institute de credit; 2. căi de comunicare; 3. irigațiune și canalizare.

Din aceste nouă puncturi de vedere, fără a mai atinge multe incidentale — spune Hasdeu —, satul în chestiune caută să fie un model în toată puterea cuvîntului, atrăgînd asupra-și privirile și ațîțînd emulațiunea tuturor comunelor rurale de aceeași rază³⁰. Din cele trei subdiviziuni ale satului său „model”, Hasdeu le dezvoltă, într-o anumită măsură, numai pe primele două. În propunerile sale cu privire la condițiunile „intelectuale și igienice” se găsesc unele propuneri raționale, izvorîte din simpatia sa față de țăranul român, din umanism. Dar, se găsesc în aceste propuneri și dovezi care scot la iveală limitele sale ideologice și politice.

Printre ideile raționale se pot aminti unele cu privire la organizarea învățămîntului legat de practică, de formarea unei personalități umane complexe, conștiente de sine etc. Învățămîntul, după Hasdeu, trebuia să contribuie la educația patriotică a elevilor. În sat era necesar să existe o bibliotecă publică, un muzeu etc. Învățătorii din „satul

²⁸ *Ibidem*, p. 150.

*** Evident, este vorba despre Robert Owen.

²⁹ *Ibidem*, p. 150.

³⁰ *Ibidem*, p. 150—151.

model" trebuiau să fie bine retribuiți. Dar în legătură cu educația oamenilor din „satul model” Hasdeu atribuie un rol însemnat și bisericii. Preotul satului trebuia să lupte pentru a „restabili prestigiul compromis al religiunii”, să întrebuițeze „toată autoritatea lui” pentru a stărpi din săteni beția, superstițiunea, trândăvia, indiferentismul, efectele distructive, igienice și economice ale exageratelor posturi și deselor sărbători, care contribuiau la surparea vigoriei fizice și energia industrială a poporului. În aceste propuneri ale lui Hasdeu se reflectă, alături de latura umanistă și latura mistică a gândirii sale, de care n-a scăpat niciodată, cu toate că în scrierile sale a demascat adeseori corupția clerului și urmările dezastruoase pe care le are cultul religiei asupra populației.

*

Prezentarea trăsăturilor economistului Hasdeu este o contribuție relativ modestă la înfățișarea personalității multilaterale a lui B. P. Hasdeu, care rămâne unul din cei mai înaintați și mai erudiți oameni de cultură și știință ai noștri din secolul trecut. În toate domeniile în care s-a manifestat, B. P. Hasdeu s-a impus printr-o operă remarcabilă pentru acea vreme, și originală. Studiile economice, deși de mai mică întindere față de cele din alte domenii, dovedesc superioritatea sa de necontestat față de contemporanii săi economiști, ca Ion Ghica, Ion Strat, A. D. Moruzi, exponenți ai intereselor moșierimii, dar și chiar față de Ion Ionescu de la Brad, care a promovat o concepție economică democratică, dar la care perspectivele dezvoltării României nu erau legate de o dezvoltare puternică a industriei. Acesta din urmă n-a înțeles, așa cum a înțeles B. P. Hasdeu, necesitatea vitală a dezvoltării industriei în România.

Importanța ideilor înaintate ale lui B. P. Hasdeu iese la iveală dacă avem în vedere, după cum s-a arătat, că în acea vreme nu exista în România încă o gândire socialistă care să fi dezvoltat, pe baze științifice, problema dezvoltării forțelor de producție ale țării.

Acordind o atenție deosebită dezvoltării industriei, Hasdeu, fără să propună un program concret, nu neglija necesitatea dezvoltării altor ramuri. Dezvoltarea agriculturii, transporturilor, comerțului erau concepute de el într-un tot armonic cu industria.

Semnificația și caracterul progresist al luptei duse de Hasdeu în cursul secolului trecut pentru dezvoltarea industriei poate fi înțeleasă numai prin prisma rezultatelor obținute de România socialistă în opera de industrializare socialistă a țării, industrializare care se deosebește în mod principal de cea capitalistă, pe care o promovau diferiți gânditori progresiști din țara noastră în secolul al XIX-lea.

ПЕРЕДОВЫЕ ИДЕИ В ЭКОНОМИЧЕСКОМ МЫШЛЕНИИ БОГДАНА ПЕТРИЧЕЙКУ ХАШДЕУ

(Резюме)

Одной из важнейших заслуг Б. П. Хашдеу в его экономических трудах периода 1865—1871 гг. является его вклад в опровержение положения: „Румыния, страна преимущественно сельскохозяйственная“, которое он подверг многосторонней критике. Хашдеу решительно выступил как против государственных деятелей, так и против румынских экономистов, защищавших мнение, что Румыния должна остаться страной „преимущественно сельскохозяйственной“ и которые этим препятствовали развитию нашего народного хозяйства.

Приведя различные доводы в защиту положений, которые он защищал в своих экономических трудах, Б. П. Хашдеу прибегает и к аргументам многих экономистов мировой экономической литературы: Adam Smith I. B. Say, M. Chevallier, F. Quesnay, John S. Mill, M. Culloch и т. д. Этим он вносит большой вклад в развитие экономических учений в Румынии, причём он занимает видное место в нашей экономической литературе.

Хашдеу решительно поднял и неопровержимо продемонстрировал вопрос о насущной необходимости развития промышленности в нашей стране. Он доказал что для Румынии промышленность является вопросом жизни и смерти.

В своих трудах Хашдеу проявил интерес и к нахождению решений для улучшения бытовых условий крестьян в Румынии.

Автор работы подчёркивает передовые идеи и демократический характер экономического мышления Богдана Петричейку Хашдеу.

PROGRESSIVE IDEAS IN BOGDAN PETRICEICU HASDEU'S ECONOMIC THOUGHT

(Summary)

One of B. P. Hasdeu's principal merits in his economic papers of the 1865—1871 period consists in his contribution to the invalidation of the thesis "Romania is eminently an agrarian country". He criticized this thesis from many points of view. Hasdeu had taken up a decided attitude both against the statesmen and the Romanian economists who had supported that Romania must remain "eminently an agrarian country".

Bringing various proofs in helping the theses which were held in his economic papers, B. P. Hasdeu resorts to the arguments of many economists from the worldly economic literature: Adam Smith, J. B. Say, M. Chevallier, F. List, F. Quesnay, John S. Mill, M. Culloch etc. Through this, he brings an important contribution to the development of the economic doctrines in Romania, being among the first in our economic literature.

Hasdeu strongly demonstrated the necessity of imperious development of industry in our country. He demonstrated that for Romania, industry is a matter of life or death.

In his paper Hasdeu was concerned in finding some solutions for the improvement of the living conditions of the Romanian peasants.

In this paper, the author reveals the advanced and progressive ideas, as well as the democratic character of Bogdan Petriceicu Hasdeu's economic thought.

RECENZII

O lucrare deosebit de utilă economiștilor și inginerilor: Calcul economic. Editura Academiei R.P.R., București, 1964, pag. 1051.

Volumul purtând acest titlu, apărut în Editura Academiei sub redacția profesorului universitar Manea Mănescu, membru corespondent al Academiei, răspunde unei necesități de multă vreme resimțită, aceea de a înfățișa specialiștilor aspecte ale aplicării metodelor și procedeelelor matematice în rezolvarea unor probleme economice.

Actualitatea și interesul pe care l-a stîrnit acest volum, se explică în primul rînd prin tematica ce o abordează: prezentarea unor probleme teoretice și mai ales de aplicații practice ale calculului economic. Volumul înmănunchiază peste 80 de studii ce reprezintă preocupări de seamă ale unor cercetători sau colective privind aplicația metodelor matematice în economie. Majoritatea acestor studii se remarcă prin soluțiile originale date diverselor probleme, reprezentînd contribuția personală a autorilor, rodul unor cercetări îndelungate.

Sintetizînd un vast material faptic din diferite domenii de activitate (industrie, agricultură, construcții, transporturi, comerț, ș.a.), autorii studiilor prezintă generalizări teoretice utile privind aplicarea diferitelor concepte moderne ale matematicii în diverse probleme economice deosebit de actuale, contribuind în felul acesta la o mai bună precizare a cadrului folosirii lor. Ținem să subliniem aportul deosebit pe care l-au adus unii autori, prezenți cu cercetările lor în mai multe studii cuprinse în acestă lucrare

voluminoasă. Numeroasele modele matematice prezentate dovedesc din plin că ele nu se reduc numai la funcția lor de calcul, ci sînt subordonate nemijlocit unor nevoi practice, fiind din acest punct de vedere de un real folos nu numai economiștilor, dar și inginerilor.

Acestui deziderat îi corespund toate studiile prezentate în acest volum, ele caracterizîndu-se prin rigurozitatea științifică de abordare atît a laturii tehnice a problemelor cît și a celei economice.

Din mulțimea problemelor sînt alese (și se reușește acest lucru) cele mai necesare, suportul principal constituindu-l metodele de teoria probabilităților și statistică matematică, metodele statisticii economice, metodele de programare matematică și în sfîrșit unele metode ale matematicii moderne (teoria jocurilor, a firelor de așteptare stohastică. ș.a.).

Date fiind efectele pe care le are aplicarea programării liniare, ea ocupă din ce în ce mai mult o largă arie de probleme, făcîndu-se în același timp și încercări de teoretizare alături de rezolvarea unor probleme practice.

Multe dintre lucrările de față își au originea în colaborarea dintre economiști, ingineri și matematicieni, în vederea găsirii unei soluții optime unor probleme foarte importante cum ar fi cele legate de teoria servirii în masă, organizarea în condiții economice optime a serviciilor de întreținere a utilajului, regularizarea unor cicluri de fabricație, etc.

În general se poate vedea cu ușurință ce cîmp vast de cercetare deschide acest nou capitol al teoriei probabilitice a

serviciilor de masă, ca urmare a unei continue lărgiri a problematicii sale. Este un rezultat firesc al legăturii din ce în ce mai strinse dintre teorie și practică.

De asemenea sînt puse la îndemîna cititorului sub o formă sintetică, unele rezultate importante ale statisticii matematice privind construirea intervalelor de încredere (des înfîlînită în practică), ale cercetării siguranței în funcționare a produselor industriale, pe alocuri nutrind tendința de generalizare a aplicației, deși în anumite cazuri se tratează un aspect sau caz particular. În ceea ce privește studiul intervalelor de încredere avem de-a face cu o lărgire a sferei de cuprindere a cercetării selective, de fapt cu o generalizare a ei.

Unele studii sînt destinate unor probleme de bază ale calculului economic. Pe această linie se înscrie teoria jocurilor și programarea stochastică, care spre deosebire de programarea lineară, capitol pe deplin constituit în matematică, se găsesc la primele lor începuturi. Lămurirea unor probleme de teoria proceselor stochastice, permite de pe acum numeroase aplicații chiar în economie (de exemplu problema stocajului). La fel și programarea parametrică, folosită des în practică, ca urmare a apariției unor modificări ale datelor inițiale, după ce s-a obținut soluția prin intermediul programării lineare. Deși cercetarea unor probleme este prinsă în studii separate, totuși între ele există o legătură strînsă, o continuitate.

Așa de exemplu, studiile legate de teoria probabilistică a serviciilor de masă cu parametri variabili, a modelului de așteptare, a liniei de așteptare cu mai multe stații de servire, ș.a., dezvoltă din punct de vedere teoretic și practic o serie de idei ce se desprind din studiul acad. Gh. Mihoc, *Noi probleme ale teoriei servirii în masă*.

Multe din studii, fiind destinate unor probleme generale ale aplicării matematicii în industrie, prin rezultatele obținute, permit diferitelor întreprinderi industriale, de un anumit profil, să-și stabilească un program de producție optim, de o eficiență economică maximă, urmărindu-se o organizare rațională a muncii, în vederea valorificării rezervelor de creștere a productivității; atît cele referitoare la

mina de lucru, cît și acelea privind utilajele.

În ceea ce privește analiza productivității muncii, a ratei rentabilității întreprinderilor industriale, în scopul fundamentării sarcinilor de plan, a fundamentării planurilor de măsuri tehnico-organizatorice, folosirea metodei indicilor, reprezintă încă un instrument prețios, fapt reflectat în unele studii din prezentul volum.

Un merit al lor este și acela că, deși calculul economic expus cu acest prilej se redă numai la un nivel restrîns al posibilităților de aplicare, totuși în cazul analizei productivității muncii, cîmpul de utilizare poate fi extins și la nivelul secțiilor mergînd cit mai departe, în adîncime, cu descompunerea în factori și analiza lor.

Desigur că analiza fenomenelor economice, prin intermediul acestor metode lărgeste posibilitățile de lucru ale economiștilor și statisticienilor din producție, contribuind la ridicarea nivelului științific al analizelor economice. Ele ușurează într-o măsură importantă sarcina întreprinderilor pe linia îmbunătățirii muncii de conducere și multe din procedeele propuse constituie un pas înainte față de cele aplicate pînă în prezent.

Un domeniu important de aplicare a metodelor statistico-matematiche îl constituie și industria extractivă punîndu-se un accent deosebit pe aspectul economic al unor probleme de repartizare a producției de țigăi, de determinare a capacității optime de producție a minelor, a conturării și evaluării industriale a zăcămintelor etc.

Introducerea unor metode matematice moderne, stabilirea unor metodologii de comparație între diverse soluții, atît din punct de vedere tehnic, cît și economic, folosirea calculatoarelor electronice în proiectarea și exploatarea obiectivelor energetice, precum și utilizarea tehnicii moderne de calcul în direcția economisirii investițiilor, formează un alt grup de preocupări al unor cercetători din sectorul energetic.

Lărgirea producției, dezvoltarea capacităților de producție, cuprinzînd utilaje de înaltă tehnicitate, impune tot mai mult găsirea unor metode științifice pentru determinarea activității întreprinderilor in-

dustriale. Ca urmare, un loc important în cadrul acestor preocupări, în volumul recenzat, îl ocupă tocmai indicii de utilizare a utilajelor și desigur, unele aplicații ale statisticii matematice în dirijarea proceselor tehnologice sau în controlul calității producției. Spre deosebire de alte studii asemănătoare de până acum, soluțiile propuse se caracterizează în primul rând prin operativitate și mai ales printr-un grad de exactitate mai înalt.

Studiind legătura reciprocă dintre diferiți factori de producție cu ajutorul metodelor teoriei corelației, unele studii conduc la o cunoaștere mai aprofundată a proceselor de fabricație, ridicând totodată o serie de probleme noi, cărora până acum nu li s-a acordat o atenție prea mare.

Corelația ca mijloc de analiză statistică a relațiilor cantitative reciproce și a dependențelor fenomenelor cercetate, în scopul determinării formei matematice în care pot fi exprimate, este cu succes folosită și în analiza unor probleme din construcții, ceea ce a permis autorilor evidențierea unor corelații intense între diferiți factori de primă importanță în realizarea principalilor indicatori de plan, în construcții.

Găsirea unor criterii pentru determinarea eficienței economice a investițiilor, preocupă în mod deosebit pe unii cercetători. Studiile, inserate în volumul de care ne ocupăm, trezesc interesul prin importanța mare pe care o au metodele matematice în stabilirea unor indici tehnico-economici de bază, ce pot fi stabiliți, conform soluțiilor găsite, mult mai rapid încă din prima fază a proiectării, reducând substanțial durata studiilor privind fundamentarea noilor obiective industriale.

Datorită importanței planificării optime a proceselor economice, a unor probleme ce intervin tot mai des în proiectarea și exploatarea unor sisteme complicate (cum ar fi cel energetic), problema găsirii unor metode matematice noi, care să permită folosirea mijloacelor moderne de calcul, devine din ce în ce mai actuală.

În volumul de față sînt expuse cîteva studii valoroase pe această linie, oferind soluții și metode de calcul (în special de

calcul matricial) pentru multe probleme cu un volum mare de calcul. De fapt, rezolvarea practică a unor probleme de dimensiuni mai mari (cum ar fi problema optimizării unor indici economici) nu este posibilă decît cu mașinile electronice de calcul, iar găsirea unei metode care să reducă numărul de operații, de cele mai multe ori, reprezintă o condiție esențială. Meritul este cu atît mai mare, cu cît viitorul aparține mașinii electronice de calcul, iar rezolvarea acestor probleme prin mijloace clasice, nu numai că ar cere un timp îndelungat, dar de multe ori este practic imposibilă.

Și în agricultură, introducerea metodelor matematice și a mijloacelor tehnice de calcul este o necesitate obiectivă. Cele cîteva studii dedicate acestor probleme, conduc în mod nemijlocit la îmbunătățirea muncii de planificare și analiză economică în agricultură, demonstrînd că metodele matematice (și mai ales programarea lineară), pot avea aplicații multiple, fiind un instrument util de mobilizare a tuturor rezervelor de care dispun unitățile socialiste, pentru mărirea producției și sporirea rentabilității lor.

În sfîrșit, dacă mai adăugăm la cele arătate pînă acum, strădania pentru rezolvarea unor probleme economice privind transporturile sau a celor legate de circulația mărfurilor (cererea și consumul) care de multe ori conduc la probleme dificile ce nu se mai pot rezolva empiric, rezultă și mai evident importanța deosebită a studiilor expuse în acest volum, de altfel deosebit de bogat în ansamblul său.

Fără îndoială că cele cîteva considerente prezentate pe marginea volumului *Calcul economic*, nu epuizează nici pe departe bogăția de idei ce se desprinde din studiul lui. Acest volum constituie mai mult decît un început pozitiv, fiind o expresie a unui anumit stadiu de dezvoltare al cercetărilor în domeniul aplicării matematicii în economie.

G. POSTELNICU
P. POPESCU

Dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale". Editura politică, 1965. — În contrast cu situația economică

a României burghezo-moșierești, România socialistă se înfățișează ca o țară în plin progres, cu o economie complexă, multilateral dezvoltată. Pe linia analizei succeselor obținute în dezvoltarea economiei naționale se înscrie și volumul apărut în Editura politică în 1965, intitulat *Dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale*.

Volumul, alcătuit din opt studii, tratează diferite aspecte ale dezvoltării echilibrate a economiei, plecând de la ideea că aceasta este o problemă a reproducției. Autorii analizează proporțiile dintre acumulare și consum, dintre industrie și agricultură, proporțiile teritoriale, probleme ale folosirii resurselor naturale și a forței de muncă, rolul sistemului de prețuri, realizarea produsului social pe piața internă precum și dezvoltarea relațiilor comerciale externe.

Volumul, prin multitudinea aspectelor tratate, prin profunzimea și caracterul științific al analizei, reușește să ne ofere o imagine clară a dezvoltării economiei noastre naționale, să demonstreze rolul politicii economice a partidului, în centrul căreia se află industrializarea socialistă, în creșterea complexității economiei și în realizarea unor juste proporții între ramurile producției materiale.

O primă problemă analizată se referă la proporția dintre acumulare și consum — proporție de bază a reproducției socialiste lărgite. Autorul arată că de găsirea celui mai just mod de repartizare a venitului național în fond de acumulare și fond de consum depinde asigurarea dezvoltării continue și rapide a producției socialiste și satisfacerea necesităților de consum mereu crescînde ale populației. Se consideră optimă proporția dintre acumulare și consum numai atunci cînd ea poate constitui baza unui ritm înalt al creșterii venitului național, a productivității muncii și a nivelului de trai al populației. În perioada 1951—1963 proporția dintre acumulare și consum, oscilînd între 75—80% fond de consum și 20—25% fond de acumulare, a determinat o creștere rapidă a venitului național (în medie 9,6%), a fondului de acumulare (17,4%) și a fondului de consum (6,6%). În mod just se apreciază că această proporție între acumulare și consum a stat la baza realizării ritmului

înalt în industrializarea socialistă, creșterii gradului de complexitate a economiei naționale precum și la baza ridicării nivelului de trai al poporului.

Autorul analizează în continuare factorii care influențează proporția dintre acumulare și consum, insistînd asupra factorilor specifici: structura natural-materială și valorică a produsului social, structura venitului național (produs necesar și plusprodus), ritmul înalt de dezvoltare a producției sociale. Considerăm, însă, că studiul ar fi cîștigat mai mult sub raport teoretic dacă autorul ar fi abordat analiza interdependenței proporției dintre acumulare și consum și celorlalte proporții ale economiei naționale.

În continuare se prezintă rolul acumulării socialiste în dezvoltarea economiei naționale, arătîndu-se că o importanță deosebită prezintă raportul în care fondul de acumulare se împarte în acumulare destinată sferei producției materiale și sferei neproductive. Autorul prezintă o bogată documentație cifrică care demonstrează rolul acumulării în asigurarea proporționalității în dezvoltarea sectoarelor I și II ale producției sociale, scoțîndu-se în evidență structura și dinamica investițiilor pe principalele ramuri ale producției materiale care au influențat creșterea mai rapidă a producției de mijloace de producție.

Pe baza datelor care prezintă dezvoltarea celor două sectoare, autorul trage concluzii juste subliniind în primul rînd ritmul mai înalt de creștere a sectorului I și creșterea coeficientului de devansare a sectorului II de către sectorul I. Dar după părerea noastră, necesitatea creșterii sau reducerii coeficientului de devansare a sectorului II de către sectorul I, dată fiind importanța sa teoretică și practică, impunea o analiză mai largă. De asemenea, credem, că este neconvingătoare analiza corelației dintre creșterea investițiilor și creșterea fondurilor fixe. Considerăm că autorul ar fi trebuit în primul rînd să se refere la raportul între perfecționarea tehnică a mijloacelor de producție și creșterea eficienței folosirii lor, ca urmare a progresului științifico-tehnic, și mărimea și structura fondului de acumulare destinat sferei productive.

După ce se prezintă prin intermediul datelor statistice modul în care acumularea a influențat dezvoltarea producției socialiste, autorul se referă pe larg la modul în care folosirea fondului de consum a dus la creșterea an de an a bunăstării materiale și culturale a oamenilor muncii.

A doua problemă analizată în cadrul volumului o constituie „Îmbinarea armonioasă a industriei și agriculturii în cadrul dezvoltării complexe și echilibrate a economiei naționale”. După ce se elucidează locul și rolul industriei și agriculturii în cadrul economiei naționale, autorul dezvoltă corelația dintre aceste două ramuri importante care stă la baza dezvoltării complexe și echilibrate a economiei socialiste, arătând că, „În cadrul acestei corelații se realizează rolul conducător al industriei, care se manifestă în înzestrarea agriculturii cu tractoare, mașini și alte mijloace de producție; se asigură dezvoltarea intensivă a agriculturii și, în consecință, sporește aportul acesteia în aprovizionarea oamenilor muncii cu produse agroalimentare și a industriei cu materii prime agricole” (pag. 51). Analizând datele privind creșterea produsului social în perioada 1950—1964 observăm că, corelația dintre industrie și agricultură s-a realizat în condițiile creșterii mai rapide a producției globale industriale — 13,3% anual față de 4,3% cât a reprezentat creșterea producției globale agricole. Dezvoltarea în ritm mai rapid a producției industriale constituie o condiție indispensabilă pentru dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale. În primul rând necesitatea ritmului mai rapid al dezvoltării industriei decurge din rolul hotărâtor al acesteia în cadrul economiei naționale, apoi din posibilitatea unei largi industrializări a produselor agricole precum și din condițiile deosebite pe care le are industria față de agricultură.

În ultima parte a studiului, autorul ne înfățișează pe baza unei ample documentații relațiile economice reciproce dintre industrie și agricultură. Plecând de la faptul că la temelia regimului socialist din țara noastră stă alianța dintre clasa muncitoare și țărâimea cooperatistă, alianță care trebuie să aibă ca bază economică schimbul dintre industrie și agricultură, statul nostru a creat toate con-

dițiile pentru ca acest schimb să capete o amploare tot mai mare. Dezvoltarea schimbului a fost influențată atât de dezvoltarea industriei cât și de încheierea procesului de cooperativizare a agriculturii și de consolidarea economico-organizatorică a C.A.P.-urilor. Autorul prezintă date care atestă creșterea participării industriei la înzestrarea agriculturii cu mijloace de producție moderne (mașini agricole, produse chimice, etc.), contribuind astfel la dezvoltarea intensivă și multilaterală a agriculturii. Accentuarea rolului industriei în dezvoltarea agriculturii reiese și din faptul că în ultimii ani o treime din volumul muncii materializate din agricultură provine din industrie iar în G.A.S. aproape 50%. Dezvoltarea agriculturii pe calea cooperăției și puternicul avânt după încheierea procesului de cooperativizare au creat posibilități pentru creșterea producției-marfă, pentru acoperirea nevoilor de consum a populației de la orașe, pentru aprovizionarea industriei cu materiile prime agricole necesare și crearea unor disponibilități pentru export.

În procesul industrializării socialiste în condițiile țării noastre s-a pus un accent deosebit pe valorificarea superioară a resurselor naturale, care a devenit o caracteristică de bază a dezvoltării economiei noastre socialiste. Dacă în trecut nivelul scăzut al dezvoltării forțelor de producție nu permitea o valorificare eficientă a bogățiilor naturale, azi, datorită noilor condiții, valorificarea resurselor naturale se realizează într-un mod cu totul deosebit. Acest proces se împletește strâns cu industrializarea socialistă, contribuind la dezvoltarea echilibrată, armonioasă a întregii economii naționale.

Dar ce înseamnă valorificarea superioară a resurselor naturale, care sînt trăsăturile ei principale? La această problemă răspunde studiul „Valorificarea superioară a resurselor naturale”.

Autorul, împărtășind și unele puncte de vedere formulate anterior include în valorificarea superioară „atragerea rațională în circuitul economic a resurselor naturale, creșterea continuă a gradului de prelucrare prin folosirea tehnicii și tehnologiei avansate în vederea obținerii unei mase tot mai mari de valori de întreținere...; organizarea și dezvolta-

rea acestui proces în condițiile asigurării maximului de avantaje economice în vederea creșterii potențialului economic al țării" (pag. 87).

Valorificarea superioară se prezintă ca un proces complex cu caracteristici și particularități care variază de la o ramură la alta a economiei naționale, în funcție de modul de utilizare a diferitelor resurse naturale, a produselor obținute. Valorificarea superioară a resurselor naturale se realizează într-o serie de direcții principale ca: adâncirea gradului de prelucrare, ridicarea calității produselor în toate fazele procesului de producție, reducerea consumurilor specifice de materiale, folosirea tot mai largă a materialelor sintetice și a înlocuitorilor de materii naturale.

Scotînd în evidență, pe baza unei analize ample, realizările în dezvoltarea bazei de materii prime, în valorificarea principalelor resurse naturale, autorul subliniază raportul de interdependență dintre dezvoltarea industriei și valorificarea superioară a resurselor naturale ale țării, rolul acesteia din urmă în accelerarea dezvoltării economiei noastre.

Succesele obținute în dezvoltarea complexă și în ritm rapid a economiei naționale sînt în strînsă legătură cu o serie de schimbări importante în domeniul folosirii forței de muncă. În studiul „Dezvoltarea economică a României și folosirea forței de muncă”, se arată că aceste schimbări constau în creșterea populației ocupate în general, a clasei muncitoare în special; ridicarea permanentă a nivelului cultural-tehnic și restructurarea pe profesii și specialități a celor ce muncesc; distribuirea mai rațională a forței de muncă între ramurile și subramurile economiei și între sfera producției materiale și sfera neproductivă; folosirea maximă, pe plan local, a resurselor de muncă o dată cu îmbunătățirea repartizării teritoriale a forțelor de producție, etc. Numai în procesul industrializării este posibilă folosirea condițiilor economice și naturale ale tuturor regiunilor țării pentru realizarea unui nivel înalt al dezvoltării economice și sociale a acestora și lichidarea vechii situații în care unele regiuni erau dezvoltate iar altele înapoiate. Dezvoltarea

economică a regiunilor este un proces complex, el se împletește cu procesul dezvoltării de ansamblu a economiei naționale și este subordonat acesteia, regiunile nefiind decît părți componente ale complexului economic național.

Direcțiile de dezvoltare a regiunilor și factorii istorici, naturali și economici de care depind sînt amplu tratați în studiul amintit. În continuare în volum se caracterizează pe larg sistemul de prețuri din țara noastră, funcțiile și caracteristicile lui precum și metodele de stabilire a prețurilor în economia noastră socialistă. Autorul studiului apreciază că prețul este în primul rînd o pirghie folosită înainte de toate în obținerea producțiilor planificate pentru dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale. Calificînd astfel rolul prețului în economia socialistă, autorul ne relevă deosebit de elocvent modul în care această pirghie a conducerii economiei planificate a fost mereu perfecționată.

Volumul pe care-l recenzăm, se încheie cu două studii, unul referitor la dezvoltarea pieței interne în condițiile reproducerii socialiste lărgite iar altul referitor la dezvoltarea comerțului exterior.

În legătură cu dezvoltarea pieței interne se prezintă rolul pe care aceasta îl joacă în desfășurarea normală a producției socialiste lărgite precum și factorii care contribuie la lărgirea pieței interne, apreciindu-se rolul pe care l-a jucat în această direcție politica partidului de industrializare socialistă.

Studierea legăturilor economice externe ale Republicii Socialiste România, a reținut de asemenea atenția autorilor care subliniază în mod deosebit rolul determinant pe care l-a avut dezvoltarea complexă și multilaterală a economiei naționale asupra îmbunătățirii structurii comerțului nostru exterior.

Încercînd această succintă prezentare a volumului *Dezvoltarea complexă și echilibrată a economiei naționale* nu intenționăm decît să atragem atenția celor interesați asupra importanței problemelor abordate în studiile pe care el le prezintă, precum și asupra caracterului științific, convingător, al analizelor efectuate de autori.

IOAN COVACI

ERATA — ОПЕЧАТКИ

<i>Pag. Стр.</i>	<i>Rîndul Строка</i>	<i>În loc de: Напечатано:</i>	<i>Se va citi: Следует читать:</i>
8	19 de jos	1948	1938
43	1 de sus	reparația	repartiția
145	13 сверху	I. B. Say ... M. Cheval Lier ... Fist ... Qtesnay	J. B. Say, ... M. Chevallier... List ... Quesnay

(Economica 1966)

43895